

# AKTINES

ΟΡΓΑΝΟΝ  
ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Κορυφαίοι

της

Ἐπιστήμης

καὶ τὸ

μεγάλο πρόβλημα

## Ἕνας ἐπιστήμων ὀμιλεῖ διὰ τὴν πίστιν

Τοῦ Dr WARREN WEAVER

Ἀντιπροέδρου τοῦ Rockfeller Foundation  
εἰς τὸν τομέα τῶν φυσικῶν καὶ ἱατρικῶν  
ἐπιστημῶν.

*Ἡ πίστις ἀναφέρεται εἰς πεποιθήσεις τόσοσ βαθείας, τόσοσ πλήρεις καὶ τόσοσ ἀνεπιφυλάκτους ὥστε νὰ εἶναι κανεῖς ἔτοιμος νὰ στηρίξη ἐπ' αὐτῶν τὴν ζωὴν του καὶ ἂν ἀκόμη δὲν δύναται νὰ δικαιολογηθῶν ὑπὸ τῆς λεγομένης ὀρθολογιστικῆς ἀποδείξεως.*

**Π**ιστεύω ὅτι ἡ πίστις παίζει οὐσιώδη ρόλον τόσοσ εἰς τὴν ἐπιστήμην, τόσοσ ἀσφαλῶσ καὶ εἰς τὴν θρησκείαν. Πιστεύω ἀκόμη ὅτι ὑπάρχουν στοιχεῖα τελειότητος εἰς τὴν θρησκείαν, ἀντίστοιχα τῶν ὁποῖων δὲν εὐρίσκονται εἰς τὴν ἐπιστήμην. Ἐδῶ πρόκειται ν' ἀναπτύξωμεν τὰς δύο αὐτὰς προτάσεις, τὴν πρώτην μᾶλλον συντόμως, ἐφ' ὅσον πολλοὶ ἐπιστήμονες συμφωνοῦν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου, καὶ τὴν δευτέραν κάπως λεπτομερέστερον, ἐφ' ὅσον οἱ ἐπιστήμονες «σοκᾶρονται» μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ θρησκεία εἶναι ὑπὸ οἰανδήποτε ἔννοιαν ἀνωτέρα τῆς ἐπιστήμης.

Τὶ ἐννοοῦμεν μὲ τὴν λέξιν «πίστις»; Ἡ ἔρμηνεία ποῦ εὐρίσκομεν εἰς τὸ λεξικὸν εἶναι ἡ ἑξῆς: «ἡ πράξις ἢ κατάστασις τῆς ἄνευ συζητήσεως ἀποδοχῆς τῆς ὑπάρξεως δυνάμεως κλπ. ἐνὸς ὑπερτάτου ὄντος καὶ τῆς θείας τάξεως ὡσ πρᾶγματικότητος».

Δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐννοήσω διατὶ περιλαμβάνεται εἰς αὐτὸν τὸν ὀρισμὸν ἡ λέξις «ἄνευ συζητήσεως», διότι νομίζω ὅτι ἡ ἀποδοχὴ εἶναι πράξις προϋποθέτουσα τὴν συζήτησιν. Ἀλλὰ ἐν πάσῃ περιπτώσει, χρησιμοποιοῦ τὴν λέξιν πίστις

ἀναφερόμενος εἰς πεποιθήσεις τόσοσ βαθείας, τόσοσ πλήρεις καὶ τόσοσ ἀνεπιφυλάκτους, ὥστε νὰ εἶναι κανεῖς ἔτοιμος νὰ στηρίξη ἐπ' αὐτῶν τὴν ζωὴν του ἔστω καὶ ἂν αἱ πεποιθήσεις αὐταὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ δικαιολογηθῶν διὰ τῆς λεγομένης ὀρθολογικῆς ἀποδείξεως. Δὲν ἐννοῶ βεβαίως ὅτι ἐν στοιχείῳ «πίστεως» πρέπει νὰ λαμβάνη κῦρος ἐκ τῶν ἔξω καὶ δὲν ἀναφέρομαι εἰς τυπικὰ καὶ τυπικῶσ ἐπιβαλλόμενα δόγματα. Ἡ πίστις εἶναι κάτι ποῦ παραδέχομαι καὶ ὄχι κάτι ποῦ μοῦ ἐπιβάλλεται. Ἡ πίστις, νομίζω, γεννᾶται κατὰ διαφόρους καὶ σχεδὸν ἀνεξιχνιάστους τρόπους. Ἐν μέρει πηγάζει ἐξ ἐσωτερικῆς μυστικιστικῆς πείρας, τὴν ὁποῖαν ἠμπορεῖ κανεῖς νὰ ὀνομάσῃ «ἀποκάλυψιν». Ἐν τούτοις κατὰ μέγα μέρος ἀναπτύσσεται καὶ διατηρεῖται ὑπὸ τῆς καθημερινῆς πείρας.

**Α**ς ἐξετάσωμεν ἐὰν αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἡ πίστις παίζει ρόλον εἰς τὴν ἐπιστήμην. Ὁ ὀρισμὸς τοῦ λεξικοῦ δίδει τὴν ὀρθὴν ἀρχὴν τῆς ἀπαντήσεως, ὅταν λέγῃ ὅτι πίστις εἶναι ἡ πεποίθησις εἰς τὴν ὑπαρξιν θείας τάξεως. Διότι ἡ μεγάλη βασικὴ προϋπόθεσις, οὐσιωδῶσ ἀ-

ναπόδεικτος, ἐπὶ τῆς ὁποίας βασιζεται ὀλόκληρος ἡ ἐπιστήμη εἶναι ὅτι ὑπάρχει τάξις εἰς τὴν φύσιν. Ἡ δευτέρα μεγάλη πρότασις, τὴν ὁποίαν ἡ ἐπιστήμη δέχεται ὡς ἀξίωμα, εἶναι ὅτι ἡ φυσικὴ τάξις δύναται ν' ἀνακαλυφθῆ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Τρίτον καὶ μέγα ἄρθρον πίστεως τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου τῆς δύσεως, τὸ ὁποῖον πολλοὶ δέχονται χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβάνωνται καὶ χωρὶς ν' ἀντιλαμβάνονται ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι ἐκδοχαί, εἶναι ἡ ἰδέα ὅτι αἱ περὶ χρόνου, χώρου, μάξης καὶ ἐνεργείας ἀντιλήψεις αἱ ὁποῖαι ἐξεπήγασαν ἐκ τοῦ Ἑλληνοϊουδαϊκοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος εἶναι δυνατὸν νὰ περιλάβουν τὴν ποικιλίαν καὶ λεπτότητα τῶν φυσικῶν μορφῶν. Τέταρτον, ἡ ἐπιστήμη θεωρεῖ τὴν λογικὴν ὡς ὄργανον τῆς διανοίας ἄξιον πάσης ἐμπιστοσύνης. Ἴσως νὰ φανῆ περίεργος εἰς τὸν ἀναγνώστην ἡ ἰδέα ὅτι χρειάζεται κανεὶς πίστιν διὰ νὰ ἐμπιστευθῆ εἰς τὴν λογικὴν καὶ θὰ ὀμιλήσω περὶ τούτου.

Πέμπτον, καίτοι ἡ ἐπιστημονικὴ σκέψις δὲν κατῴρθωσε νὰ σχηματίσῃ μίαν γενικὴν ἀποδεκτὴν βᾶσιν διὰ τὴν θεωρίαν τῆς σχετικότητος καὶ παρ' ὅλον ὅτι γνωρίζομεν ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἐν γένει δύναται μόνον μετὰ πιθανότητος νὰ ὀμιλῆ περὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, ἐν τούτοις αὕτη ἔχει τὴν ἡρεμον πίστιν ὅτι τὰ ἀποφθέγματά της ἔχουν ἔννοιαν καὶ ὠραϊότητα, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ ὠφελιμότητα.

Ἐκτον, κατὰ τὰ τελευταῖα 35 ἔτη ἀπεκαλύφθη ὅτι ἡ ἐπιστήμη δὲν ἔχει τὴν ἰκανότητα ν' ἀσχοληθῆ ἀμέσως μὲ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, ἐξ ἀπόψεως, ἐννοεῖται, λεπτομεροῦς καὶ ἀπολύτου ἀκριβείας. Γνωρίζομεν ὅτι, ὅταν παρατηροῦμεν ἕνα ἀντικείμενον, εἴτε ἠλεκτρόνιον εἶναι, εἴτε μῶριον, εἴτε πλάξ σιδήρου, εἴτε ἄστρον, ἡ διαδικασία τῆς παρατηρήσεως ἐπιδρᾷ ἀναποτρεπτῶς ἐπὶ τῷ παρατηρουμένῳ ἀντικειμένῳ. Δὲν θὰ ἦτο σφάλμα νὰ εἴπωμεν ὅτι αὐτὸ πού συμβαίνει εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὁμοιάζει μὲ τὸ νὰ θέτῳμεν ἐρωτήσεις εἰς ἕνα ἐξαιρετικῶς ἐξησθημένον ἀσθενῆ, διὰ μέσου ἑνὸς ἀνοίγματος εἰς τὴν θύραν τοῦ θαλάμου του εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Τὸν ἐρωτῶμεν: «πῶς εἶσθε;» καὶ ἐκεῖνος ἀποκρίνεται «εἶμαι καλά». Ἀλλὰ ἐὰν εἶναι πολὺ ἐξησθημένος, ἡ προσπάθεια τὴν ὁποίαν καταβάλλει διὰ νὰ δώσῃ τὴν ἀπάντησιν ἡμπορεῖ νὰ προκαλέσῃ τὸν θάνατόν του, ὥστε αὐτομάτως ἡ ἀπάντησις καθιστᾷ ἄκυρον τὴν σημασίαν της.

Ὅταν ἕνας φυσικὸς ἐρωτᾷ ἐν ἠλεκτρόνιον «πού εἶσαι;» τὸ ἠλεκτρόνιον ἀπαντᾷ: ἀλλὰ καὶ ἡ προσπάθεια διὰ νὰ δοθῆ ἡ ἀπάντησις κινεῖ τὸ ἠλεκτρόνιον (μάλιστα ἀπροσδιορίστως) εἰς νέαν θέσιν, οὕτως ὥστε ἡ ἀπάντησις νὰ καθίσταται αὐτομάτως ἄκυρος. Προκειμένου περὶ μεγάλων ἀντικειμένων, ὅπως ἡ πλάξ τοῦ σιδήρου ἢ τὸ ἄστρον, τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι πράγματι πολὺ μικρὸν καὶ διὰ τοῦτο οἱ πλείστοι ἐξ ἡμῶν διερχόμεθα τὴν ζωὴν μας ἀσχολούμενοι μὲ συνήθη ἀντικείμενα, χωρὶς νὰ προσέχωμεν ἢ νὰ ἀναγκασθῶμεν νὰ προσέξωμεν τὸ ἀποτέλεσμα τούτου. Ἀλλὰ προκειμένου περὶ ἠλεκτρονίων, οὐδετερονίων καὶ ἄλλων τελικῶν σωματιδίων τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι μέγα. Καὶ ἄς μὴ λησμονώμεν ὅτι κάθε ἀντικείμενον εἰς τὸ σύμπαν ἀποτελεῖται ἐξ αὐτῶν τῶν σωματιδίων. Ὡστε, ἐὰν αὐτὰ δὲν δύναται νὰ περιγράψουν, τότε, ἐν τῇ πραγματικῇ ἀπολύτῳ ἐννοίᾳ, τίποτε εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν δὲν δύναται νὰ περιγραφῆ. Τὸ ἀποτέλεσμα τούτου δύναται νὰ ἔχη μεγάλας συνεπειάς εἰς τὴν περίπτωσιν ἀντικειμένων εἰς μεγάλην κλίμακα, ὅπως ὅταν μίαν ἀλυσωτὴ ἀντίδρασις εἰς τὴν πυρηνικὴν ἐνέργειαν ὀδηγῆ εἰς μεγάλας ἐκρήξεις. Ἔτσι τὸ ἐκπληκτικὸν γεγονός εἶναι ὅτι ἡ ἐπιστήμη δὲν δύναται λεπτομερῶς καὶ ἐπακριβῶς νὰ καθορίσῃ τί εἶναι αὐτὸ πού συνήθως ὀνομάζομεν ἐξωτερικὸν κόσμον. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδῶ βλέπομεν ὅτι ἡ ἐπιστήμη δὲν ἀσχολεῖται μὲ χειροπιαστά γεγονότα, ὅπως πολλοὶ πιστεύουν, ἀλλὰ μάλλον παίζει ἕνα λεπτὸ παιχνίδι μὲ τὴν φύσιν πού στηρίζεται ἐπὶ μιᾷς μὴ ἀποδειχθείσης οὔτε δυναμένης ν' ἀποδειχθῆ πίστεως, ὅτι τὸ παιχνίδι αὐτὸ ἔχει ἔννοιαν καὶ ὠφελιμότητα.

Δὲν νομίζω ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον οὔτε σκόπιμον, νὰ ἐπεκταθῶ ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς θρησκευτικῆς πίστεως. Ἄλλὰ θέλω μᾶλλον νὰ υπογραμμίσω τὸν στενὸν παραλληλισμὸν ὅστις ὑφίσταται μεταξύ ὠρισμένων σημείων εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν πίστιν τὴν ὁποῖαν ἀνεφέραμεν καὶ ὠρισμένων τοιούτων εἰς τὴν θρησκευτικὴν πίστιν. Ἐπὶ παραδείγματι, ὁ ἐπιστήμων πιστεύει ὅτι ὑπάρχει τάξις εἰς τὴν φύσιν, ὁ πιστὸς ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι καλός. Ὁ ἐπιστήμων πιστεύει ὅτι ἡ τάξις εἰς τὴν φύσιν δύναται ν' ἀποκαλυφθῇ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὁ πιστὸς ὅτι ἡ ἠθικὴ τάξις εἰς τὸ σύμπαν δύναται ν' ἀποκαλυφθῇ εἰς τὸν ἄνθρωπον—μερικοὶ μάλιστα λέγουν ὅτι ἔχει ἀποκαλυφθῇ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ὁ ἐπιστήμων πιστεύει ὅτι τὸ ἰδικόν του σύστημα ἐπιστημονικῆς σκέψεως εἶναι ἰκανὸν νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὴν φύσιν, ὁ πιστὸς πιστεύει ὅτι αἱ περὶ ἠθικῆς ἀντιλήψεις τῆς θρησκείας εἶναι ἰκαναὶ ν' ἀσχοληθοῦν μὲ τὰ ἠθικὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου.

Καμμία ἀπὸ τὰς προτάσεις αὐτὰς δὲν δύναται κατὰ λογικὴν ἔννοιαν, ν' «ἀποδειχθῇ». Ἄλλὰ καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις πρόκειται περὶ πίστεως—περὶ ἄρθρων πίστεως—συμφώνως πρὸς τὰ ὁποῖα οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἔτοιμοι νὰ ζήσουν.

Διὰ νὰ ἔλθωμεν εἰς ἄλλην πλευρὰν τοῦ ζητήματος, νομίζω ὅτι δύναται μετὰ πεποιθήσεως νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ θρησκεία ὑπερέχει τῆς ἐπιστήμης, καθότι ἡ θρησκεία ἐπέτυχε πραγματικὴν ταύτισιν πρὸς τὴν τελειότητα, ἐνῶ ἡ ἐπιστήμη πρέπει ν' ἀρκεσθῇ εἰς μίαν ἀτέρμωνα, καὶ ἐπομένως ἀνεπίγνωτον, προσέγεισιν πρὸς τὴν τελειότητα.

Τὸ ὅτι ἡ θρησκεία ἐπέτυχε πραγματικὴν ταύτισιν πρὸς τὴν τελειότητα δὲν σημαίνει ὅτι ἀμφισβητεῖται ἡ ὑπαρξις τῆς ἀνάγκης προόδου τῆς θρησκευτικῆς σκέψεως. Ὅπως ἡ ἐπιστήμη ἀποκαλύπτει ὅλον ἐν καὶ περισσότερον τὴν πολυπλοκὸν καὶ σύμμετρον ὠριότητα τῆς φύσεως, οὕτω καὶ ἡ θρησκεία πρέπει νὰ καθίσταται ὅλον ἐν πλουσιωτέρα. Μία ἐπισταμένη μελέτη τῆς ἱστορίας τῆς θρη-

σκευτικῆς σκέψεως καὶ πείρας τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτει πράγματι κενὰ εἰς τὰς προηγουμένας ἀντιλήψεις μας καὶ καταλήγει εἰς μίαν πραγματικὴν ἀλλαγὴν—πραγματικὴν πρόοδον—εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν.

Ἦμπορεῖ, λοιπόν, νὰ λεχθῇ ὅτι καὶ ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ θρησκεία ἀποτελοῦν δυναμικὰς ἐνεργείας χωρούσας πρὸς βαθυτέραν καὶ καλυτέραν κατανόησιν. Ἄλλὰ νομίζω ἐν τούτοις ὅτι ὑπάρχει πραγματικὴ διαφορά εἰς τὰς δύο περιπτώσεις καὶ ὅτι ἡ θρησκεία ὑπερέχει ἐκ τοιαύτης ἐπόψεως.

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ θέσω τρία ἀλληλένδετα ἐπιχειρήματα. Πρῶτον ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ σκέψις διαρκῶς ἐπεκτείνεται διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἐν ὅλον ἐξάνομον πεδῖον ἀλύτων ζητημάτων, ἐνῶ ἡ θρησκεία πλησιάζει ὅλον ἐν καὶ περισσότερον τὸν κεντρικὸν πυρῆνα τῆς ἀληθείας. Δεύτερον ὅτι καθὼς αὐξάνουν αἱ ἐξωτερικαὶ ἐπιτυχίαι τῆς ἐπιστήμης, καθίσταται ὅλον ἐν καὶ περισσότερον ἐμφανές, ὅτι ὑπάρχουν ἀναπόφευκτοὶ ἐσωτερικαὶ ἀτέλειαι εἰς τὰ ὑπόβαστρα τῆς ἐπιστήμης. Τρίτον ὅτι ὑπάρχει ἡ ἰδιότης τῆς μονιμότητος εἰς τὴν θρησκευτικὴν σκέψιν ἢ ὁποῖα δὲν εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐπιστήμην.

Κατὰ πρῶτον λοιπὸν ποῖα ἐκ τῶν δύο—ἡ ἐπιστήμη ἢ ἡ θρησκεία—κερδίζει πράγματι ἔδαφος εἰς τὴν ἔρευνάν της ἐπὶ τῶν διαφόρων προβλημάτων; Εἶναι χαρακτηριστικῶς ἀληθές τὸ ὅτι εἰς κάθε ἀπάντησιν τὴν ὁποῖαν εὐρίσκει ἡ ἐπιστήμη ἀνακαλύπτει ἐπίσης καὶ νέας ἐρωτήσεις.

Εἶναι ὡς νὰ εἰργάζετο ἐντὸς ἑνὸς μεγάλου δάσους ἀγνοίας δημιουργοῦσα κυκλικὸν ἀνοιγμα γνώσεως διαρκῶς καὶ μεγαλύτερον. Τὸ ἀνοιγμα αὐτὸ τῆς γνώσεως ἐπεκτείνεται διαρκῶς ἐκκαθαριζομένης, ὅλον ἐν καὶ περισσότερον, τῆς ἀγνοίας. Ἄλλὰ καθὼς αὐτὸς ὁ κύκλος τῆς γνώσεως ἐπεκτείνεται, ἡ ἐπὶ τῆς ἀγνοίας ἐφαπτομένη περιφέρειά του ὅλον ἐν ἐπιμηκύνεται. Ἡ ἐπιστήμη μαυθάνει ὅλον ἐν καὶ περισσότερον. Ἄλλὰ τὸ πεδῖον τοῦ ἀντιληπτοῦ ἀλλὰ μὴ καταληπτοῦ διαρκῶς ἐπεκτείνεται καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν

αυτήν ή έπιστήμη δέν κερδίζει έδαφος. Είς τήν έπιστήμην έξακολουθούμεν νά έχωμεν μίαν όλονέν και περισσότερον έξεζητημένην άποψιν περι τής άγνοίας μας.

Δέν νομίζω όμως ότι συμβαίνει τό αυτό ή κάτι παρόμοιον και μέ τήν θρησκευτικήν σκέψιν. Ή πρόοδος είς τήν θρησκευτικήν σκέψιν φαίνεται νά είναι κεντρομόλος, διαρκώς έλαττώνουσα τόν κεντρικόν πυρήνα τής άγνοίας, μάλλον ή κεντρόφυξ, έπεκτεινομένη πρός τό άπέραντον άγνωστον. Είς τήν θρησκευτικήν σκέψιν προχωρούμεν πρός γνωστούς άντικειμενικούς σκοπούς, ένφω είς τήν έπιστημονικήν σκέψιν δέν ήμπορούμεν νά μαντεύσωμεν πού κατευθυνόμεθα.

**Α**ς έξετάσωμεν τώρα έν συντομία τήν λογικήν δομήν τής έπιστημονικής σκέψεως. Ήάν ύπάρχη μία έπιστημονική άποψις, ήτις γενικώς θεωρείται ως βασική και συνήθως άτρωτος, αυτή είναι ή άποψις περι λογικότητα του έπιστημονικού συλλογισμού. Ή άκαμπτος και αυστηρά άκρίβεια τής λογικής χρησιμεύει συνήθως ως έπιχείρημα έναντίον εκείνων οίτινες χρησιμοποιούν έστω και έν μέρος τό συναίσθημα ή τήν διαίσθησιν είς τās σκέψεις των. Ήλλά τί θα ήμπορούσαμεν νά είπωμεν εάν κανείς έξετάζων θαθύτερον τά πράγματα μάς έλεγε: «Δέν άμφισβητώ ούτε κατ' έλάχιστον τήν μεγαλειωδώς πρακτικήν ώφέλειαν του λογικού αυτού τρόπου σκέψεως αλλά έρωτώ, εάν είναι πράγματι και έν τή τελική έννοία άπρόσβλητος».

Γνωρίζομεν ότι ύπάρχουν δύο κύριοι τρόποι συλλογισμού: ο παραγωγικός και ο έπαγωγικός. Είς τόν παραγωγικόν συλλογισμόν αρχίζει κανείς μέ ώρισμένας προϋποθέσεις, δηλαδή υίοθετεί ώρισμένα αξιώματα. Κατόπιν προχωρεί έπί προκαθορισμένου συστήματος σημείων και κανόνων, διά τήν σύνθεσιν των σημείων και διά τήν έξαγωγήν νέων τύπων έκ παλαιότερων τοιούτων. Προχωρεί διά νά κάμη τι;

Βεβαίως, εκείνο πού είναι δυνατόν νά

κάμη είναι νά αναπτύξη, είς όλον τόν θαυμαστόν και άδιόρατον περίπλοκον αυτόν μηχανισμόν τās άληθείας—ή μάλλον τās κατά τύπους όρθās σχέσεις—αίτινες ύπήρχον έντός εκείνου τό οποίον αρχικώς έτέθη ως προϋπόθεσις. Ο τρόπος αυτός είναι, έννοείται, τελείως άνίσχυρος είς τό νά δημιουργήση άληθείας—δύναται μόνον ν' άποκαλύψη κάτι τό οποίον έκ των προτέρων και άσυνειδήτως έγένετο δεκτόν ως άληθές. Ήλλά δέν είναι τό μειονέκτημα αυτό του παραγωγικού συλλογισμού εκείνο τό οποίον θέλω νά τονίσω. Μάλλον θέλω νά όμιλήσω περι τών καταπληκτικών άποκαλύψεων έν σχέσει πρός τόν παραγωγικόν συλλογισμόν είς τās όποιās προέβη έσχάτως ο μεγαλοφυής Kurt Godel.

Ής μου έπιτραπή νά προσθέσω άποσπασμα έξ ένός άρθρου του Nagel και Newman έπί του έργου του Godel:

«Ή άξιωματική μέθοδος, έφευρεθείσα υπό τών Έλλήνων, έθεωρείτο άνέκαθεν ως τό ισχυρότερον θεμέλιον έπί του οποίου έστηρίχθησαν τά συστήματα τής μαθηματικής σκέψεως. Μέχρι πρό τινας ο μόνος κλάδος των μαθηματικών ο οποίος έθεωρείτο υπό των σπουδαστών ως στηριζόμενος έπί υγιών αξιωματικών βάσεων ήτο ή γεωμετρία. Ήλλά κατά τους παρελθόντας δύο αιώνας άνεπτύχθησαν ισχυρά και αυστηρά συστήματα αξιωμάτων και δι' άλλους κλάδους των μαθηματικών... Οί μαθηματικοί ήλιπζον και έπίστευον ότι όλόκληρον τό πεδίο του μαθηματικού συλλογισμού ήδύνατο νά συστηματοποιηθή διά τής αξιωματικής μεθόδου.

Ή πραγματεία του Godel έθεσε τέρμα είς αυτήν τήν έλπίδα. Ήθεσεν ένωπιον των μαθηματικών άποδείξεις ότι ή αξιωματική μέθοδος έχει έντός αυτής ώρισμένα μειονεκτήματα άτινα άποκλείουν τήν δυνατότητα όπως άκόμη και ή στοιχειώδης άριθμητική των άκεραίων άριθμών θα ήδύνατο ποτε νά συστηματοποιηθή πλήρως δι' αυτό του τρόπου. Ήπί πλέον αί άποδείξεις του ύπήρξαν μία έκπληκτική και θλιβερά άποκάλυψις του ότι είναι αδύνατον νά έπιβεβαιωθή ή λογική συνέπεια οιοδήποτε περιπλόκου παραγωγικού συστήματος, έκτός εάν δεχθώμεν κανόνας λογικής των οποίων ή έσωτερική συνέπεια είναι τόσοσ άμφισβητήσιμος όσον και το ίδιο του συστήματος».

Πράγματι ὁ Gödel ἐπέτυχε δύο ἀποτελέσματα ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει τεραστίαν σπουδαιότητα. Ἀπέδειξε, πρῶτον, ὅτι εἶναι ἀδύνατον—θεωρητικῶς ἀδύνατον καὶ ὄχι ἀπλῶς ἐξαιρετικῶς δυσχερές—ν' ἀποδειχθῇ ἡ συνέπεια οἰασθήποτε σειρᾶς ἀξιωματῶν τὰ ὁποῖα εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ἀρκετὰ πλούσια εἰς περιεχόμενον ὥστε νὰ εἶναι ἐνδιαφέροντα. Ἡ ἐρώτησις «ὑπάρχει τι τὸ ἐσφαλμένον εἰς τὸ σύστημα τοῦτο;» εἶναι ἐρώτησις εἰς τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ δοθῇ ἀπάντησις.

Δεύτερον, ἀπέδειξε ὅτι πᾶν τοιοῦτον παραγωγικὸν σύστημα λογικῆς ἔχει ἀναποφεύκτως καὶ ἄλλο μέγα μειονέκτημα. Εἶναι οὐσιωδῶς ἀτελής. Ἐντὸς τοῦ συστήματος αὐτοῦ δύναται νὰ τεθοῦν ἐρωτήματα εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ἡμπορεῖ νὰ δοθῇ ἀπάντησις.

..Ἐὰν ὁ παραγωγικὸς συλλογισμὸς ἔχη σοβαρὰ ἐσωτερικὰ μειονεκτήματα, τί νὰ εἴπωμεν προκειμένου περὶ τοῦ ἐπαγωγικοῦ συλλογισμοῦ; Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ συλλογισμοῦ ἐξετάζει πάσας τὰς παρατηρηθείσας περιπτώσεις καὶ ζητεῖ νὰ ἐξαγάγῃ γενικοὺς κανόνας. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ζητεῖ νὰ φθάσῃ εἰς γενικάς ἐννοίας διὰ τῆς μελέτης τῶν ἐπὶ μέρους.

Πρὸ πλέον τῶν διακοσίων ἐτῶν ὁ David Hume ἠρνεῖτο νὰ παραδεχθῇ τὴν ὀρθότητα τοῦ ἐπαγωγικοῦ συλλογισμοῦ. Ἀπὸ τότε, ὠρισμένοι σκεπτικισταὶ ὑπέδειξαν τὴν ἀνάγκην τῆς χρησιμοποίησως τῆς ἐπαγωγῆς ἄνευ τῆς ὑποθέσεως ὅτι αὕτη ἔχει λογικὴν βᾶσιν. Μερικοὶ ἐκ τῶν ὁπαδῶν τοῦ παραγωγικοῦ συλλογισμοῦ εἰς μάτην προσεπάθησαν ν' ἀποδείξουν ὅτι ὁ Hume ἔσφαλε. Ὁρισμένοι φιλόσοφοι ἠλπισαν ὅτι μία ἡπία καὶ φιλικὴ στάσις ἔναντι τῶν ὄρων: «ὀρθολογικός» καὶ «λογικός» θὰ ἐπέτρεπε τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐπὶ προτάσεων ἀναφερομένων εἰς τὸ μέλλον καὶ ἐπομένως μὴ δυναμένων νὰ ἐπαληθευθοῦν. Ἀλλὰ ὠρισμένοι ἐπιστήμονες δὲν ἐθεώρησαν λογικὸν νὰ ὑποστηρίξουν ὅτι τὰ ἐν τῷ μέλλοντι φαινόμενα πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ συμμορφοῦνται πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ παρελθόντος.

**Α**λλ' ἐδῶ ἐγείρονται σπουδαῖα καὶ δύσκολα ζητήματα. Ἄς ἐξετάσωμεν πρὸς στιγμὴν τὸ ἐρώτημα: Πότε καὶ διατί μία ἐκ τῆς πείρας τοῦ παρελθόντος γνωστὴ περιπτώσις δίδει χρησίμους πληροφορίες διὰ μίαν μελλοντικὴν κατάστασιν; Ἐὰν λάθωμεν ἓνα τεμάχιον χαλκοῦ καὶ ἐξακριβώσωμεν ὅτι τοῦτο εἶναι καλὸς ἀγωγὸς τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, εἶναι λογικὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὅλα τὰ ἄλλα τεμάχια χαλκοῦ θὰ εἶναι ἐπίσης καλοὶ ἀγωγοὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Ἀλλὰ ἐὰν πάρωμεν ἓνα ἄνθρωπον κατὰ τύχην καὶ ἐξακριβώσωμεν ὅτι τὸ ὄνομά του εἶναι Ἰωάννης, δὲν δυνάμεθα βέβαια νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἔχουν τὸ ἴδιο ὄνομα.

Τὸ γεγονός εἶναι ὅτι, παρὰ τὰς προσπαθείας ὅπως ἡ ἐπαγωγὴ γίνῃ διανοητικῶς ἀνεκτὴ, τὸ πρᾶγμα παραμένει συγκεχυμένον. Εἰς ἓν ἄρθρον τοῦ Israel Scheffler γίνεται μία σύνοψις ἐνὸς προσφάτου ἔργου τοῦ N. Goodman. Τονίζει ὅτι ἡ στάσις τῶν ἐπιστημόνων ἔναντι τῆς ἐπαγωγῆς, ὡς ἀνεφέρθη προηγουμένως, ἠρμηνεύθη ὑπὸ πολλῶν ὡς δικαιολογοῦσα τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι «κατ' ἀρχὴν ὑπάρχει ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ πρόβλημα τῆς ἐπαγωγῆς». Ἀλλ' ὁ Δρ. Scheffler προχωρεῖ:

«Αὕτη ἀκριβῶς ἡ πλήρης ἐλπίδων ὑπόθεσις ἀνετράπη τελείως ὑπὸ τῆς ἐρεῦνης τοῦ Goodman. Τὰ ἀποτελέσματά της ἐκλόνισαν τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν λογικὴν καθ' ἣν στιγμὴν οὗτοι εἶχαν προχωρήσει εἰς τὴν ἀνάλυσιν ἄλλων πλευρῶν τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου. Αἱ ἔρευναι τοῦ Goodman ὑπενόμυσαν, ὡς φαίνεται, ὅλους τοὺς συνήθεις τύπους, ἐν σχέσει πρὸς τὰς πλέον βασικὰς ἀντιλήψεις τῆς λογικῆς, ἀλλ' αἱ ἐπανεπιλημμένα καὶ ἐργῶδεις προσπάθειά του ὅπως παρουσιάσουν ἐτέρας λύσεις ἀπέβησαν ἄκαρποι. Εἰς τὰς φιλοσοφικὰς συζητήσεις αἵτινες ἐπηκολούθησαν κατεβλήθη κάθε προσπάθεια ὅπως ἀποφευχθῇ ἡ ὑπογράμμισις τῶν ἀποκαρδιωτικῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐρεῦνης Goodman. Ἐθεωρήθησαν ἀσημαντὰ ἐκ πρακτικῆς ἐπόψεως διὰ τὸν ἐπιστήμονα. Τὰ ἀρχικὰ ἐρωτήματα ἐθεωρήθησαν ὡς ἄλυτα καὶ ἐπομένως ἀχρηστά. Ἐξ ἄλλου προεβλήθησαν καὶ λύσεις αἵτινες ἀπεδείχθησαν ὅτι ἐσθηρίζοντο ἐπὶ τῆς λήψεως τοῦ ζητουμένου.

Ἐλάχιστοι μόνον συγγραφεῖς ἀνεγνώρισαν πλήρως τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως διὰ τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἐπιστήμης καὶ προσεπάθησαν νὰ τὴν ἀντιμετωπίσουν ἀμέσως».

Ἄν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι σχεδὸν ἀπίστευτον εἰς ὄσους δὲν ἔχουν ἀναγνώσει τὰ πρωτότυπα, ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ ἐννοήσῃ, ἐξ ἑνὸς εἰδικοῦ παραδείγματος, πόσον ἀσθενὴς εἶναι ὁ ἐπαγωγικὸς συλλογισμὸς ὅπως φαίνεται τῶρα.

Δοκιμάζομεν ἐν τεμάχιον χαλκοῦ καὶ εὐρίσκομεν ὅτι εἶναι καλὸς ἀγωγὸς τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Ἡ παρατήρησις αὕτη στηρίζει τὴν πρότασιν: «Πᾶν τεμάχιον χαλκοῦ εἶναι καλὸς ἀγωγὸς τοῦ ἠλεκτρισμοῦ». Ἄλλ' ἐξίσου λογικῶς στηρίζει καὶ τὴν πρότασιν: «Πᾶν τεμάχιον χαλκοῦ εἶναι εἴτε ἐξ ἐκείνων ἄτινα ἐξητάσθησαν καὶ εὐρέθησαν καλοὶ ἀγωγοὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ εἴτε ἐξ ἐκείνων ἄτινα δὲν ἐξητάσθησαν εἰσέτι καὶ ἐπομένως δὲν εὐρέθησαν καλοὶ ἀγωγοὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ». Διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ αὐτοῦ λογικοῦ μηχανισμοῦ καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις ἢ μὲν πρώτη πρότασις ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα: «Ἐνὰ νέον καὶ μὴ δοκιμασθὲν τεμάχιον χαλκοῦ εἶναι καλὸς ἀγωγὸς τοῦ ἠλεκτρισμοῦ», ἐνῶ ἢ δευτέρα μὲ τὴν αὐτὴν πειστικότητά ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα: «Ἐνὰ νέον καὶ μὴ δοκιμασθὲν τεμάχιον χαλκοῦ δὲν εἶναι καλὸς ἀγωγὸς τοῦ ἠλεκτρισμοῦ». Τοιοῦτοτρόπως ἢ ἰκανότης τῆς ἐπαγωγῆς ὅπως προχωρήσῃ περαιτέρω καταρρέει. Καὶ ἐπειδὴ αὕτη εἶναι ἢ μόνη χρῆσιμος πλευρὰ τῆς ἐπαγωγῆς ἀντιμετωπιζομένη τὴν ὀλοκληρωτικὴν τῆς κατάρρευσιν.

Οὕτω πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι δυσάρεστοι εἰδήσεις μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὸ φρούριον τῆς λογικῆς. Τὰ ἐξωτερικὰ τεῖχη φαίνονται ἀπόρητα ὅπως πάντοτε. Ἄλλὰ ἀκριβῶς εἰς τὸ κέντρον τοῦ ὑποτιθεμένου ἰσχυροῦ ὄχυροῦ τῆς λογικῆς σκέψεως ἐπικρατεῖ σύγχυσις. Κανεὶς δὲν ἀμφιβάλλει περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἐξοπλισμοῦ ὡς πρακτικοῦ μέσου. Ἄλλὰ ἐξ ἐπόψεως ἀπολύτου καὶ ἐσωτερικῆς

δυνάμεως αἱ ἀποκαλύψεις εἶναι πραγματικαὶ καταπληκτικαί. Ἡ βᾶσις καὶ τῶν δύο εἰδῶν συλλογισμοῦ περιέχει τὴν ἀτέλειαν εἰς τὸν πυρῆνα τῆς.

**Τ**έλος νομίζω ὅτι ὑπάρχει διαφορὸς μορφή τελειότητος εἰς τὴν θρησκευτικὴν σκέψιν. Ἐπὶ παραδείγματι: Νομίζω ὅτι πρὸ 50 ἐτῶν κάθε καλῶς μελετημένος ἐπιστήμων θὰ ἔλεγε ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς συντηρήσεως τῆς μάζης καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς συντηρήσεως τῆς ἐνεργείας ἦσαν καὶ αἱ δύο τέλειαι καὶ ἀναμφιβόλως ἀμετάβλητοι. Πρὸ 50—ἢ καὶ 500—ἐτῶν ὑπῆρχαν ἄνθρωποι οἵτινες ἐπίστευαν ὅτι αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους ὀμιλίας ἦσαν τέλειαι καὶ ἀμετάβλητοι. Σήμερον αἱ δύο ἐπιστημονικαὶ ἀρχαὶ τὰς ὁποίας ἀνέφερον προηγουμένως ἔχουν ἀπορριφθῆ. Βεβαίως ἠνώθησαν διὰ νὰ σχηματίσῃσαν μίαν νέαν εὐρύτεραν ἀρχήν, ἀλλὰ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι γεγονός ὅτι ἐκάστη ἐξ αὐτῶν, κεχωρισμένως θεωρουμένη, ἔχει ἀποδειχθῆ ὡς ἐσφαλμένη.

Ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας ἐμάθομεν τὴν ἀπόρριψιν μιᾶς ἄλλης ἐπιστημονικῆς ἀρχῆς—τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος (parity). Καὶ ἀσφαλῶς θὰ ὑπάρξουν καὶ ἄλλαι ὄντως ἐπαναστατικαὶ μεταβολαὶ εἰς τὰς σημερινὰς ἐπιστημονικὰς μας ἀντιλήψεις περὶ χρόνου, χώρου, μάζης καὶ συνοχῆς ἢ διαχωρισμοῦ αἵτινες θ' ἀπλοποιήσῃσαν καὶ θὰ ἐνοποιήσῃσαν τὰς ἀρχὰς τῆς νεωτέρας ἀτομικῆς φυσικῆς αἱ ὁποῖαι σήμερον εὐρίσκονται εἰς κατάστασιν ἀφορήτου συγχύσεως.

Καίτοι ἐλπίζω ὅτι εἰς τὰς ἡμέρας μας θὰ παρατηρηθῆ ὄλονεν βαθυτέρα κατανόησις καὶ ὄλονεν ρεαλιστικώτερα ἐρμηνεῖα τῶν ἐπιστημονικῶν ὄρων καὶ ὅτι ὄλονεν καὶ περισσότερο φῶς θὰ ρίπτεται ἐπὶ τῶν διαφόρων θεμάτων εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἐπιστήμης, ἐγὼ τοῦλάχιστον νομίζω ὅτι οὐδεμία θεμελιώδης μεταβολὴ ἢ βελτίωσις θὰ ὑπάρξῃ εἰς τὰς βασικὰς ἀρχὰς τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ.

*Ποία λοιπόν, ἢ ἐπιστήμη ἢ ἢ θρησκεία ἔχει τὸν σταθερώτερον ἐσωτερικὸν πυρῆνα;*

# Τὸ ἄτομον καὶ ἡ ζωὴ

ΤΟΥ κ. Δ. ΚΩΤΣΑΚΗ  
Ἑφημερίου τῆς Ἀστρονομίας

Διὰ τὴν εὐήμεριαν τοῦ ἀνθρώπου ἢ διὰ τὴν αὐτοκαταστροφήν;

**Ε**ποχὴ τοῦ διαστήματος ὠνομάσθη ἡ περίοδος τῆς ζωῆς τοῦ πολιτισμοῦ ποὺ ἤρχισε πρὸ πέντε ἐτῶν. Καὶ πολὺ δικαίως. Ἄλλ' ἡ ἰδίᾳ περίοδος ἐπῆρε καὶ τὸ ὄνομα «ἄτομικὴ ἐποχὴ», ἡ ὁποία, ἐνῶ εἰς τὴν θεωρίαν καὶ τὰ ἐργαστήρια ἤρχισεν ἤδη πρὸ τοῦ τελευταίου παγκοσμίου πολέμου, ἐσημείωσε τὴν ἀρχὴν τῆς τὸν Αὐγούστου τοῦ 1945 μὲ τὰς ἐκρήξεις τῶν ἀτομικῶν βομβῶν εἰς τὴν Χιροσίμα καὶ τὸ Ναγκαασάκι τῆς Ἰαπωνίας. Μὲ δύο πράξεις καταστροφῶν τεραστίων διαστάσεων εἰς χῶρον καὶ χρόνον....

Ἐκτοτε ἡ ζωὴ τῆς ἀνθρωπότητος, κατὰ τὴν συνεχῆ αὐτῆς ἀνέλιξιν, προσδιορίζεται, ἐν πολλοῖς, θετικῶς ἢ ἀρνητικῶς, ἀπὸ τὰς ἐκάστοτε προόδους τῶν ἀτομικῶν ἐρευνῶν, αἱ ὁποῖαι θαίνουσι πρὸς τὰ πρόσω μὲ διαρκῶς αὐξανόμενον ρυθμόν. Ἐν προκειμένῳ, δὲν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν μόνον τὸν φόβον καὶ τὰς ποικίλας ἀπειλάς, αἱ ὁποῖαι συνοδεύουσι ἐκάστοτε τὰς δοκιμαστικὰς ἐκρήξεις, τὰς ἀτομικὰς, πυρηνικὰς καὶ θερμοπυρηνικὰς. Ἀλλὰ καὶ τὰς ποικίλας δημιουργικὰς συμβολὰς πρὸς προαγωγὴν τοῦ πολιτισμοῦ, διὰ τῆς καλλιέργειας τῶν ἐρευνῶν εἰς τὸν τομέα τῆς Πυρηνικῆς Φυσικῆς. Διότι εἶναι ὄντως θαυμάσιαι καὶ ἐκπληκτικαὶ αἱ σημειούμεναι τελευταίως πολύμορφοι προωθήσεις εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ ὑλικοῦ ἀτόμου ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν περισσοτέραν προσφορὰν ἀγαθῶν εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς. Χωρὶς συχνὰ οἱ πολλοὶ νὰ τὸ καταλαβαίνωμεν, ἡ ζωὴ προωθείται καὶ θελιτοῦται, χάρις εἰς τοὺς κόπους καὶ τὰς θυσίας, καὶ τῆς

ζωῆς ἀκόμη, ἀνθρώπων ἀφιερωμένων εἰς τὴν μελέτην τῶν μυστικῶν τῆς φύσεως τοῦ ἀοράτου, καὶ διὰ τοῦ ἠλεκτρονικοῦ μικροσκοπίου, ὑλικοῦ ἀτόμου. Τοῦ ἀτόμου, τὸ ὁποῖον κρύπτει εἰς τὸν πυρῆνα του ἀφαντάστως τεραστίας ποσότητας ἐνεργείας.

Θὰ ὑπομνήσωμεν διὰ τριῶν παραδειγμάτων τὴν ἐνέργειαν τοῦ πυρῆνος.

—Ἐνα γραμμάριον οὐρανίου περικλείει ἐνέργειαν ποῦ ἰσοδυναμεῖ μὲ 25.000.000 κίλοβατώρια. Ἡ ἐνέργεια ἐπαρκεῖ διὰ τὰς εἰς φωτισμόν καὶ εἰς ποικίλας κινήσεις ἀνάγκας τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν Περιχώρων ἐπὶ 15 ἡμέρας! Διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν θὰ ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιήσωμεν 7,5 χιλιάδας τόννους βενζίνης!

—Εἷς τόννος φυσικοῦ οὐρανίου, εἰς πρώτην χρησιμοποίησιν, δίδει τόσην ἐνέργειαν, ὅσην δίδουν 10.000 τόννοι ἄνθρακος! Ὑπολογίζεται δὲ ὅτι θὰ δυνηθῶμεν πολὺ συντόμως, ἀπὸ τὸ ἴδιον ποσὸν φυσικοῦ οὐρανίου νὰ παράγωμεν τόσην ἐνέργειαν ὅσην δίδουν 2-3 δισεκατομμύρια τόννοι ἄνθρακος!

—Μία σταγὼν ὕδατος ἀποτελεῖται ἀπὸ δισεκατομμύρια δισεκατομμυρίων ἄτομα<sup>(1)</sup>, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ παράγουν

(1) Τὸ ἄτομον, ὡς γνωστόν, εἶναι πολὺ «κενόν». Δηλαδὴ μεταξὺ τοῦ πυρῆνος του καὶ τῶν περιφερομένων περὶ αὐτὸν ἠλεκτρονίων ὑπάρχουν «τεράστια», ἐν σχέσει μὲ τοὺς ὄγκους τῶν σωματίων αὐτῶν, ἀποστάσεις. Π.χ. Ὑπάρχουν μεγάλα κενὰ εἰς τὰ ἄτομα τοῦ σιδήρου. Ἄν συμπιέσωμεν 1 κυβικὸν μέτρον σιδήρου-τὸ ὁποῖον ζυγίζει πολλοὺς τόννους-ὥστε νὰ ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν τὰ ἠλεκτρόνια μὲ τοὺς πυρῆνας των, ὁ ὄγκος ποῦ θὰ ἐσηματίζετο

δύναμιν 200 Ίππων ἐπὶ ἕνα ἔτος! Δηλαδή 4 λεωφορεῖα δύνανται νὰ κινούνται καθ' ὅλον τὸ 24ωρον ἐπὶ ἕν ἔτος μὲ «καύσιμα» μίαν σταγόνα ὕδατος!

**Ε**ἶναι πράγματι ἀσύλληπτα τὰ ποσὰ τῆς ἐνεργείας τὰ ἀποθηκευμένα μέσα εἰς τὸν πυρῆνα τῶν ὑλικῶν ἀτόμων. Καὶ αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν χρησιμοποιεῖ τώρα ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ καταστρέφῃ τὴν ζωὴν καὶ τὸν πολιτισμόν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ προάγῃ τὴν ζωὴν καὶ τὸν πολιτισμόν.

Γνωρίζομεν τὰς καταστροφὰς τῆς Χιροσίμα. Ὅχι μόνον τὰς ἀμέσους, τῶν ἡμερῶν τῆς ἐκρήξεως, ἀλλὰ καὶ τὰς μετέπειτα, ἐκ τῶν ραδιενεργῶν προσβολῶν τοῦ ὄργανισμοῦ τῶν ἀνθρώπων. Μία στατιστικὴ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀτομικῶν Ἐρευνῶν τῆς Ἰαπωνίας μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι κατὰ τὸ διάστημα 1945-1958 εἰς 32.000 παιδιὰ πού ἐγεννήθησαν εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν, 5000 ἦσαν παραμορφωμένα ἢ νεκρά! 1.100 ἀπὸ αὐτὰ εἶχαν παραμορφωμένον σκελετὸν ἢ σοβαρὰν μυϊκὴν ἀδυναμίαν· 100 παραμορφωμένον ἐγκέφαλον ἢ χωρὶς ἐγκέφαλον· 200 σχεδὸν χωρὶς χεῖλη καὶ ἄλλα τόσα χωρὶς γεννητικὰ ὄργανα!... (2). Διότι πρέπει νὰ ξεύρωμεν, ὅτι δὲν εἶναι μόνον αἱ καταστροφαὶ πού προέρχονται ἀπὸ τὰ ἐκρηκτικὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀτομοβόμβας, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖναι πού ὀφείλονται εἰς τὴν δραστηριότητα τῶν τεχνητῶν ραδιοστοιχείων. Καὶ αὐτὴ συνεχίζεται ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ὄρα πολὺ ὑπόωλος, ἀλλ' ἐκτάκτως ἀποτελεσματικῶς!

Εἰδικοὶ ἐπιστήμονες ἐφαντάσθησαν μίαν βόμβαν τύπου Χιροσίμα νὰ ἐκρήγνυται εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων. Τί ἀποτελέσματα θὰ εἶχεν αὕτη εἰς τὴν Γαλλικὴν πρωτεύουσαν; Ἴδου πῶς τὰ περιγράφει ὁ Γάλλος

καθηγητῆς καὶ γνωστὸς συγγραφεὺς Pierre Rousseau:

\* 1. Εἰς ζώνην μέχρις 800 μ. ἀπὸ τὸ σημεῖον τῆς ἐκρήξεως θὰ φονευθοῦν τὰ 95% τῶν ἀνθρώπων, ὅλαι αἱ οἰκίαι θὰ καταστραφοῦν καὶ τὸ πᾶν θὰ ἐρημωθῇ, θὰ ἐξατμισθῇ.

\* 2. Εἰς ζώνην 800-1.200 μ. ὅλα θὰ καοῦν, οἱ δὲ ἄνθρωποι πού θὰ εἶναι ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς ἀκτινοβολίας ἔχουν ἐλπίδας νὰ ζήσουν ὁ ἕνας εἰς τοὺς δύο.

\* 3. Εἰς ζώνην 1.200-1.600 μ. τὰ ἀκίνητα θὰ πάθουν βλάβας ἀνεπανορθώτους καὶ οἱ ἀκάλυπτοι ἄνθρωποι σοβαρὰ ἐγκαύματα (θάνατοι 65%).

\* 4. Εἰς ζώνην 1.600-2.400 μ. αἱ συνοικίαι θὰ ἔχουν σοβαρὰς ζημίας καὶ τὰ θύματα θὰ ἀνέλθουν εἰς 20%.

\* 5. Εἰς ζώνην 2.400-4.500 μ. θὰ κάμῃ θραύσιν ἢ ἀτομικὴ ἀσθένεια: αἱ στέγαι, οἱ μεσότοιχοι κλπ. θὰ καταστραφοῦν. Φυσικὰ καὶ εἰς μακροτέραν ἀπόστασιν, εἰς ὅλο τὸ Παρίσι δὲν θὰ ὑπάρξῃ ἄθικτο τζάμι καὶ εἰς τὰ προάστεια αὐτοῦ θὰ ἔχωμεν κρούσματα ἀσθενειῶν προερχομένων ἀπὸ τὰ κατάλοιπα τῆς ἐκρήξεως.

Ἄς μὴ σπεύσωμεν ὁμως νὰ συναγάγωμεν ἀμέσως συμπεράσματα. Διότι ἡ βόμβα τῆς Χιροσίμα τώρα εἶναι πολὺ ἀπηρχαιωμένη. Εἶναι πρωτόγονος! Αἱ σημεριναὶ βόμβαι εἶναι θερμοπυρηνικαί. Εἶναι τοῦ τύπου τῆς βόμβας ὕδρογόνου. Αὐταὶ εἶναι τουλάχιστον κατὰ 1.000 φορές μεγαλύτεραι εἰς δύναμιν καὶ καταστροφὴν! Καὶ δι' αὐτὸ δὲν ἐκφράζονται εἰς χιλιτόνους, ἀλλ' εἰς μεγατόνους (3).

Εἰς περιπτώσιν κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τὴν Παναγίαν τῶν Παρισίων θὰ ἐπιπτε μία σχετικῶς μικρὰ ὕδρογονοβόμβα, π.χ. τῶν 20 μεγατόνων (δηλ. 1000 φορές ἰσχυροτέρα τῆς Χιροσίμα), ἡ γαλλικὴ πρωτεύουσα θὰ ἐξηφανίζετο εἰς ἀπόστασιν 8 χλμ. μὲ ἕνα μόνον κτύπημα. Εἰς ἀκτῖνα 30 χλμ. εἰς μεγάλην ἔκτασιν θὰ ἐπεκράτῃ ὁ ἀφανισμὸς καὶ εἰς ἀκτῖνα 60 χλμ. θὰ εἶχουμεν σοβαρὰ ἐγκαύματα. 15 τοιαῦται βόμβαι ἐπαρκοῦν διὰ νὰ παραλύσουν τὴν ζωὴν εἰς ὀλόκληρον τὴν Γαλλίαν.

(3) Ἡ βόμβα τῆς Χιροσίμα ἦτο τῶν 20 χιλιτόνων, ἥτις ἰσοδυναμεῖ μὲ ἰσχὺν 20.000 τόνων τροτύλης (τριπιτολούλης ἢ Τ.Ν.Τ.). Ἡ βόμβα ὕδρογόνου 1952 ἦτο 5.000.000.000 τόνων ἢ 5 μεγατόνων τροτύλης. Σήμερον ἔχουν κατασκευασθῆ, καὶ «δοκιμαστικῶς» χρησιμοποιηθῆ, βόμβαι τῶν 80 μεγατόνων!

θὰ εἶχε τὸ μέγεθος κεφαλῆς καρφίτσας, μὲ τὸ ἴδιον ὄμως βάρος τῶν ἀρκετῶν τόνων!

(2) Βλέπε ἐν ἐκτάσει: Φωνῆς πόνου καὶ ἀγάπης, Κόσμος τῆς Ἑλληνίδος, Νοέμβριος 1958, σ. 413-15.



\* Ἡ δὲ ραδιενεργὸς κόνις μερικῶν βομβῶν ὕδρογόνου-κοβαλτίου ποῦ θὰ ἐξεργηγνύοντο κατὰ μῆκος τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὴν γραμμὴν Φλώρινα-Λάρισα-Ἀθήναι-Σπάρτη-Κρήτη, θὰ κατέστρεφε κάθε ἴχνος ζωῆς εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Καὶ ἀσφαλῶς, προσθέτει ὁ P. Rousseau εἰς πρόσφατον, λιαν ἐνδιαφέρον ἔργον του (4), δὲν γνωρίζομεν τί ἄλλο ἴσως κρύπτει τὸ παρὸν διὰ τὴν ἀλληλοκαταστροφὴν καὶ τὸν ὄλεθρον...

**Ἄ**λλ' ὑπάρχει καὶ ἡ ἄλλη, ἡ εὐχάριστος καὶ εὐεργετικὴ πλευρὰ τῶν ἀτομικῶν ἔρευνῶν. «Δόξα τῷ Θεῷ», γράφει ὁ Rousseau, «ἡ κατάκτησις τοῦ ἀτόμου δὲν σημαίνει μόνον αἱματοχυσίαν, καταστροφὴν καὶ συντέλειαν τοῦ κόσμου· σημαίνει ἐπίσης ἀπόκτησιν ἐνεργείας, ἀφθονίας τῆς παραγωγῆς, μηχανοποιήσιν τῆς ἐργασίας, δηλ. ὑγείαν, ψυχασγωγίαν, εὐτυχίαν». Ἡ πυρηνικὴ ἐνέργεια ἀναμφιβόλως πρέπει νὰ τεθῆ, καὶ ἤδη τίθεται μὲ ταχύν ρυθμόν, εἰς τὴν ἐξυπρέτησιν τοῦ ἀνθρώπου. Θὰ ἐλέγασμεν καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς εὐτυχίας τοῦ ἀνθρώπου. «Ὅμως ἡ λέξις εὐτυχία, ἀν θελήσωμεν νὰ ἐμβαθύνωμεν εἰς τὸ βαθύτερον νόημά της, εἶναι κάτι τὸ ὁποῖον διεκφεύγει τοῦ παρόντος ἄρθρου καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν δύναται νὰ ἰκανοποιηθῆ μόνον ἀπὸ τὰς προόδους τῆς φυσικῆς τοῦ πυρῆνος, μὲ ὅλα τὰ ἀναντιρρήτως πλούσια ἀγαθὰ ποῦ παρέχει.

Καὶ ὄντως. Ἡ πυρηνικὴ ἐνέργεια ἔχει σήμερον κατακτῆσθαι πολλὰς ἐκφάνσεις τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ ἰκανοποιεῖ εἰς μεγάλον βαθμὸν ποικίλας ἀνάγκας αὐτῆς. Ὡς θέρμανσις, ὡς κίνησις, ὡς βελτίωσις τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συνδεομένων ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς ὡς διαγνωστικὴ ἐπιστήμη μὲ τὴν χρῆσιν τῶν ραδιοϊσοτόπων καὶ ὡς θεραπευτικὴ, παρέχουσα διαρκῶς καὶ εἰς εὐρύτεραν κλίμακα δυνατότητας εἰς μεγάλας λαϊκὰς μάζας, νὰ χαροῦν τὰ ἀποτελέσματα

τῆς ἰάσεως πολλῶν ἀσθενειῶν καὶ νὰ ἀπολαύσουν τὸ ἀγαθὸν τῆς ὑγείας. Ἡ πυρηνικὴ ἐνέργεια θὰ κάμῃ συντόμως καλλιεργησίμους ἀγόνους ἢ ἐρήμους ἐκτάσεις δι' ἀποικισμόν καὶ ἀκόμη θὰ βελτιώσῃ σημαντικῶς τὴν παραγωγὴν τροφῶν εἰς διεθνή κλίμακα. Τὸ βιοτικὸν καὶ πολιτιστικὸν ἐπίπεδον θὰ ἀνέλθῃ ἀρκετὰς βαθμίδας κατὰ τὴν «ἀτομικὴν ἐποχὴν» εἰς τὴν ὁποῖαν εἰσήλθομεν ἤδη μὲ γοργὸν θῆμα.

Ὁ μέγας Ἀμερικανὸς βιολόγος H. Muller (βραβεῖον Νόμπελ) ἐπεσήμανε πρὸ πολλοῦ τὸν κίνδυνον τοῦ ἀφανισμοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ τὴν ἀκτινοβολίαν γ, ἡ ὁποία ἐκλύεται κατὰ μίαν πυρηνικὴν ἔκρηξιν. "Ἄλλοι σοφοί, ὅπως ἡ ὁμάς τῶν 18 διαπρεπῶν Γερμανῶν σοφῶν, ἀρκετοὶ μὲ βραβεῖα Νόμπελ, ὅπως καὶ ἄλλα βραβεῖα Νόμπελ, διαμαρτύρονται κατὰ διαστήματα, ὅταν βλέπουν τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς νὰ ἀπειλοῦν ἕνα θερμοπυρηνικὸν πόλεμον, ἢ καὶ ἀκόμη νὰ ἐπιχειροῦν «δοκιμὰς» πολέμου, διὰ τῶν θερμοπυρηνικῶν ἐκρήξεων, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὡς ἐπιπτώσεις ἐπιβλαβεῖς κληρονομικὰς μεταλλαγὰς, δηλητηριάσεις ἀέρος, ὕδατος, τροφίμων, ἰδιαιτέρως τοῦ γάλακτος, τόσο ἀπαραιτήτου διὰ τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν, διὰ τὸν αὐριανὸν κόσμον τῆς ζωῆς. Τῆς ἀληθινῆς ζωῆς καὶ ὄχι τῆς ἐκφυλισμένης καὶ ἀποθνησκούσης νέας γενεᾶς, ὅπως κινδυνεύει αὕτη νὰ κατακτῆσθαι.

**Ο** ἀείμνηστος καθηγητὴς Δ. Χόνδρος, πραγματευόμενος τὸ θέμα αὐτὸ εἰς ἕνα κατὰ τὸ δυνατόν ἀπλοῦν καὶ πολὺ κατατοπιστικὸν δημοσίευμά του (5) ἐκφράζει ἐν τέλει ἀναλόγους φόβους. Ἀλλὰ πιστεύει καὶ ἐλπίζει, ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἀνεβαίνει τὸν δρόμον πρὸς τὸν ἀνθρωπισμόν. «Καὶ ὄχι πολὺ ἀπομακρυσμένοι ἀπόγονοί μας, γράφει, θὰ εἶναι τέτοιοι, ὥστε νὰ μπορῆ κανεὶς νὰ εἰπῆ

(4) Βλ. P. Rousseau: Histoire de l'atome-ἐκδ. Fayard, καὶ ἑλλην. μεταφρ. ὑπὸ Γ. Κωστοπούλου μὲ τὸν τίτλον: Ἡ ἀτομικὴ καὶ πυρηνικὴ ἐπιστήμη. Ἀθήναι 1962.

(5) Δ. Χόνδρου: Ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια μὲ ἀπλά λόγια, ἐκδ. Συλλόγου Ὁφελίμων Βιβλίων, Ἀθήναι 1956.

# ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΡΑΜΑ

Ο Άγιος Γρηγόριος ο Ναζιανζηνός είναι ένας μελαγχολικός στοχαστής που αντικρύζει με ειλικρίνεια την αντιφατικότητα και προβληματικότητα του ανθρώπου ή όποια συνθέτει το δράμα του.

Δέν κλείνει τα μάτια του για να ζήσει σε μια κλειστή μακαριότητα σιγουριάς και ήσυχίας με λυμένα όλα τα προβλήματά του. Αισθάνεται πολύ άνθρωπος. Ο πόνος της σάρκας απ' την άρρώστια, ή αδυναμία της, ή κακότητα γύρω, ή έλλειψη γνησίων φίλων, ή άσφυκτική πίεση της άμαρτίας δίνουν ένα σύνολο που έρχεται (έτσι αισθάνεται τουλάχιστον) σε αντίθεση με την πληροφορία του Θεού ό-τι είναι κι' αυτός θεός. Κουράζεται. Και ζητάει από τον Άνακτα Χριστό με μια εύγενική άπαιτητικότητα να δώσει μια κάποια λύση στο δράμα του.

Τα αισθήματά του αυτά φαίνονται καθαρά στο άκλουθο ποίημά του που είναι παρμένο από τα «Ε π η» του. Η απόδοσις ανήκει στο συνεργάτη μας κ. Ν. Λαυρέντιο.



## ΙΚΕΤΗΡΙΟΝ

*Χριστέ, φάος μερόπων, πυρόει στύλε Γρηγορίου  
Ψυχῆ, πλαζομένη πικρῆς βιότου δι' ἐρήμης,  
Σχῆς Φαραῶ κακόμητιν, ἀναιδέας ἐργοδιώκτας·  
Καὶ πηλοῦ μ' ἀδέτοιο, καὶ Αἰγύπτιοιο βαρείης  
Ἐξερούσαις, πληγῆσιν ἀεικελίησι δαμάσας  
Δυσμενέας, λείην δὲ πόροις ὁδόν. Ἦν δὲ κίχησιν  
Ἐχθρὸς ἐπισπέρχων, σὺ δέ μοι καὶ πόντον ἐρυθρὸν  
Τμηξείας, στερεὴν δὲ διεκπεράοιμι θάλασσαν,  
Σπεῦδον εἰς χθόνα διαν, ἐμὸν λάχος, ὥσπερ ὑπέστης·  
Καὶ ποταμοὺς στήσειας ἀπείρονας, ἄλλοφύλων τε  
Κλίναις θούριον ἔγχος, ἀγάστονον. Εἰ δ' ἐπιβαίην  
Γῆς ἱερῆς, μέλψω σε διηνεκέσιν ἐν ὕμνοις.*

γι' αὐτούς: ὡς χαρίεν ἄνθρωπος ὅταν ἄνθρωπος ἦ-τί χαριτωμένο πράγμα εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὅταν εἶναι ἄνθρωπος». Ο σοφὸς τῆς ἀρχαιότητος Μένανδρος, ἐνοσταλγοῦσε τὸν τύπον τοῦ ἀληθινοῦ ἀνθρώπου καὶ ἔχαιρεν ὄραματιζόμενος τὴν ἔλευσιν τῆς ἐποχῆς αὐτῆς.

Ἐχομεν διατρέξει ζωὴν χιλιετιῶν ἔκτοτε. Ἐχομεν πρόοδον τῆς ἐπιστήμης. Ἐχομεν τὸν Χριστιανισμὸν ὡς ἓνα βα-

σικὸν καὶ κύριον στοιχεῖον θεμελιώσεως τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐχομεν ἀνάπτυξιν τῆς τεχνικῆς. Ἐχομεν ἀκόμη τὸ γεγονός τῶν ἐπηρεωμένων ἢ μὴ ταξιδίων εἰς τὸν πέραν τῆς γῆς χῶρον. Καὶ ὁμως ὁ ὄραματισμὸς τοῦ ἀληθινοῦ ἀνθρώπου, ὡς καὶ νόμος καὶ τύπου τῆς σημερινῆς καὶ αὐριανῆς κοινωνίας, μένει ὡς ἓνα πρόβλημα πού τίθεται πρὸς ἀντιμετώπισιν καὶ λύσιν....

*Χριστέ ἀναξ, τί με σαρκὸς ἐν ἄρκυσι ταῖσδ' ἐνέδησας;  
 Τίπτε βίω κρύνοντι, καὶ ἰλύνοντι βερέθρῳ,  
 Εἰ ἐτεὸν θεὸς εἶμι, λάχος δὲ σόν, ὥσπερ ἄκουσα;  
 Ἐκ μὲν μοι μελέων σθένος ὄλετο, οὐ δέ τι γούνα  
 Ἔσπεται· ἀλλὰ μ' ἔλυσε χρόνος, καὶ νοῦσος ἀνιγρή,  
 Τηκεδάνη τε μέριμνα, φίλοι τ' ἄφιλα φρονέοντες.  
 Εἴκειν δ' οὐκ ἐθέλουσιν ἁμαρτάδες, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον  
 Στείβουσ' ἀδρανέοντα, κύνες δ' ὡς πτώκα λαγῶν,  
 Ἡ κεμάδ ἀμφὶς ἔχουσι, λιλαιόμενοι κορέσασθαι.  
 Ἡ στῆσον κακότητα καὶ ἴλαθι, ἦ μ' ὑπόδεξαι  
 Δηρὸν ἀεθλεύοντα, καὶ ἄλγεσι μέτρον ἐπέστω,  
 Ἡ λήθης νέφος ἐσθλὸν ἐμὰς φρένας ἀμφικαλύπτου.*

Χριστέ, τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων,  
 πύρινε στυλε τῆς ψυχῆς τοῦ Γρηγορίου,  
 ποῦ πλανιέται στὴν πικρὴ ἐρημιὰ τοῦ βίου,  
 κράτησέ με ἀπ' τὸν πανοῦργο Φαραῶ  
 κι' ἀπ' τοὺς ἀναίσχυντους ἐργοδιῶκτες.  
 Καὶ λύσε με ἀπ' τὰ δεσμά τῆς πλιθιάς  
 κι' ἀπ' τὴν πιεστικὴ Αἴγυπτο λύτρωσέ με,  
 ἀφοῦ μὲ ὑπερβολικὴς πληγὴς δαμάσης  
 τοὺς δύστροπους, καὶ δρόμο ὀμαλὸ δῶσε  
 μου.

Κι' ἂν προφτάσῃ ὁ ἐχθρὸς βιαστικός,  
 οὐ καὶ τὸν ἐρυθρὸ πόντο εἶθε νὰ κόψῃς,  
 γιὰ νὰ περάσω σὰ σὲ ξηρὰ τῆ θάλασσα,  
 πηγαίνοντας γρήγορα στὴ θεία χώρα,  
 στὸν κληρο, τὸν ὁποῖο μοῦ ὑποσχέθηκες.  
 Καὶ τὰ ἀπέραντα ποτάμια νὰ σταματήσης,  
 καὶ τῶν ἀλλοφύλων  
 τὸ ὀρμητικὸ θέλος νὰ κάμψῃς, τὸ πολυστέ-  
 νακτο.

Ἄν ὁμως πατήσω τὴν ἱερὴ γῆ  
 θὰ ψάλω σὲ σένα μὲ ἀσταμάτητους ὕμνους.

Χριστέ βασιληᾶ, γιατί με ἔδεσες  
 μὲ τοῦτα δῶ τὰ δίχτυα τῆς σάρκας;  
 Γιατί νὰ ζῶ θίο σκληρὸ  
 καὶ σ' ἕνα λασπωμένο βάραθρο  
 ἂν πραγματικά εἶμαι θεὸς  
 καὶ δικός σου κληρὸς, ὅπως ἄκουσα;  
 Ἄπ' τὰ μέλη μου χάθηκε ἡ δύναμι,  
 κι' οὔτε τὰ γόνατά μου  
 ἀκολουθοῦν, ἀλλὰ μὲ διέλυσε ὁ χρόνος,  
 κι' ἡ ἀνιαρὴ ἀρρώστια,  
 κι' ἡ μέριμνα ποῦ λυάνει  
 κι' οἱ φίλοι, ποῦ ἔχουν τὰ φρονήματα τῶν  
 ἐχθρῶν.

Καὶ νὰ μ' ἀφήσουν δὲν θέλουν οἱ ἁμαρτίες,  
 ἀλλ' ἀκόμα πιὸ πολὺ  
 μὲ πιέζουν καθὼς μένω ἄπρακτος,  
 κι' ὅπως τὰ σκυλιὰ τὸ ζαρωμένο λαγὸ  
 ἢ τὸ ἐλάφι, μὲ περιτρυγυρίζουν,  
 ἐπιθυμῶντας νὰ χορτασθοῦν.  
 Ἡ σταμάτησε τὴν κακότητα καὶ ἐλέησέ με,  
 ἦ δέξαι με γιατί πολὺ ἔχω ἀγωνιστῆ  
 καὶ θάλε τέρμα στοὺς πόνους μου,  
 ἦ ἀγαθὸ σύννεφο λημοσύνης  
 ἄς καλύψῃ τὸ νοῦ μου.



# Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΙΣ

## ὡς σύγχρονον ἑλληνικὸν πρόβλημα

◆ ΙΣΤΟΡΙΑ

◆ ΣΗΜΕΡΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙ

ΤΗΣ Δ. ΧΡ. ΔΑΜΙΑΝΙΔΟΥ

**ΕΝΩΡΙΣ** καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσ-  
ήχθη ἡ Κοινωνικὴ Ἀσφάλις διὰ τῆς ἰ-  
δρύσεως μεμονωμένων ασφαλιστικῶν ὀρ-  
γανισμῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκάλυπτον ασφαλιστι-  
κῶς τὰ πλέον βαρέα καὶ ἐπικίνδυνα ἐπαγ-  
γέλματα, ὡς εἶναι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ναυ-  
τικῆς καὶ τοῦ μεταλλωρύχου. Ἀργότερον  
ἡ ἀσφάλις ἐπεξετάθη εἰς ὀλοκλήρους ἐ-  
παγγελματικούς κλάδους διὰ τῆς ἰδρύσεως

νέων ασφαλιστικῶν ὀργανισμῶν, ὡς τὰ Τα-  
μεῖα καπνεργατῶν, μυλεργατῶν, ἀρτεργα-  
τῶν, τυπογράφων κλπ. Διὰ τῆς ἰδρύσεως  
δὲ τοῦ Ἰδρύματος Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσε-  
ων (Ι.Κ.Α.), διὰ τοῦ νόμου 6298/1934,  
ὡς γενικοῦ φορέως Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσε-  
ως, ἡ ἀσφάλις ἐπεξετάθη εἰς ὅλα σχεδὸν  
τὰ πρόσωπα τὰ παρέχοντα ἐξηρητημένην  
ἐργασίαν.

### 1. Φορεῖς καὶ ἠόφαισμένοι

**α** Σήμερον ἐν Ἑλλάδι οἱ φορεῖς  
τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως εἶναι ἀφ' ἑ-  
νὸς μὲν τὸ Δημόσιον, τὸ ὁποῖον καλύπτει  
ἀσφαλιστικῶς τοὺς δημοσίους πολιτικούς  
καὶ στρατιωτικούς ὑπαλλήλους καὶ παρέχει  
πολεμικὰς συντάξεις εἰς τοὺς τραυματίας  
καὶ θύματα πολέμου καὶ ἀφ' ἑτέρου 153  
εἰδικοί Ἀσφαλιστικοὶ Ὄργανισμοί, οἱ ὁ-  
ποῖοι παρέχουν κυρίαν καὶ ἐπικουρικὴν ἀ-  
σφάλισιν.

Ἡ ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω φορέων παρεχομέ-  
νη Κοινωνικὴ Ἀσφάλις καλύπτει τὴν ἀ-  
ναπηρίαν, τὸ γῆρας, τὸν θάνατον, τὴν ἀ-  
σθένειαν καὶ μητρότητα, τὴν ἀνεργίαν καὶ  
τὴν στράτευσιν. Τὰ δὲ πρόσωπα τὰ ὁποῖα  
καλύπτονται ὑπὸ τῶν διαφόρων ασφαλι-  
στικῶν ὀργανισμῶν κατὰ τῶν ἀνωτέρω ἀ-  
σφαλιστικῶν κινδύνων ἀνέρχονται εἰς τοὺς  
κατωτέρω ἀριθμούς<sup>(1)</sup>.

α) Εἰς 1.253.000 πρόσωπα (ἐκ τῶν ὁ-  
ποίων 113.000 δημόσιοι ὑπάλληλοι, 787.000

μισθωτοὶ καὶ 353.000 αὐτοτελῶς ἐργαζό-  
μενοι), τὰ ὁποῖα καλύπτονται κατὰ τῆς ἀ-  
ναπηρίας, γῆρατος καὶ θανάτου, ἦτοι τὰ  
79,35% τοῦ ἐνεργοῦ ἀστικοῦ καὶ ἡμιαστι-  
κοῦ πληθυσμοῦ ἢ 44,13% τοῦ συνόλου τοῦ  
ἀστικοῦ πληθυσμοῦ. Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ἀρι-  
θμοῦ τῶν καλυπτομένων διὰ σύνταξιν ὑπὸ  
τῶν Ταμεῖων κυρίως ἀσφαλίσεως προσώ-  
πων, τὰ 379.415 καλύπτονται καὶ ὑπὸ τῶν  
ταμεῖων ἐπικουρικῆς ἀσφαλίσεως διὰ συμ-  
πληρωματικὴν σύνταξιν, τὰ 240.743 καλύ-  
πτονται καὶ δι' ἐφ' ἅπαξ παροχὰς κατὰ  
τῶν αὐτῶν κινδύνων, ἦτοι ἀναπηρίας, γῆ-  
ρατος καὶ θανάτου, ὑπὸ ὀργανισμῶν οἱ ὁ-  
ποῖοι παρέχουν μόνον τοιαύτας.

β) Εἰς 2.400.000 περίπου πρόσωπα (ἐκ  
τῶν ὁποίων 113.000 δημόσιοι ὑπάλληλοι,  
758.000 μισθωτοί, 306.138 αὐτοτελῶς ἐρ-  
γαζόμενοι καὶ 1.240.000 συνταξιούχοι  
καὶ μέλη τῶν οἰκογενειῶν των), τὰ ὁποῖα  
καλύπτονται κατὰ τῆς ἀσθενείας καὶ μη-  
τρότητος, ἦτοι τὸ 57,50% ἐπὶ τοῦ συνόλου  
ἀστικοῦ καὶ ἡμιαστικοῦ πληθυσμοῦ ἢ τὰ  
28,70% ἐπὶ τοῦ συνόλου τοῦ πληθυσμοῦ  
κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1951.

γ) Εἰς 625.000 πρόσωπα, τὰ ὁποῖα κα-  
λύπτονται κατὰ τῆς ἀνεργείας καὶ

δ) Εἰς 650.000 πρόσωπα, τὰ ὁποῖα κα-

(1) Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τῶν ασφαλιστικῶν  
ὀργανισμῶν τῆς 31-12-57. Βλέπε σχετικὸν πί-  
νακα Ταμεῖων εἰς ἔκδοσιν Ἐπιτροπῆς Ἐρεῦ-  
νης καὶ Ὄργανώσεως Οἴκου. Προγραμματισμοῦ  
Μαρτίου 1959 «Διερεύνησις Βασικῶν Προβλη-  
μάτων Κοιν. Ἀσφαλίσεως». Τόμος III, τεύ-  
χος 4ον, σελίς 228.

λύπτονται κατά τῆς στρατεύσεως (ὁ ἀνωτέρω ἀριθμὸς περιλαμβάνει μόνον τοὺς ἠσφαλισμένους διὰ τοὺς ὁποίους καταβάλλεται εἰσφορὰ ὑπὲρ τοῦ ἐν λόγῳ σκοποῦ).

**β** Οἱ 153 φορεῖς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας:

α) Εἰς Ὁργανισμοὺς κυρίας ἀσφαλίσεως, οἱ ὁποῖοι ἀνέρχονται εἰς 75 καὶ καλύπτουν τοὺς ἠσφαλισμένους των κατὰ τῶν κινδύνων τῆς ἀσθενείας, ἀναπηρίας, γήρατος, θανάτου, ἀνεργίας καὶ στρατεύσεως. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν καταβάλλουν καὶ ἐφ' ἅπαξ παροχὰς κατὰ τῶν ἀνωτέρω κινδύνων. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω 75 οἱ 44 (συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Ι.Κ.Α.) λειτουργοῦν ὑπὸ μορφήν ἐιδικῶν ταμείων συντάξεων παρέχοντες, κατὰ κυρίαν ἀσφάλειν, σύνταξιν λόγῳ ἀναπηρίας, γήρατος ἢ θανάτου, οἱ δὲ λοιποὶ 31 καλύπτουν κατὰ κυρίαν ἀσφάλειν τοὺς ἠσφαλισμένους των μόνον κατὰ τῶν κινδύνων τῆς ἀσθενείας, τῆς ἀνεργίας καὶ τῆς στρατεύσεως.

β) Εἰς 78 ὁργανισμοὺς ἐπικουρικῆς ἀσφαλίσεως, οἱ ὁποῖοι καλύπτουν τοὺς ἠσφαλισμένους των κατὰ τῶν αὐτῶν ὡς ἀνω κινδύνων, παραλλήλως πρὸς τοὺς ὁργανισμοὺς κυρίας ἀσφαλίσεως. Ἐξ αὐτῶν οἱ 51 παρέχουν ἐπικουρικὴν σύνταξιν λόγῳ ἀναπηρίας, γήρατος καὶ θανάτου, οἱ δὲ λοιποὶ 27 χορηγοῦν εἰς τοὺς ἠσφαλισμένους των κυρίως ἐφ' ἅπαξ παροχὰς.

Εἰς τοὺς ἀνωτέρω ἀσφαλιστικούς ὁργανισμοὺς πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ὁ νεοσύστα-

θῆς διὰ τοῦ Ν. 4169/1961 Ὁργανισμὸς Γεωργικῶν Ἀσφαλίσεων (Ο.Γ.Α.), ὁ ὁποῖος καλύπτει ἀσφαλιστικῶς τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας, ἤτοι 4.500.000 περίπου πρόσωπα.

Ἀπὸ ἀπόψεως καλυπτομένων προσώπων, ὅσον ἀφορᾷ εἰδικώτερον τοὺς ἀσφαλιστικούς ὁργανισμοὺς, ἐκ τῶν 44 ὁργανισμῶν, οἱ ὁποῖοι παρέχουν κατὰ κυρίαν ἀσφάλειν σύνταξιν, οἱ 31 καλύπτουν μισθωτοὺς, οἱ 9 αὐτοτελῶς ἐργαζομένους καὶ οἱ 4 πρόσωπα ἀνήκοντα καὶ εἰς τὰς δύο ἀνωτέρω κατηγορίας. Ἐκ τῶν 51 ἀσφαλιστικῶν ὁργανισμῶν, οἱ ὁποῖοι παρέχουν ἐπικουρικὴν σύνταξιν, οἱ 14 καλύπτουν τοὺς πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς ὑπαλλήλους, οἱ 34 τοὺς μισθωτοὺς καὶ οἱ 2 τοὺς αὐτοτελῶς ἐργαζομένους (ἐλλείπει ἐν Ταμείον Ἐπικουρικῆς Ἀσφαλίσεως) (2).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων καθίσταται ἀντιληπτὸν ὅτι εἰς τὴν χώραν μας ἡ Κοινωνικὴ Ἀσφάλις δὲν εἶναι καθολικὴ, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ ἀσφαλιστικῶς προστατευομένων προσώπων, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἀσφαλιστικῶν κινδύνων, ὅπως ἐπιβάλλουν αἱ σύγχρονοι τάσεις τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς. Ἀξιοσημείωτον πάντως τυγχάνει, ὅτι διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ο.Γ.Α. καὶ διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἀσφαλίσεως, διὰ τοῦ Ν.Δ. 4.104/1960, εἰς τοὺς οἰκοσίτους ὑπὸν ἡρέτας, ἀνερχομένους εἰς 50.000 περίπου άτομα, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἐργαζομένους δι' ἴδιον λογαριασμὸν χωρὶς ὅμως ἰδίαν ἐπαγγελματικὴν στέγην, ἐν ἀκόμῃ μεγάλῳ μέρει τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας ὑπῆρχθη εἰς ἀσφαλιστικὴν προστασίαν.

## 2. Διαφοραὶ εἰς τὴν ἀσφαλιστικὴν νομοθεσίαν

**ΑΠΑΝΤΕΣ** οἱ ἀνωτέρω ἀσφαλιστικοὶ ὁργανισμοὶ συνεστήθησαν κατὰ καιροὺς ὑπὸ τὴν μορφήν Ν.Π.Δ.Δ. ἄνευ ἐνὸς προδιαγεγραμμένου ἀσφαλιστικοῦ προγράμματος, ἄνευ μιᾶς γενικῆς γραμμῆς ὑπαγορευομένης ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς πολιτικῆς, διότι ἡ ἰδρύσις ἐκάστου ὁργανισμοῦ σκοπὸν εἶχε τὴν ἱκανοποίησιν τῶν σχετικῶν ἀναγκῶν ὠριμένης ἐπαγγελματικῆς τάξεως. Ἀποτελέ-

σμα τῆς ἄνευ γενικῆς κατευθυντηρίου γραμμῆς ἰδρύσεως ἀσφαλιστικῶν ὁργανισμῶν εἶναι ἡ κρατοῦσα σήμερον ποικίλη καὶ ἀτελής μορφή ὁργανώσεως, τὰ ὑψηλὰ ἀσφάλιστρα, τὰ ὑψηλὰ ἔξοδα διοικήσεως ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἀδικαιολογήτους ἀνομοιομο-

(2) Ἐκδόσις Ἐπιτροπῆς Ἐρευνῆς κλπ. σελίς 46.-Δελτίον ΙΚΑ Μαρτίου 1960, σελίς 191 καὶ ἐπ.-Ἀπριλίου 1960, σελίς 193-198.-Ἰουλίου-Αὐγούστου 1960, σελίς 104-413.

φίας εις τὸ ὕψος τῶν εισφορῶν καὶ τῶν παροχῶν (3).

Ἡ ἀνομοιογένεια καὶ ἀνομοιομορφία τῶν ἐν Ἑλλάδι φορέων Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως παρατηρεῖται εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς λειτουργίας αὐτῶν.

**α** Οὕτω ἀνομοιογένεια παρατηρεῖται, ἐν πρώτοις, ὡς πρὸς τὴν ἐποπτεύουσαν ἀρχήν, καθ' ὅσον σήμερον οἱ ἀσφαλιστικοὶ ὀργανισμοὶ ὑπάγονται καθ' ἕλην εἰς διάφορα ὑπουργεῖα ὡς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐργασίας, τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας, τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας, τὸ Ὑπουργεῖον Κοινωνικῆς Προνοίας, τὸ Ὑπουργεῖον Δικαιοσύνης, τὸ Ὑπουργεῖον Συγκοινωνιῶν καὶ τὸ Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν. Ὅμοίως παρατηρεῖται ἀνομοιογένεια εἰς τὰ ὑπ' αὐτῶν καλυπτόμενα ἀσφαλιστικῶς πρόσωπα, τόσον ἀπὸ ἀτόφως κατηγοριῶν ἠσφαλισμένων, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀτόφως ἀριθμοῦ. Ἀπὸ ἀτόφως κατηγοριῶν ἠσφαλισμένων ὀρισμένα ἀσφαλιστικὰ ταμεῖα καλύπτουν μισθωτοὺς, ἄλλα καλύπτουν τοὺς αὐτοτελῶς ἐργαζομένους (ιατροὺς, δικηγόρους, ἐκτελωνιστὰς, χρηματιστὰς), καί, τέλος, ἄλλα πρόσωπα ἀνήκοντα καὶ εἰς τὰς δύο ἀνωτέρω κατηγορίας. Ἀπὸ ἀτόφως τώρα ἀριθμοῦ ἠσφαλισμένων ἢ ἀνομοιογένεια εἶναι περισσότερο ἐντονος, καθ' ὅσον ὑπάρχουν ἀσφαλιστικοὶ ὀργανισμοί, ὡς π.χ. τὸ ΙΚΑ, ὁ Ὄργανισμὸς Ἀπασχολήσεως καὶ Ἀσφαλίσεως Ἀνεργίας, τὸ ΤΕΒΕ καὶ ὁ Ὄργανισμὸς Γεωργικῶν Ἀσφαλίσεων, οἱ ὅποιοι καλύπτουν ἀντιστοίχως 633.000, 585.282, 263.500 καὶ 4.500.000 προσώπων. Παρὰ τὴν ὅμως ὑφίστανται ἕτεροι ἀσφαλιστικοὶ ὀργανισμοὶ εἰς τοὺς ὁποίους ὁ ἀριθμὸς τῶν ἠσφαλισμένων εἶναι ὀλίγοι μόνον ἑκατοντάδες προσώπων. Οὕτω π.χ. τὸ Ταμεῖον Ἀσφαλίσεως Χρηματιστῶν, Μεσιτῶν, Ἀντικρουστῶν καὶ ὑπαλλήλων τοῦ Χρηματιστηρίου Ἀξιών Ἀθηνῶν ἔχει μόνον 85 ἠσφαλισμένους, τὸ Ταμεῖον Σύντάξεως Προσωπικοῦ Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Ἐπι-

μελητηρίων ἔχει 307 ἠσφαλισμένους, τὸ Ταμεῖον Ἀσφαλίσεως Ἰδιοκτητῶν, Συντακτῶν καὶ Ὑπαλλήλων Τύπου ἔχει 457 ἠσφαλισμένους.

**β** Ἀνομοιογένεια καὶ ἀνομοιομορφία ὁμοίως παρατηρεῖται καὶ ὡς πρὸς τὸν τρόπον χρηματοδοτήσεως τῶν ἀσφαλιστικῶν ὀργανισμῶν. Εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ τρόποι χρηματοδοτήσεως τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως εἶναι οἱ ἑξῆς: α) Ἡ ἐργοδοτικὴ εισφορά, β) ἡ εισφορά τῶν ἠσφαλισμένων καὶ γ) οἱ κοινωνικοὶ πόροι, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν φορολογικὴν ἐπιβάρυνσιν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου ὑπὲρ ὀρισμένων προσώπων ἢ ὑπὲρ ὀρισμένης ἐπαγγελματικῆς ὁμάδος. Ὡς πρὸς τὸ ὕψος ὁμῶς τοῦ ποσοστοῦ, τόσον τῆς εισφορᾶς τοῦ ἠσφαλισμένου ὅσον καὶ τῆς ἐργοδοτικῆς τοιαύτης, ὡς καὶ ὡς πρὸς τὸ ὕψος τοῦ ποσοστοῦ τῶν κοινωνικῶν πόρων, διὰ τῶν ὁποίων, ὡς ἀνωτέρω ἀνεφέρθη, χρηματοδοτοῦνται οἱ ἀσφαλιστικοὶ ὀργανισμοί, παρατηρεῖται πλήρης ἀναρχία. Ἦτοι τὸ Ι.Κ.Α. καὶ τινὰ ταμεῖα μισθωτῶν, ὡς π.χ. τὸ Ταμεῖον Ἀσφαλίσεως Κεραμοποιῶν, Ταμεῖον Ἀσφαλίσεως Προσωπικοῦ Ο.Τ.Ε. καὶ τὸ Ταμεῖον Προσωπικοῦ Τραπεζῶν ἐξασφαλιζοῦν τὰ 70%-80% τῶν ἐσόδων τῶν ἐκ τῆς ἐργοδοτικῆς εισφορᾶς, ἢ ὁποῖα εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ἐργατικῆς. Εἰς ἄλλα Ταμεῖα, ὅπως π.χ. εἰς τὸ Ταμεῖον Σύντάξεως Προσωπικοῦ τῆς πρώην Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, τὸ Ταμεῖον Σύντάξεως Προσωπικοῦ Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἢ ἐργοδοτικὴ εισφορά καὶ ἡ εισφορά τοῦ ἠσφαλισμένου εἶναι περίπου ἴσαι. Ἀντιθέτως εἰς τὰ Ταμεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἠσφαλισμένοι εἶναι οἱ αὐτοτελῶς ἀπασχολούμενοι, ὅπως εἶναι εὐνόητον, ἢ ἐργοδοτικὴ εισφορά ἐλλεῖπει τελείως.

Πλέον ἐντονος ἀνομοιομορφία παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν διαφόρων ὀργανισμῶν ὡς πρὸς τὸ ὕψος τοῦ ποσοστοῦ τῶν κοινωνικῶν πόρων, οἱ ὅποιοι εἰσρέουν εἰς τὰ ἀσφαλιστικὰ ταμεῖα καὶ ἀποτελοῦν τὴν κυρίαν ἢ ἐπικουρικὴν πηγὴν ἐσόδων αὐτῶν. Ὑπάρχουν οὕτω ἀσφαλιστικοὶ ὀργανισμοὶ ὅπως τὸ Ι.Κ.Α., τὸ Ν.Α.Τ. καὶ τὰ Ταμεῖα τῶν Τραπεζῶν, οἱ ὅποιοι ἐλάχιστον ποσοστὸν ἢ καὶ οὐδὲν ποσοστὸν τῶν ἐσόδων

(3) Εἰσηγητικὴ Ἔκθεσις Α. Ν. 1846/51, ΦΕΚ 179/21-6-51. Χ. Ἀγαλλόπουλος, «Τὸ πρόβλημα τῆς Ἑλληνικῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως» σελ. 9 καὶ ἐπ.

των εξασφαλίζουν εκ των κοινωνικῶν πόρων. Ἀντιθέτως ὑπάρχουν ἕτερα Ταμεία, τὰ ὁποῖα εξασφαλίζουν τὸ μέγιστον ποσοστὸν τῶν ἐσόδων τῶν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εκ τῶν κοινωνικῶν πόρων. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν τὸ Ταμεῖον Συντάξεως Προσωπικοῦ Ἀθηναϊκῶν Ἐφημερίδων, τοῦ ὁποῖου εκ τοῦ συνόλου τῶν ἐσόδων αὐτοῦ ποσοστὸν ἀνερχόμενον εἰς 84,6% προέρχεται εκ κοινωνικῶν πόρων. Ὡσαύτως οἱ κοινωνικοὶ πόροι παρέχουν εἰς τὸ Ταμεῖον Ἀσφαλίσεως Χρηματιστῶν τὸ 88% τῶν συνολικῶν του ἐσόδων. Ἐπίσης καὶ τὸ Ταμεῖον Συντάξεως Νομικῶν διὰ προσφυγῆς εἰς τοὺς κοινωνικοὺς πόρους εξασφαλίζει τὸ 71% τῶν ἐσόδων του<sup>(4)</sup>.

**Υ** Ἡ ἔλλειψις ἐνότητος εἰς τὴν ἀκολουθηθεῖσαν πολιτικὴν Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως, ἡ ὁποία προκαλεῖ τὴν κρατοῦσαν σήμερον ἀναρχίαν, παρατηρεῖται τόσον ὡς πρὸς τὰς προϋποθέσεις καὶ τὰ κριτήρια χορηγήσεως συντάξεως ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὸ ὕψος αὐτῶν.

Οὕτω τὸ Ι.Κ.Α. ἀπονέμει σύνταξιν λόγῳ γήρατος εἰς ὄσους εκ τῶν ἠσφαλισμένων του συνεπλήρωσαν τὸ 65ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, προκειμένου περὶ ἀνδρῶν, ἢ τὸ 60όν, προκειμένου περὶ γυναικῶν, καὶ οἱ ὁποῖοι ἐπραγματοποίησαν τοὐλάχιστον 2.500 ἡμέρας ἐργασίας. Εἰς τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν τῶν ἡμερῶν ἐργασίας ἀπὸ 1-1-1962 προστίθενται κατ' ἔτος 175 ἡμερομίσθια καὶ μέχρι συμπληρώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν 4050 ἡμερῶν ἐργασίας. (Ἐπάρχουν δὲ περιπτώσεις ἀπονομῆς ἠλαττωμένης συντάξεως ἢ πλήρους, βάσει ὅμως ἐτέρων εἰδικῶν προϋποθέσεων ἡμερομισθίων καὶ ἡλικίας). Ἀντιθέτως τὸ Τ.Α.Κ.Ε. ἀπονέμει σύνταξιν μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ 75ου ἔτους ἡλικίας, προκειμένου περὶ ἱερέων, καὶ τοῦ 70οῦ προκειμένου περὶ ἱεροφαιτῶν, ἢ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν 35 ἐτῶν ἀσφαλίσεως ἀνεξαρτήτως ἡλικίας. Ὡσαύτως τὸ Ταμεῖον Συντάξεως Αὐτοκινητιστῶν ἀπονέμει σύνταξιν εἰς ὄσους εκ τῶν ἠσφαλισμένων του συνεπλήρωσαν τὸ 65ον ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ μετὰ χρόνον ὑπηρεσί-

ας 20 ἐτῶν, ἢ τὸ 64ον ἔτος καὶ χρόνον ὑπηρεσίας 21 ἐτῶν, ἢ τὸ 63ον ἔτος καὶ χρόνον ὑπηρεσίας 22 ἐτῶν κλπ. καὶ μέχρι συμπληρώσεως τοῦ 55ου ἔτους τῆς ἡλικίας καὶ μετὰ 30 ἐτῶν ὑπηρεσίαν. Τὸ Ταμεῖον Τυπογράφων καὶ μισθωτῶν γραφικῶν τεχνῶν ἀπονέμει σύνταξιν μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ 55ου ἔτους ἡλικίας προκειμένου περὶ ἀνδρῶν, καὶ τοῦ 50οῦ προκειμένου περὶ γυναικῶν ἐν συνδυασμῷ πρὸς 3250 ἡμέρας ἐργασίας. Τὸ Ταμεῖον Ἀσφαλίσεως Προσωπικοῦ Ο.Τ.Ε. ἀπονέμει σύνταξιν λόγῳ γήρατος μετὰ τὴν συμπλήρωσιν 35ετοῦς ὑπηρεσίας, ἀνεξαρτήτως ὁρίου ἡλικίας, ἢ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν 30ετοῦς ὑπηρεσίας καὶ ἐφ' ὅσον ὁ ἠσφαλισμένος συνεπλήρωσε τὸ 50όν ἔτος ἡλικίας<sup>(5)</sup>. Ἡ αὐτὴ ὡς ἄνω ἀνομοιογένεια παρατηρεῖται καὶ ὡς πρὸς τὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν ἀπονομὴν συντάξεως λόγῳ ἀναπηρίας. Καθ' ὅσον ἡ ἔννοια τῆς ἀναπηρίας ὑφ' ἐκάστου ταμεῖου κρίνεται διαφοροτρόπως. Ἄλλοι ὀργανισμοὶ θεωροῦν ὡς ἀναπηρίαν τὴν ὑπὸ στενὴν ἔννοιαν τοιαύτην ἣτοι τὴν ἐπαγγελματικὴν ἀναπηρίαν. Δηλ. δύναται τις ἠσφαλισμένος λόγῳ ἀκρωτηριασμοῦ, π.χ. τῶν κάτω ἄκρων, νὰ θεωρηθῆται κατὰ τὰ ἐπισημονικὰ δεδομένα ἀνάπηρος ἀπὸ ἀπόψεως ἀνατομικῆς, νὰ μὴ θεωρηθῆται ὅμως ἀνίκανος πρὸς ἐργασίαν διὰ τὸ ἐπάγγελμα τὸ ὁποῖον ἀσκεῖ, π.χ. τὸ ἐπάγγελμα τοῦ λογιστοῦ. Ἄλλα δὲ Ταμεία ὡς ἀναπηρίαν χαρακτηρίζουν τὴν ὑπὸ εὐρείαν ἔννοιαν τοιαύτην, ἣτοι τὴν φ υ σ ι κ ῆ ν, δηλ. ἀρκεῖ ὁ ἠσφαλισμένος νὰ φέρῃ οἰανδήποτε ἀνατομικὴν βλάβην, ἀδιαφόρως ἐὰν αὐτὴ ἔχῃ ἢ μὴ σχέσιν πρὸς τὴν ἐπαγγελματικὴν αὐτοῦ ἀπασχόλησιν, διὰ νὰ θεωρηθῆ ἀνίκανος πρὸς ἐργασίαν. Ἐπίσης διάφορος εἶναι καὶ ἡ χρονικὴ διάρκεια τῆς ἀναπηρίας ἢ ἀπαιτουμένη διὰ τὴν χορήγησιν συντάξεως. Διὰ τὴν χορήγησιν ὅμως αὐτῆς ἀπαιτεῖται ὅπως, ἐκτὸς ἐνὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ ὁρίου διαρκείας τῆς ἀναπηρίας, συντρέχῃ καὶ ὀρισμένον ποσοστὸν αὐτῆς, καθοριζόμενον δι' ἐκάστην περίπτωσιν ἠσφαλισμένου ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας ὑγειονομικῆς ἐπιτροπῆς. Οὕτω διὰ τὴν χορήγησιν

(4) Βλ. σχετικοὺς πίνακας εἰς Δελτίον ΙΚΑ, Ἀπριλίου 1960, σελῖς 225-232.

(5) Βλ. Δελτίον ΙΚΑ, Ἀπριλίου 1962, σελῖς 258-259.

ὑπὸ τοῦ Ι.Κ.Α. συντάξεως ἀναπηρίας πρέπει νὰ ὑπάρχη ποσοστὸν ἀναπηρίας ἄνω τοῦ 66,6%, ἐνῶ διὰ ἀναπηρίαν ἀπὸ 33,3%-66,6% χορηγεῖται ἐπίδομα ἀναπροσαρμογῆς. Ἀντιθέτως ἕτερα ἀσφαλιστικά ταμεία δὲν ὀρίζουν ποσοστὸν ἀναπηρίας ἢ ἀπονέμουν σύνταξιν καὶ μὲ μερικὴν ἀναπηρίαν. Ἐνῶ ἕτερα ἀπαιτοῦν διὰ τὴν ἀπονομὴν συντάξεως, ὀλικὴν ἀναπηρίαν. Εἰς τινὰς δὲ ἀσφαλιστικὸς ὀργανισμοὺς τὸ ποσοστὸν ἀναπηρίας κυμαίνεται ἀπὸ 33%-50%.

**δ** Ἀκολούθως, διαφοραὶ ὑπάρχουν μεταξὺ τῶν διαφόρων ταμείων καὶ ὡς πρὸς τὰ πρόσωπα τὰ δικαιούμενα συντάξεως λόγω θανάτου τοῦ ἠσφαλισμένου. Κατὰ κανόνα ὅλα τὰ ἀσφαλιστικά ταμεία παρέχουν σύνταξιν εἰς τὴν σύζυγον τοῦ θανόντος. Εἰς τινὰς ὅμως περιπτώσεις ἀπαιτεῖται καὶ ἡ συμπλήρωση ὑπὸ τῆς συζύγου ὠρισμένου ἐλαχίστου ὀρίου ἡλικίας, ἀκόμη, π.χ. ὑπὸ τοῦ Ι.Κ.Α., ἀπαιτεῖται ἡ παρέλευσις ὠρισμένου χρονικοῦ διαστήματος ἀπὸ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου τοῦ θανόντος μετὰ τῆς δικαιοδόχου<sup>(6)</sup>. Οὕτως ὅμως ἡ σύζυγος τοῦ ἠσφαλισμένου, μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, δύναται νὰ παραμείνῃ ἀπροστάτενος, λόγω μὴ συμπληρώσεως τοῦ ἐλαχίστου ὀρίου ἡλικίας ἢ τοῦ ἐλαχίστου ὀρίου χρόνου κοινῆς ἐν γάμῳ συμβιώσεως, τὸ ὁποῖον ὁ νόμος ἀπαιτεῖ. Ὅμοίως σύνταξις παρέχεται ὑπὸ πολλῶν Ταμείων εἰς τὰ τέκνα τοῦ ἀποθανόντος ἠσφαλισμένου μέχρι συμπληρώσεως ὠρισμένης ἡλικίας, συνήθως μέχρι τοῦ 18ου ἔτους ἢ τοῦ 21ου ἔτους, ἀδιαφόρως φύλου. Ὑπὸ ἄλλων ὅμως ταμείων παρέχεται σύνταξις ἀνεξαρτήτως ὀρίου ἡλικίας προκειμένου μόνον περὶ θηλέων. Τέλος ἄλλα ταμεία παρέχουν σύνταξιν καὶ εἰς τοὺς γονεῖς καὶ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ ἀποθανόντος ἠσφαλισμένου.

**ε** Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ποσοῦ τῆς χορηγουμένης συντάξεως ὡσαύτως ὑπάρχουν διαφοραὶ, αἱ ὁποῖαι εἰς τὴν πραγματικότητα εἶναι πολὺ περισσότερον ἔντονου τοῦ ὅσον φαίνονται ἐκ πρώτης ὄψεως. Οὕτω αἱ ὑπὸ τοῦ Ι.Κ.Α. παρεχόμεναι σύνταξεις κυμαίνονται μεταξὺ τοῦ ποσοῦ τῶν δρχ. 480-2.000, ἐνῶ προκειμένου περὶ ἄλλων ἀσφαλιστικῶν ὀργανισμῶν τὰ πλαίσια τῶν συντάξεων εἶναι δρχ. 286-8.000. Σημειωτέον δὲ ὅτι καθίσταται ἀδύνατος ὁ καθορισμὸς, κατὰ τρόπον γενικόν, τοῦ ποσοῦ τῶν παρεχομένων συντάξεων, διότι δι' ἕκαστον τῶν λειτουργούντων σήμερον ἀσφαλιστικῶν ταμείων ἰσχύει διάφορος κλίμαξ συντάξεων<sup>(7)</sup>.

Πλήρης ὁμοίως ἀνομοιομορφία καὶ ἀνομοιογένεια παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν φορέων τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀσφάλισιν κατὰ τῆς ἀσθενείας. Ὅργανισμοὶ ὅπως τὸ Ι.Κ.Α., ὁ Οἶκος τοῦ Ναύτου κλπ. προβλέπουν διὰ τοὺς ἠσφαλισμένους πλήρη κάλυψιν κατὰ τοῦ κινδύνου τῆς ἀσθενείας, ἢτοι προβλέπουν παροχὰς τόσον εἰς εἶδος (ιατρικὴν, φαρμακευτικὴν καὶ νοσοκομειακὴν περιθάλψιν), ὅσον καὶ παροχὰς εἰς χρῆμα (ἐπίδομα ἀσθενείας, ἐπίδομα κυφορίας καὶ λοχείας, ἔξοδα κηδείας). Ἄλλοι ὅμως ὀργανισμοί, ὅπως τὸ Τ.Ε.Β.Ε., διενεργοῦν μόνον παροχὰς εἰς εἶδος καὶ οὐχὶ εἰς χρῆμα<sup>(8)</sup>. Ὅμοίως ἡ συμμετοχὴ τῶν ἠσφαλισμένων εἰς τὰς δαπάνας τῆς ἀνωτέρου περιθάλψεως ποικίλλει κατὰ Ταμείον κυμαινόμενη μεταξὺ 30-65% τῆς συνολικῆς δαπάνης. Ἐπίσης διάφορος εἶναι καὶ ὁ τρόπος ὑπολογισμοῦ καὶ ἡ διάρκεια τῆς ἀσθενείας διὰ τὴν χορήγησιν τῶν εἰς χρῆμα παροχῶν<sup>(9)</sup>.

Ἄλλὰ μὲ τὴν κατάστασιν αὐτῆς τῆς ἀναρχίας τί θὰ γίνῃ; Θὰ χρειασθῇ ὅμως ἕνα δεύτερον ἔρθρον διὰ τὴν ἄνετον κριτικὴν τοῦ κρατοῦντος συστήματος καὶ τὰς δυνατότητας ὀρθῆς ἀντιμετωπίσεως.

(7) Νέα Οἰκονομία, Ὀκτώβριος 1960, σελίς 699.

(8) Βλέπε σχετικὸν πῖνακα IV εἰς Δελτίον ΙΚΑ, Μαΐου-Ἰουνίου 1960.

(9) Δελτίον ΙΚΑ, Μαΐου-Ἰουνίου 1960, σελίς 297-298.

(6) Βλ. Δελτίον ΙΚΑ, Ἀπριλίου 1960, σελίς 203-204. Ἐπίσης εἰς Ἔκδοσιν Ἐπιτροπῆς Οἴκου. Προγραμματισμοῦ, σελ. 58-59.



ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΦΗΓΗΜΑ

0

Ένα άνησυχο  
πνεῦμα πού ά-  
πετέλεσε σημεῖο  
άντιλεγόμενο.

ΤΟΥ

κ. ΜΕΛΗ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ

ΚΥΡΗΝΑΙΟΣ

**Β**ρήκε την Ύπατία στη μεγάλη αίθουσα της βιβλιοθήκης της, πού ήταν μαζί και σπουδαστήριο για τις έπιστημονικές της μελέτες. Έκτος από τα φορτωμένα με βιβλία ράφια, πού άγγιζαν σχεδόν την ψηλή όροφή, ύπήρχαν, στηριγμένα σε μικρά τραπέζια ή στρίποδα, διάφορα έργαλεία και όργανα γεωμετρικά και άστρονομικά. Σε μία γωνιά του θάθους, δίπλα στο πλατύ από ξύλο λεμονιάς γραφείο, ήταν σημειώνοντας ένα μεγάλο σύμπλεγμα από σιδερένιους κύκλους, πού τυλίγονταν και συμπλέκονταν άναμεταξύ τους, μερικοί όριζόντιοι και άλλοι κάθετοι.

Πίσω από το γραφείο, άνάμεσα από τις στοίβες των βιβλίων, πρόβαλλε το φωτεινό κι' εύγενικό πρόσωπο της Ύπατίας, πού, μ' όλα τα πενήντα περίπου χρόνια της, κρατούσε άφθαρτη τη θαυμαστή όμορφιά της. Μόλις είδε τον Συνέσιο, τά λαμπερά γαλανά της μάτια πήραν μιάν άπαλή χαμογελαστή έκφραση.

—Έκαμες πολύ καλά, Συνέσιε, και ήρθες νωρίς σήμερα, πού είπτε με γλυκιά φωνή. Θα μπορέσουμε έτσι να έργαστούμε περισσότερο στον «άστρολάβο» μας (και πού έδειξε το σύμπλεγμα των σιδερένιων κύκλων). Έχω την ιδέα πώς πρέπει να μετατοπίσουμε λιγάκι τον πέμπτο κύκλο. Έλα να δης.

Κι' έκαμε να σηκωθεί, μα καθώς είδε τον Συνέσιο να πλησιάζει σοβαρός και σιωπηλός στο γραφείο και να πέφτει βαριά στο διπλανό κάθισμα, και πρόσεξε την ταραγμένη του έκφραση, ξανακάθησε άνησυχη.

—Τί σου συμβαίνει, Συνέσιε; Τί έχεις; ρώτησε με θερμή άδημονία.

Έκείνος έμεινε σιωπηλός για μερικές στιγμές. Έστερα, με φωνή ταραγμένη και βιαστική:

—Είμαι άναστατωμένος με τους Χριστιανούς. Δέν έννοούν να με άφήσουν ήσυχο. Έπιμένουν να με κάμουν Έπίσκοπο. Κι' έγω δέν θέλω.

—Άφοῦ δέν θέλεις, γιατί άνησυχείς; ρώτησε ή Ύπατία.

—Δέν ξέρω. Με ταράζει και με συγχύζει αυτή ή ιστορία, είπτε έκείνος.

—Γιατί; Άν τους τό άρνήθηκες κατηγορηματικά, όριστικά, με ποιό δικαίωμα να έπιμένουν;

—Τους τό άρνήθηκα, μα δέν ύποχωρούν. Τους τό ζητά ό λαός της Κυρήνης, λέγουν. Και πιστεύουν ότι, κι' άν δέν είμαι Χριστιανός, έχω μέσα μου την προδιάθεση, κρύβω σε λαιθάνουσα μορφή τά ουσιαστικά χριστιανικά στοιχεία. Μονάχα ένας από τη χθεσινή τους σύναξη—ένας φανατικός διάκονος—τους είπτε καθαρά και άυστηρά να σταματήσουν την προσπάθειά τους να με κάμουν με τη θία Χριστιανό.

—Πήγες λοιπόν στη σύναξη τους; ρώτησε με άπορία ή Ύπατία. Δέν είχες πη πώς δέν θα πήγαινες;

—Δέν μπορούσα, Ύπατία! Θα ήταν άπρέπεια, θα τους πρόσβαλλα. Τό είχα ύποσχεθί στον Θεόφιλο. Μου είχε φερθί τόσο εύγενικά, τόσο φιλικά.

Και ύψώνοντας τον τόνο της φωνής του ρώτησε με κάποιαν άδημονία, με κάποιαν ταραχή:

—Νομίζεις πώς είναι ύποκριτής, Ύπατία;

—Και ύποκριτής να μην είναι, έχει τέτοιαν άφελή και άκριτη πίστη στη χριστιανική πλάνη, πού θεωρεί καθήκον και άποστολή του τον προσηλυτισμό. Έκείνος όμως πού έπηρεάζει, ίσως και διευθύνει, τον Θεόφιλο και όλους, είναι ό άλλος, αυτόν πού δνόμασες σκληρόν φανατικό: ό Κύριλλος.

—Μά αυτός είναι άπλός διάκονος.

—Είναι άνεπιός του Θεόφιλου, έξήγησε ή Ύπατία, και τον έχει πάντα κοντά του. Είναι πολύ μορφωμένος, με μεγάλη διαλεκτική ικανότητα, πολύ άγωνιστικός, αλλά και θίσιος, έμπαθής, φανατικός. Έκαμε καλές σπουδές στην Άλεξάνρδεια, αλλά τις στένεψε, τις στέγνωσε και τις στέρεψε στην ξερή και άγονη έρημο, όπου άσκήτεψε. Τόν έφερε ό Θεόφιλος για βοηθό του, αλλά αυτός, με τη θέληση και τη δυναμι-

κότητά του, έγινε ό εμπνευστής και καθώς φαίνεται, και όδηγός του Πατριάρχη. Και πρέπει να ξέρης και κάτι άλλο: είναι ό χειρότερος έχθρός μου. Μιλᾶ έναντίον μου με πάθος και με άπειλές. Και δέν πρόκειται να διστάση, άν του δοθῆ ή εύκαιρία, να τίς πραγματοποιήση. (\*)

Κι' άφού κοιτάξε κατάματα τόν Συνέσιο, πρόσθεσε:

—Μ' αυτούς θέλεις να πᾶς, Συνέσιε;

Ἐκείνος διαμαρτυρήθηκε:

—Πῶς τό φαντάστηκες; εἶπε.

—Τό φοβοῦμαι. Δέν μπορῶ να εξηγήσω γιατί πήγες στη σύναξή τους, γιατί μιλάς με τόση συμπάθεια για τόν Θεόφιλο, γιατί ή έπαφή σου μ' αυτούς τόν ανθρώπου σου έφερε τέτοια αναστάτωση.

—Δέν ξέρω, δέν καταλαβαίνω, εἶπε άργά και συλλογισμένα ό Συνέσιος. Είναι στιγμές που είμαι άπέναντί τους έπιφυλακτικός και άρνητικός, και είναι στιγμές που τούς τιμῶ και τούς συμπαθῶ. Ἐποκρούω κάθε προσηλυτιστική τους προσπάθεια, αλλά δέν μπορῶ να μήν έκτιμῶ τήν άγάπη και τήν άλληλεγγύη που δείχνουν μεταξύ τους και σ' όλους τούς ανθρώπους, να μή σέβωμαι, τή θερμή τους πίστη στη θρησκεία τους, που φαίνεται τόσο είλικρινής και άγνή. Σου μίλησα για τόν Θεόφιλο και για τόν ευγενικό έπίσκοπο Διονύσιο με τήν πλατιάν αντίληψη και τή μετριότητα. Σου είχα μιλήσει ακόμα για τόν Εὐδωρο, τόν νεό που ήρθε στην Κυρήνη για να μου φέρη τήν πρόταση του Πατριάρχη. Γνώρισα τώρα και τήν αδελφή του. Είναι μιᾶ σπάνια κόρη, μ' ευγενική ψυχή και φωτισμένη σκέψη. Μιλᾶ πολύ ώραία και δείχνει λεπτά αίσθημα και πλούσιες γνώσεις. Να φανταστής πῶς, μ' όλο που είναι πιστή Χριστιανή, ξέρει τήν έλληνική φιλοσοφία και τήν ποίηση τῆς Κυρήνης!

—Πῶς τή λένε; ρώτησε ή Ἐπατία.

—Εὐδοκία.

—Ἐχω άκούσει γι' αὐτήν πῶς είναι μορφωμένη κι' έξυπνη.

—Ναι είναι, άποκρίθηκε ό Συνέσιος. Γι' αὐτό ίσως έχει μιάν τόσο έντονη πνευ-

ματική άκτινοβολία. (Και ρίχνοντας τή ματιά του μακριά, σαν κάτι ν' άναπολούσε, πρόσθεσε): "Όταν τήν είδα να μπαίνει στη μισοφωτισμένη αίθουσα του Πατριαρχείου, μου φάνηκε σαν άπό κείνες τίς φανταστικές μορφές, που ζωγραφίζουν στις εκκλησίες τους οί Χριστιανοί, για να παραστήσουν τά άγαθά πνεύματα, αὐτά που στέλλει ό Θεός τους άπό τόν οὐρανό, για να φέρουν στους ανθρώπους τά μηνύματά του.

—Οί άγγελοι! εἶπε με σαρκαστικό τόνο ή Ἐπατία. Και σε σένα τί μήνυμα έφερε;

Ἐό Συνέσιος διαμαρτυρήθηκε:

—Σέ μένα; Τί έχει να πῆ σε μένα ό Θεός τῶν Χριστιανῶν; Ξέρεις πολύ καλά τή γνώμη μου για τή θρησκεία τους. Μπορεί να συμπαθῶ τίς ποιητικές οὐτοπίες και τίς ευγενικές προθέσεις του Ἰησοῦ, μά άποκρούω τή νόθευσή τους και τόν περιορισμό τους μέσα σε έξεζητημένες έρμηνεύεις και στενές θεωρίες. Τί άλλο έχουν να μου πούν;

—Τά κείμενα ίσως, αλλά οί άγγελοι; εἶπε ειρωνικά ή Ἐπατία.

—Ἐφησε τ' άστεία σε παρακαλῶ, Ἐπατία, εἶπε σοβαρά ό Συνέσιος, γιατί τό ζήτημα δέν είναι άστείο

—Και θέβαια δέν είναι άστείο. Είναι κάτι πολύ χειρότερο: γελοίο! εἶπε έντονα κι' αὐστηρά ή Ἐπατία. "Ενας φιλόσοφος ὅπως εσύ, γεμάτος άπό νόηση και κρίση, σοβαρός και θετικός, με πλήρη και βαθιά γνώση τῆς πιό φωτεινῆς, τῆς πιό μεγάλης και άληθινῆς θεωρίας τῆς φιλοσοφίας, τῆς Πλατωνικῆς, να μπερδεύεται και να τά χάνη μπροστά σε μερικά παραπλανητικά γλυκόλογα και γοητευτικές ὀπτασίες, και να τρέμη και ν' άγωνιᾶ στη σκέψη άν πρέπει να γίνη ή ὄχι χριστιανός έπίσκοπος! Μά έχεις χάσει λοιπόν, Συνέσιε, τήν αίσθηση του γελοίου; Ἐχεις χάσει τήν κριτική σου αντίληψη, τήν πνευματική σου ίσοροπία, τή δύναμη ν' άντιταχθῆς, κι' έρχεσαι σε μένα να σε βοηθήσω; Και μόνο που χρειάζεσαι βοήθεια, για να κάμης κάτι άπλούστατο κι' εύκολώτατο, ν' άρνηθῆς κατηγορηματικά και τελειωτικά τήν άνόητη και προσβλητική για σένα πρότασή τους, αὐτό και μόνο δείχνει πῶς ταλαντεύεσαι, πῶς άμφιρρέπεις, πῶς έστω και συλλογίζεσαι άπλῶς τήν πρότασή τους! Και είναι άληθινά γελοίο, Συνέσιε, τόσο γελοίο, που θλίβομαι θαθύτατα για σένα!

Ἐμεινε να τόν κοιτάζη μερικῆς στιγμές με παραγμένη έκφραση και λαμπρό βλέμμα.

—Δέν πρέπει να τούς ξαναδῆς! πρόσθεσε έπιτακτικά. Και τό καλύτερο θα είναι να φύγης άμέσως άπό τήν Ἐλεξάνδρεια!

Ἐό Συνέσιος τήν κοιτάξε μ' έκπληξη, ὕστερα έγείρε τό κεφάλι συλλογισμένος.

(\*) Πρόκειται για τόν μετέπειτα πατριάρχη Κύριλλο, που διαδέχθηκε τόν Θεόφιλο και άνέπτυξε γόνιμη συγγραφική δραστηριότητα, αλλά και πολλήν ὀξύτητα και βιαιότητα στην καταπολέμηση τῶν ειδωλολατρῶν, τῶν Ιουδαίων και τῶν αίρετικών. Κατηγορήθηκε για τούς σκληρούς διωγμούς, που ό φανατισμένος ὄχλος έκαμεν έναντίον τῶν Ιουδαίων, τῶν σχισματικών Νοβατιανῶν και τῶν Νεστοριανῶν, καθώς και για τόν άποτρόπαιο φόνο τῆς Ἐπατίας, που τήν έσυραν γυμνή στους δρόμους, τήν σκότωσαν, τήν κομμάτισαν και τήν έκαψαν.

Τὰ χέρια του πλέκονταν στὰ γόνάτα του νευρικά.

—Λυποῦμαι πού σ' ἔκαμα νὰ θυμώσης, Ὑπατία, εἶπε μὲ ταραγμένη φωνή. Δὲν τὸ φαντάστηκα. Καὶ πολὺ περισσότερο θέβαια δὲν τὸ θέλησα. Παρακαλῶ νὰ μὲ συχωρέσης. Καὶ σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὶς συμβουλές σου. Ἴσως νὰ ἔχῃς δίκαιο.

Ἔμειναν καὶ οἱ δύο σιωπηλοὶ μερικὲς στιγμές. Ὑστερα ἡ Ὑπατία σηκώθηκε, πλησίασε τὸν Συνέσιο καὶ ἀκούμπησε φιλικὰ τὸ χέρι της στὸν ὄμο του.

—Ἐγὼ πηγαίνω στὸν κῆπο γιὰ τὸ μάθημα, εἶπε. Ἐσὺ μείνε ἐδῶ νὰ ἡρεμήσης. Δὲς καὶ τὸν ἀστρολάβο, ἂν θέλῃς. Καὶ σὲ λίγο ἔλα νὰ μὲ βρῆς. Θὰ σὲ περιμένω.

Τὸ ἄγγισε χαϊδευτικά τὸν ὄμο, καὶ ὄγηκε.

Ὁ Συνέσιος προσπάθησε νὰ ἡρεμήσῃ. Πλησίασε τὸν ἀστρολάβο κι' ἔμεινε νὰ τὸν κοιτάζῃ καὶ νὰ τὸν περιεργάζεται, σὰν νὰ ζητοῦσε μὲ τὴν ἐπισκόπησή του ἀστρονομικοῦ ἐκείνου ὄργανου, νὰ βρῆ τὸν ἡρεμο καὶ βαθὺ ἐπιστημονικὸ στοχασμό, πού θὰ τὸν βοηθοῦσε νὰ διώξῃ τὶς ἀνάμαλες σκέψεις καὶ τὰ ἀναστατωμένα συναισθήματα. Ἔβαλε τὸν δείκτη τοῦ χεριοῦ του στὸν πέμπτο κύκλο, πού τοῦ εἶχε δείξει ἡ Ὑπατία, κι' ἀκολουθώντας τὴν κατεύθυνσή του, ἔγραψε γύρω ἀπ' αὐτὸν διάφορα σχήματα γιὰ μιὰ νοερὴ πορεία. Μὰ στάθηκε ἀνικανοποίητος κι' ἀπογοητευμένος.

Ἀξίζει τάχα τόση προσπάθεια; σκέφτηκε. Νὰ ἐρευνήσουμε τὸν οὐράνιο χῶρο, νὰ καταγράψουμε τ' ἄστρα, νὰ μετρήσουμε τὰ μεγέθη καὶ τὶς ἀποστάσεις τους, ν' ἀνακαλύψουμε τοὺς νόμους πού τὰ κυβερνοῦν. Θ' ἀνακαλύψουμε ὁμῶς τάχα ἔτσι, θὰ γνωρίσουμε καὶ θὰ νιώσουμε καὶ τὸ βαθύτερο νόημα, τὴν ἀνώτερη πνευματικὴ οὐσία, τὴ θεία πνοή, πού κρύβει καὶ κρατᾷ βαθιὰ μέσα του ὁ οὐρανός; Ποιὸς ἀστρολάβος, ποιὰ ἐπιστημονικὰ ὄργανα, ποιὸς λογικὸς ὑπολογισμὸς θὰ μπορούσε νὰ φτάσῃ, νὰ ἐρευνήσῃ καὶ νὰ καταχτήσῃ αὐτὸν τὸν ἰδανικὸ οὐρανό; Μόνο ἡ ψυχὴ, καὶ μ' ἓνα μονάχα ἄλλα της, θὰ μπορούσε ν' ἀνέβῃ σ' αὐτὰ τὰ ὕψη, καὶ μόνο μὲ τὰ γερά καὶ δυνατὰ φτερά τῶν καθαρῶν, εὐγενικῶν καὶ εἰλικρινῶν αἰσθημάτων. Ἀλλὰ κατορθώσαμε ἄραγε, προσπαθοῦμε κἂν ἔστω, νὰ τὴς δώσουμε, νὰ τὴ βοηθήσουμε ν' ἀποχτήσῃ αὐτὰ τὰ φτερά;

(Καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, θυμήθηκε τὴν ὥραία, παραστατικὴ καὶ ἀληθινὴ εἰκόνα, πού εἶχε δώσει ὁ Ἰησοῦς μὲ τὴ συμβολικὴ του φράση πὼς ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βρίσκεται μέσα στὴν ἴδια τὴν ψυχὴ μας).

Πλησίασε τὴς βιβλιοθήκες κι' ἔμεινε νὰ κοιτάζῃ τὰ στοιβαγμένα βιβλία, σὰν νὰ ζητοῦσε σ' αὐτὰ τώρα καταφύγιο. Κι' ἀληθινὰ, πόσα ἐπιτεύγματα τοῦ ἀνθρώπινου

μουαλοῦ μέσα σ' αὐτὰ τὰ βιβλία! συλλογίστηκε. Πόσες ἀνακαλύψεις κι' ἐφευρέσεις, πόσες ἐπιστημονικὲς θεωρίες καὶ φιλοσοφικὰ συστήματα! Ἀλλὰ τί κέρδισε τάχα ὁ ἄνθρωπος ἀπ' ὅλην αὐτὴ τὴ γνῶση καὶ τὴ σοφία; Βρῆκε τὴ γαλήνη, τὴν ἱκανοποίηση, τὴν εὐτυχία; Πλούτισε μόνο τὸ μυαλό του. Τὸ φόρτωσε μὲ πελώρια ἀποθέματα γνώσεων καὶ πείρας. Καὶ μὲ τὴν ἀκατάπαυστη κι' ἐντατικὴ καλλιέργειά τους τὰ γονιμοποιεῖ καὶ τὰ χρησιμοποιοῖ ἀποτελεσματικὰ γιὰ νέες ὀλοένα παρόμοιες ὕλικές καὶ τεχνικὲς κατακτήσεις.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι τάχα αὐτὸ μιὰ δυσανάλογη ὑπερτροφία τοῦ μυαλοῦ, μιὰ ὑπερμετρὴ παραφόρτωσή του, μιὰ μονόπλευρη κι' ἀνισόρροπη διανοητικὴ καλλιέργεια, πού πιέζει καὶ πνίγει τὴν ψυχὴ, καὶ στεγνώνει, ξεραίνει, καὶ στεριώνει τὴν καρδιά;

(Καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, θυμήθηκε πάλι μιὰν ἄλλη φράση τοῦ Ἰησοῦ, πού ἔδωσε ζωντανὰ κι' ἀληθινὰ τὸ ἴδιο νόημα: Τί ὠφελεῖ νὰ κερδίσῃ ὁ ἄνθρωπος ὀλόκληρο τὸν κόσμο, ἀλλὰ νὰ χάσῃ τὴν ψυχὴ του;)

Κάθησε δίπλα στὸ γραφεῖο κι' ἔμεινε συλλογισμένος. Καὶ μέσα στὴ σιωπὴ πού τὸν τριγύριζε ἄρχισε νὰ ξεχωρίζῃ τοὺς ἀπαλούς καὶ μουσικοὺς τόνους τῆς φωνῆς τῆς Ὑπατίας, πού ἀνέβαιναν ἀπὸ τὸν κῆπο. Θυμήθηκε πὼς τοῦ εἶχε πῆ νὰ κατέβῃ σὲ λίγο νὰ τὴ βρῆ, καὶ μ' ὄλο πού δὲν ἔνιωθε τὴν ἐπιθυμία νὰ πάῃ—θὰ προτιμοῦσε αὐτὴ τὴ φορά νὰ φύγῃ χωρὶς νὰ τὴ συναντήσῃ—σηκώθηκε, κατέβηκε ἀργὰ τὰ μεγάλα μαρμαρένια σκαλοπάτια τῆς βεράντας καὶ μπῆκε στὸν κῆπο.

Εἶδε τὴν Ὑπατία στὴ ροτόντα μαζί μὲ καμιά δεκαριά μαθητῆς της, πού καθισμένοι μπροστὰ της σὲ πλατιά μαρμαρένια ἔδρανα, ἄκουαν μὲ προσοχὴ τὴ διδασκαλία της. Ἐκείνη, ὄρθια, δίπλα στὴν ψηλὴ, ἐπίσης μαρμαρένια, ἔδρα της, μιλοῦσε ἡρεμά, θερμὰ καὶ σταθερά.

Καθὼς τὸ περιστύλιο τῆς ροτόντας ἦταν πυκνὸ, καὶ τ' ἀναρριχητικά φυτὰ τὸ περιτριγύριζαν ὡς τὸν θόλο, ὁ Συνέσιος ἀναζήτησε κατάλληλη θέσι καὶ κάθησε στὸ χαμηλὸ θάβρο ἐνὸς μικροῦ καὶ κομποῦ ἀγάλματος τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀπ' ὅπου ἔβλεπε πιὸ ἐλεύθερα τὴν Ὑπατία, κι' ἄκουε πιὸ καθαρά τὴ φωνὴ της.

Ἀπὸ τὰ λόγια της κατάλαβε πὼς τὸ σημερινὸ της θέμα δὲν ἦταν γεωμετρικὸ ἢ μαθηματικὸ, ἀλλὰ φιλοσοφικὸ.

—Καὶ τώρα ἄς δοκιμάσουμε, ἔλεγε, νὰ συγκεφαλαιώσουμε μὲ ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ συνοπτικὴ διατύπωση, τὰ γενικὰ συμπεράσματα τῆς διδασκαλίας τοῦ Πλάτωνα. Ὁ ἴδιος, καθὼς δὲν ἦταν μόνο ἓνας μεταρσιωμένος ὄραμιστής, ἀλλὰ καὶ ἓνας προσγειωμένος θετικιστής, μᾶς ἔδωσε μὲ σαφήνεια τὶς οὐσιαστικὲς ἐπιδιιώξεις τῆς διδασκαλίας του μὲ δύο πρότυπα ἰδρύμα-

τα, ιδανικό τὸ ἕνα: τὴν «Πολιτεία», πραγματικό τὸ ἄλλο: τὴν «Ἀκαδημία».

Ὁ Συνέσιος ἔμεινε νὰ κοιτάζῃ τὴν Ὑπατία μὲ θαυμασμό. Καθὼς στεκόταν ὄρθια, μὲ τὸν λευκὸ τῆς χιτῶνα νὰ πυχῶνεται μὲ χάρη ὡς τὰ πόδια τῆς· μὲ τὸ ἀνάλαφρο ἱμάτιό τῆς νὰ πέφτῃ σταυρωτὰ ἀπὸ τοὺς ὤμους τῆς σάν μιὰ λοξὴ δέσμη ἀπὸ φῶς, ποὺ ἔδινε μιὰν ἀπαλή ἀνταύγεια στὸν λαϊμὸ τῆς καὶ στὰ μπράτσα τῆς· μὲ τὰ ξανθὰ μαλλιά τῆς νὰ σχηματίζουν στὸ κεφάλι τῆς ἕνα λαμπρὸ χρυσοῦ στέμμα· μὲ τὸ καθαρὸ, φωτεινὸ καὶ σοβαρὸ τῆς πρόσωπο, ποὺ συνδύαζε ἀρμονικὰ τὴν ὁμορφιά καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια, τὸ κάλλος καὶ τὴ σοφία· μὲ τὸ ἕνα τῆς χέρι ν' ἀκουμπᾷ ἀπαλὰ στὴ μέση τῆς καὶ τὸ ἄλλο νὰ προβάλλῃ χαμηλὰ καὶ ἤρεμα, γιὰ νὰ συνοδεύῃ καὶ νὰ τονίξῃ τὴ μελωδικὴ ὁμιλία τῆς, ἔφερνε στὴ μνήμη τοῦ Συνεσίου τὸ ὑπέροχο ἄγαλμα τῆς «ἀγορεύουσας Ἀθηνᾶς», ποὺ τὸ εἶχε ἐμπνευσθῆ καὶ τεχνουργῆσαι ἕνας ἐξαιρετὸς Ἑλληνας καλλιτέχνης, καὶ ἦταν στημένο στὴν Ἀγορὰ τῆς Κυρήνης. Αὐτὴ τὴν ἀγορεύουσαν Ἀθηνᾶ ἐνσάρκωνε καὶ ζωντάνευε ἡ Ὑπατία, σάν μόλις νὰ εἶχε κατέβει ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο, γιὰ νὰ φέρῃ στοὺς ἀνθρώπους κάποιο μήνυμα ἀπὸ τοὺς θεοὺς.

(Καὶ ξαφνικά, στὴ σκέψη του καὶ στὴν ψυχὴ του, ἦρθε, θερμὸ καὶ δυνατὸ, τὸ ἄλλο ἐκεῖνο ὄραμα, ποὺ εἶχε δῆ στὴ μισοφωτισμένη μεγάλῃ αἴθουσα τοῦ Πατριαρχείου: τὸν λευκὸ ἄγγελο, ποὺ, μὲ τὴ μορφὴ τῆς Εὐδοκίας, τοῦ εἶχε φανῆ πῶς ἦρθε κι' αὐτὸς ἀπὸ ψηλά, ἀπὸ πιὸ ψηλά, τὸν οὐρανὸ, γιὰ νὰ φέρῃ κι' αὐτὸς ἕνα θεῖο μήνυμα).

—... Ἄς δοῦμε λοιπὸν πρῶτα-πρῶτα τὴν ιδανικὴ πολιτεία, συνέχισε ἡ Ὑπατία, ὅπως τὴ φαντάσθηκε καὶ τὴ θέλησε ὁ Πλάτων...

(Ὁ Συνέσιος, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, αὐθόρμητα καὶ παρορμητικὰ, ἔφερε στὴ σκέψη του τὴν ἀντίστοιχὴ ἰδέα τοῦ Ἰησοῦ: Τὴ «βασιλεία τῶν οὐρανῶν»).

—... Ἐμπνευσμένους πάντα ἀπὸ τὸ ἀνώτερο ἰδανικὸ τοῦ ἀπόλυτα τέλειου, ἐξακολούθησε ἡ Ὑπατία, καθορίζει ἀναλυτικὰ τὴν ὀργάνωση καὶ τὴ διοίκηση τῆς πολιτείας, ποὺ, κι' ἂν δὲν εἶναι ἡ τέλεια, πλησιάζει, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, πρὸς τὸ τέλειο.

(Φυσικὰ ὁ Πλάτων δὲν μποροῦσε νὰ προβάλλῃ μιὰ τέλεια πολιτεία—σκέφτηκε ὁ Συνέσιος—ἀφοῦ τὴ φανταζόταν ἀνθρώπινη καὶ τὴν τοποθετοῦσε στὰ περιορισμένα πλαίσια μιᾶς ἑλληνικῆς περιοχῆς. Ὁ Ἰησοῦς ὅμως δίνει στὴ «βασιλεία» του τὸ νόημα καὶ τὴν πνοὴ τοῦ θείου, καὶ τὴν ἀπλώνει στοὺς ἀπέραντους ὀρίζοντες τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς ψυχῆς. Ἔτσι γίνεται πραγματικὰ τέλεια).

—... Περιγράφει τὸ καλύτερο πολίτευμα, ἔλεγε ἡ Ὑπατία, προσδιορίζει τὰ προσόν-

τα καὶ τὰ καθήκοντα τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν πολιτικῶν, κανονίζει τὶς ὑποχρεώσεις καὶ τὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν ἀνάλογα μὲ τὴν τάξιν τους.

(Ὁ Συνέσιος σκέφτηκε: Ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀσχολεῖται μὲ πολιτεύματα καὶ μὲ πολιτικούς, κι' οὔτε μοιράζει τοὺς πολίτες σὲ τάξεις, οὔτε ὀρίζει ἀνάλογους νόμους, γιὰ νὰ κανονίζουν τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντά τους. Εἶπε ἀπλῶς πῶς ὅλοι εἶναι ἀδελφία, ὅλοι παιδιὰ τοῦ ἰδιοῦ Πατέρα, καὶ τοὺς ἔδωσε μιὰ καὶ μοναδικὴ ἐντολή: «Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους...»).

Ἡ σκέψη τοῦ Συνεσίου, συντονισμένη μὲ τὸν γρήγορο ρυθμὸ τῆς ἀναταραγμένης καρδιάς του, λειτουργοῦσε μὲ τόσο καταπληκτικὴ ταχύτητα, ποὺ, παρακολουθώντας τὰ λόγια τῆς Ὑπατίας, δὲν περίμενε νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴ φράση τῆς, γιὰ νὰ σχηματίσῃ τὸν δικὸ του συλλογισμό καὶ τὴ δική του ἀπάντηση, ἀλλὰ συμβάδιζε μὲ τὰ λόγια τῆς, καὶ μεμιάς, τὴν ἴδια στιγμή, ὀλοκλήρωνε τὴ φράση καὶ τὸ νόημά τῆς καὶ ἀποκρινόταν ἄμεσα καὶ αὐτοματικά.

—...Γιὰ νὰ πραγματοποιηθῆ ὁμοῦ καὶ νὰ ζῆσιν μιὰ τέτοια πολιτεία, συνέχισε ἡ Ὑπατία, χρειάζονται ἀξιόποιοι πολίτες. Καὶ αὐτὸς ἀκριβῶς εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς Ἀκαδημίας: νὰ προετοιμάσῃ αὐτοὺς τοὺς πολίτες. Νὰ καλλιεργῆσιν καὶ νὰ πλουτίσῃ τὶς γνώσεις καὶ τὸ ἦθος τους, γιὰ νὰ δημιουργῆσιν ἔτσι ἱκανοὺς πολιτικοὺς, ἀξιῶσι ἡγέτες τοῦ λαοῦ.

(Ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐνδιαφέρθηκε μόνο γιὰ ἡγέτες τοῦ λαοῦ—συλλογίστηκε ὁ Συνέσιος— ἀλλὰ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν λαὸ, γιὰ ὅλο τὸν λαὸ. Καὶ δὲν θέλησε νὰ προετοιμάσῃ πολιτικούς, ἀλλὰ ἀπλῶς καὶ ταπεινούς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ, γιὰ νὰ τοὺς κάμῃ μονάχα δασκάλους, ποὺ νὰ μεταδώσουν σ' ὅλο τὸν κόσμον τὸ πνευματικὸ καὶ ἠθικὸ του μήνυμα).

—...Κάθε ἐλεύθερος ἄνθρωπος πρέπει ν' ἀρχίξῃ ἀπὸ μιὰ στοιχειώδη μόρφωση, ἔλεγε ἡ Ὑπατία, καὶ νὰ τὴν ἀναπτύσῃ κατόπιν, νὰ τὴν πλαταίνῃ καὶ νὰ τὴν ὑψώῃ μὲ τὴν ἐπιστήμη: τὴν ἀριθμητικὴν, τὴ γεωμετρία, τὴ στερεομετρία, τὴν ἀστρονομία. Καὶ πάνω ἀπ' ὅλες τὴ θεολογία.

(Ὁ Ἰησοῦς δὲν περιφρονοῦσε τὴ γνώση, συλλογίστηκε ὁ Συνέσιος, καὶ συμπάθησε τοὺς μορφωμένους ἀνθρώπους, ποὺ τὸν πλησιάζαν μὲ εὐλικρίνεια καὶ μὲ καλὴ διάθεση. Ἀλλὰ πόσο μικρότερη σημασία ἔδινε σ' ὅλην αὐτὴ τὴ σοφία παρὰ στὴν καλοσύνη καὶ στὴν ἀγάπη! Καὶ πόσο ἐπικίνδυνον γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου θεωροῦσε ὅλον αὐτὸν τὸν μονόπλευρον φόρτον τοῦ μυαλοῦ! Δὲν εἶπε «μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι»; Δὲν εἶπε: «Ὁς ἕαν μὴ δέξῃται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν»; Καὶ ἡ σκέ-

ψη του Συνέσιου πήγε στα θερμά και ζωντανά λόγια, που είχε πη ή Εύδοκία στη σύναξη του Πατριαρχείου...).

—...Ἡ θεολογία εἶναι, κατά τὸν Πλάτωνα, ἡ ἀνωτέρα ἐπιστήμη, ἐξακολούθησε ἡ Ὑπατία. Εἶναι τὸ κορύφωμα καὶ τὸ ἐπιστέγασμα ὄλων τῶν ἄλλων, πού συγκεντρώνει καὶ συνθέτει ὅλα τὰ οὐσιαστικά τους στοιχεῖα, πνευματικά καὶ ἠθικά.

(Καὶ γιὰ τὸν Ἰησοῦ—σκέφτηκε ὁ Συνέσιος—ἡ πρώτη καὶ πιὸ μεγάλη ἐντολὴ στὸν ἄνθρωπο εἶναι νὰ πιστέψῃ στὸν Θεὸ ὄχι μόνον μὲ τὸ ἀσθητικὸν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ νόησή του. «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου—εἶπε στὸν νομικὸ πού τὸν ρώτησε—ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου». Ἄλλὰ μαζί μ' αὐτὴν τὴν ἐντολή, «ὁμοία» μ' αὐτὴν, ἀναπόσπαστα δεμένη μὲ τὴν πρώτη, ἔταξε ὁ Ἰησοῦς καὶ τὴν ἄλλη: «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν»).

—...Συχνὰ ὁ Πλάτων, μιλώντας γιὰ τὴ θεολογία, χρησιμοποιεῖ τὴ λέξη Θεός, ἐξακολούθησε ἡ Ὑπατία. Ἄλλα θέβαινα εἶναι αὐτονόητο πῶς μὲ τὴ λέξη αὐτὴ ἐννοεῖ γενικά τὸ «θεῖον», τὸν «θεῖο νοῦ»—ὅπως λέγει ὁ ἴδιος—πὺ ἔχει πλάσει τὸν κόσμον. Γι' αὐτὸ ἀποκαλεῖ τὸν κόσμον «θεόν» αἰσθητόν, εἰκόνα τοῦ νοητοῦ θεοῦ». Καὶ αὐτὸς ἀκριβῶς ὁ νοητὸς «Θεός» εἶναι ἡ ὑπέρτατη αἰτία καὶ δύναμη, πού δημιουργεῖ ἀπὸ ἀγάπη τὸ πνεῦμα, πού καὶ αὐτὸ πάλι δημιουργεῖ τὴν ἰδανικὴ τάξη καὶ τὴν ἐπιβάλλει στὴν ὕλη.

(Τὰ ἴδια σχεδὸν δὲν εἶπε κι' ὁ Ἰησοῦς γιὰ τὸν Θεό; σκέφτηκε ὁ Συνέσιος).

—Ἔτσι ὁ Θεός, κατά τὸν Πλάτωνα, εἶναι μιὰ ψυχὴ ἄυλη, σοφὴ καὶ ἀγαθὴ, συνέχισε ἡ Ὑπατία, μιὰ ψυχὴ θεία, πού ἐπαγρυπνᾷ πάνω σὲ ὅλα καὶ ταχτοποιεῖ τὴν κάθε λεπτομέρεια τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ κόσμου γιὰ τὸ καθολικὸ ἀγαθό.

(Τὰ ἴδια δὲν εἶπε κι' ὁ Ἰησοῦς; συλλογίστηκε ὁ Συνέσιος. Μὲ τὴ διαφορὰ πῶς ὅλες αὐτὲς τὶς ἰδιότητες τὶς συμπύκνωσε καὶ τὶς κορύφωσε μέσα σὲ μιὰ σημαντικώτερη καὶ οὐσιαστικώτερη: τὴν ἰδιότητα τοῦ «Πατέρα»).

—...Ἄν ὁμως ὁ κόσμος εἶναι «ὄρατὸς Θεός καὶ εἰκόνα νοητοῦ Θεοῦ» ἐξακολούθησε ἡ Ὑπατία, οἱ θεοὶ ὅλοι μαζί καὶ ὁ καθένας χωριστὰ εἶναι ἡ προσωποποίηση τοῦ Θεοῦ, αὐτοῦσιες μορφές του, μὲ τὴν ἴδια ὑπόσταση, τὴν ἴδιαν ἀποστολὴ καὶ δύναμη, ὁ ἴδιος ὁ Θεός.

(Τόσο πολλοὶ θεοὶ; ἀναρωτήθηκε ὁ Συνέσιος. Ἄλλὰ πῶς συμβιβάζεται αὐτὸ μὲ τὴν ἴδιαν Πλατωνικὴ ἀντίληψη γιὰ τὴ «μιὰ βασιλικὴ ψυχὴ» καὶ τὸν «ἕνα βασιλικὸ νοῦ» πού κυβερνοῦν τὸν κόσμον, γιὰ τὸ «ἄπολυτο Ὄν», τὴν «τέλεια Νόηση», τὸ «καθολικὸ Καλό», πού εἶναι, κατά τὸν Πλάτωνα, ὁ Θεός; Δὲν σημαίνουν ὅλα αὐτὰ πῶς καὶ

ὁ Πλάτων πιστεύει ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἓνας, ὅπως εἶπε ὁ Ἰησοῦς;).

—...Γι' αὐτὸ ὁ Πλάτων ἐπιμένει ξεχωριστὰ στὴν ἀνάγκη νὰ γνωρίζουν οἱ ἄνθρωποι γιὰ τοὺς θεοὺς καὶ νὰ πιστεύουν σ' αὐτούς. Δὲν μπορούμε, εἶπε, νὰ καλοῦμε νὰ κυβερνοῦν τὴν πολιτεία ἄνθρωποι, πού δὲν θὰ ξέρουν, ὅτι μπορεῖ κανεὶς καὶ πρᾶπει νὰ ξέρη γιὰ τοὺς θεοὺς.

(Τὸ ἴδιο ζήτησε κι' ὁ Ἰησοῦς γιὰ τὸν Θεό, συλλογίστηκε ὁ Συνέσιος. Μὲ τὴ διαφορὰ πῶς δὲν ζήτησε μόνον «γνώση», ἀλλὰ καὶ «ἀγάπη», καὶ δὲν τὴ ζήτησε ἀπὸ τὴν ἡγετικὴ τάξη μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπ' ὅλους γενικά τοὺς ἀνθρώπους).

Ξαφνικά, καὶ ἐνῶ ἀκόμα ἡ Ὑπατία ἐξακολουθοῦσε τὸ μάθημά της ὁ Συνέσιος ἄρχισε νὰ μὴν τὴν ἀκοῦη. Ἦταν σὰν νὰ εἶχε πάθει κάποια ἀμβλυνοση ἢ ἀκοή του, καὶ δὲν μπορούσε νὰ ξεχωρίσῃ τὰ λόγια της καὶ πολὺ περισσότερο τὰ νοήματά της. Ἄκουε μονάχα τὸν ἦχο τῆς ὁμιλίας της, πού κι' αὐτὸς φαινόταν ν' ἀπομακρύνεται ὀλοένα καὶ νὰ σβῆ.

Εἶχε τὴν ἀλλόκοτη αἴσθησι πῶς κι' ὁ ἴδιος εἶχε ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ κειπέρα, ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Ὑπατία, κι' εἶχε βρεθῆ κάποια μακριά, ὀλομόναχος κι' ἀπομονωμένος. Κι' ἐνῶ εἶχε πιά χαθῆ ἀπὸ γύρω του κι' ὁ τελευταῖος ἦχος, ἄρχισε νὰ νιώθῃ ν' ἀνεβαίνει ἀπὸ μέσα του κάποιο ὑπόκωφο καὶ ἀκαθόριστος στὴν ἀρχὴ βόμβος, πού ὅσο πῆγαινε ὅμως ξεκαθάριζε κι' ἔπαιρνε ἐκφραση καὶ νόημα, σὰν κάποιο νὰ τοῦ μιλοῦσε σιγανὰ καὶ θερμὰ μέσ' ἀπὸ τὸ στήθος του, ἀπὸ τὴν καρδίᾳ του.

Πῶς δὲν πρόσεξε τόσον καιρὸ τὸν βαθὺ καὶ μυστικὸ δεσμό, πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στὸν Πλάτωνα καὶ στὸν Ἰησοῦ; Πῶς δὲν ἔνωσε τὴν πνευματικὴ ἐπαφὴ καὶ συγγένεια τῆς διδασκαλίας τους; Αὐτὰ πού ἔλεγε ἡ Ὑπατία στοὺς μαθητές της γιὰ τὴν Πλατωνικὴν σκέψιν καὶ τὶς θεωρίες, τὰ ἤξερε αὐτὸς ἀπὸ τόσον καιρὸ, τὰ εἶχε μελετήσει ἐπίμονα καὶ συστηματικά, τὰ εἶχε κάμει ἐπιποίησή του καὶ πίστη του. Πῶς δὲν εἶχε ἀντιληφθῆ πῶς ὅλα αὐτὰ βρίσκουν τὴ συνέχειά τους, τὴν προέκτασή τους καὶ τὴν ὀλοκληρώσή τους στὴ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ;

Νὰ ὁμως τώρα, πού αὐθόρμητα καὶ φυσιολογικά, ἐνῶ παρακολουθοῦσε τὸ μάθημα τῆς Ὑπατίας, κάθε φορὰ πού τὴν ἄκουε νὰ προβάλλῃ μιὰν ἀντίληψη τοῦ Πλάτωνα, ἔβρισκε ἀμέσως τὴν ἀντίστοιχη ἰδέα τοῦ Ἰησοῦ, πιὸ πλατιά, πιὸ μεγάλη καὶ πιὸ πλήρη.

Τὶ σημασία ἔχει ἂν ὁ Ἰησοῦς δὲν ἔδωσε στὶς ἰδέες του τὸ ὕφος τῆς ἐπιστήμης, τὸν χαρακτῆρα τῆς φιλοσοφίας; Τοὺς ἔδωσε τὸν παλμὸ τῆς καρδιάς, τὴν πνοὴ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀπλότητα καὶ τὴ γνησιότητα τῆς ἀλήθειας. Αὐτὴ δὲν εἶναι ἡ ἀληθινὴ σοφία;

Ὁ Πλάτων ἀπέβλεπε στή μεταρρύθμιση καί στήν ὀργάνωση μιᾶς πολιτείας· ὁ Ἰησοῦς στήν ἀναγέννηση καί στήν ἀνάπλαση ὅλης τῆς ἀνθρωπότητας. Ὁ πρῶτος ζητοῦσε νά μορφώσῃ καί νά καλλιεργήσῃ τὸν ἄνθρωπο μὲ τὴ γνώση προπάντων· ὁ Ἰησοῦς νά τὸν ἐξαγνίσῃ, νά τὸν ἀνανεώσῃ καί νά τὸν ἐξυψώσῃ μὲ τὴ θεία πνοή. Ὁ Πλάτων, καί ὅταν ἀκόμα ἀγγίζε μὲ τὰ χέρια του τὸν οὐρανό, κρατοῦσε τὰ πόδια του ριζωμένα στὴ γῆ· ὁ Ἰησοῦς, καί ὅταν πατοῦσε στὴ γῆ, εἶχε πάντα ὑψωμένο τὸ ἀνάστημά του—τὸ πνεῦμα του καί τὴν ψυχὴ του— στὸν οὐρανό, κι' ἔσμιγε καί συνταυτιζόταν μὲ τὸ θεῖο.

«Συνταυτιζόταν μὲ τὸ θεῖο»; ἀναρωτήθηκε μ' ἔκπληξη, μὲ κάποιαν ἀνησυχία ὁ Συνέσιος. Ἦταν δηλαδὴ κι' ὁ ἴδιος ὁ Ἰη-

σοῦς Θεός; Ἦταν ὅπως πιστεύουν οἱ χριστιανοί, Γιὸς τοῦ Θεοῦ καί Θεὸς ὁ ἴδιος; Ἡ σκέψη τοῦ Συνέσιου ἀναστατώθηκε, ἡ ψυχὴ του ἀναταράχτηκε.

Ἐνωσε νά ζαλιζέται, νά τρομάζῃ. Καί τινάχτηκε ὀρθίος. Αἰσθανόταν τὴν ἀνάγκη ν' ἀνασάνῃ, νά καθαρίσῃ τὴ σκέψη του, νά γαληνέψῃ τὴν καρδιά του, νά φύγῃ.

—Φεύγεις, Συνέσιε; τὸν ρώτησε φιλικὰ ἡ Ὑπατία.

Καί ὅλοι γύρισαν κι' ἔμειναν νά τὸν κοιτάζουν.

—Ναί, θὰ ῥθω ἀργότερα, εἶπε παραγμένος.

Κι' ἔφυγε θιαστικά, ἐνῶ ἡ Ὑπατία τὸν παρακολουθοῦσε μὲ λυπημένη καί συλλογισμένη ματιά.

(Συνεχίζεται).

## ΤΟ ΘΛΙΜΜΕΝΟ ΧΕΡΟΥΒΕΙΜ

(Οἱ τὰ Χερουβεῖμ μυστικῶς εἰκονίζοντες).

Ἄναδιπλώνει τ' ἀρχαγγελικὰ φτερά του,  
μὲ βοῦλες αἷμα, τῆς ντροπῆς, στὰ μάγουλά του,  
καί πάει στῆς ἐκκλησιάς τὴν κόγχη νά σταθῇ.  
Φριχτὰ στῆς γῆς τίς λάσπες ἔχει λερωθῇ  
τὸ ἀστροκέντητο χιονάτο φόρεμά του.

Θριαμβικὲς φωνὲς βοοῦν ὀλόγυρά του:  
«Ἴδου γὰρ εἰσπορεύεται»—στὸ πέρασμά Του  
ἔχουν φλογάτα ρόδα οἱ καρδιὲς στρωθῇ—  
«ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης», κι' ἔχουν ξεχυθῇ  
οἱ ἀγγέλοι νά Τὸν δοῦν στὴν ὥρα τοῦ θανάτου.

Τὸ χερουβεῖμ θλιμμένο ἀπ' τὴν κρυφὴ γωνιά του  
κλείνει τὰ μάτια, τὸ κεφάλι σκύβει κάτω,  
μὲ σύσπαση ὀδύνης παρακολουθεῖ.  
Ἦ μυστικὴ θυσία ἔχει πιά τελειωθῇ  
καί κοινωνοῦν τοῦ Ποτηρίου καί τοῦ Ἄρτου.

Μυσταγωγεῖ ὁ Κύριος εἰς τὴν τράπεζά Του  
κι' ἀπ' τὴν «ἐκκεντημένην» δίνει τὴν πλευρά Του  
Σῶμα καί Αἷμα στὸν καθένα νά γευθῇ.  
Οὔτ' ἓνα ψίχουλο τοῦ Ἄρτου θὰ δεχθῇ  
τὸ χερουβεῖμ μὲ τὴν ντροπὴ στὰ μάγουλά του.

ΕΛ. ΜΑ·Ι·ΝΑ Σ

# Ἡ οικοποιὰ τῶν «Ἀκτίνων»

Ο ΠΡΩΤΕΡΓΑΤΗΣ

Ἡ μερσιὰ ἐφημερίς τῶν Ἀθηνῶν ἀφιέρωσεν ἄρθρον ἐξαιρετικοῦ ἐνδιαφέροντος εἰς μίαν γιγαντιαίαν ὄντως μορφήν τῆς νεοελληνικῆς σκέψεως, εἰς τὸν Ἰωάννην Σκαλτσούνην.

Μετ' ἰδιαίτερας χαράς ὑποδεχόμεθα τὴν ἐμφάνισιν παρομοίων δημοσιευμάτων ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ ἡμερησίου τύπου, ἀλλ' ἐν προκειμένῳ ἢ χαρὰ ὑπογραμμίζεται καὶ ἀπὸ αἰσθηματικῆς δικαιοσύνης τῆς προσπαθείας, τὴν ὅπο.αν τὸ περιοδικὸν τοῦτο διεξάγει ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν ἤδη διὰ νὰ ἐμφανίσῃ εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν τὴν ἀληθῆ ὄψιν τῶν πραγμάτων εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ θέμα τῶν σχέσεων πίστεως καὶ ἐπιστήμης. Ἐπανειλημμένως αἱ «Ἀκτίνες» ἔχουν ἀσχοληθῆ μετὰ τὸν διαπρεπῆ νομικόν, τὸν Ἰωάννην Σκαλτσούνην καὶ οἱ ἀναγνώσται τῶν τὸν γνωρίζουν ὡς πρωτεργάτην καὶ πρόδρομον τοῦ νεοελληνικοῦ χριστιανικοῦ κινήματος καὶ εἰδικώτερον τῆς προσπάθειας εἰς τὴν ὅποιαν θητεύει τὸ περιοδικὸν τοῦτο. Αὐτὸς εἰς μίαν πολὺ δύσκολον ἐποχὴν—περὶ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος—ὠρθώσεν μόνος τὸ ἀνάστημά του κατὰ τῆς συστηματικῆς προσπάθειας πὺ κατεβάλλετο καὶ εἰς τὴν χώραν μας τότε ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τῶν ὑλιστικῶν θεωριῶν διὰ νὰ ὑπονομεύουν τὰς πνευματικὰς ἀξίας πὺ ἀπετέλεσαν καὶ ἀποτελοῦν τὸ θεμέλιον τοῦ ἔθνους μας. Ἡ νίκη τὴν ὅποιαν κατήγαγεν ὁ Ἰωάννης Σκαλτσούνης ἐναντίον τῶν προπαγανδιστῶν τοῦ ὑλιστικοῦ περιοδικοῦ «Προμηθεὺς» ὑπῆρξε μίαν νίκη ἐθνικῆς αὐτόχρημα σημασίας καὶ ἀνατιθάζει τὸν ἀγνὸν αὐτὸν ἀγωνιστὴν εἰς τὴν χορείαν τῶν ἐθνικῶν μας μορφῶν.

Κατὰ ταῦτα πᾶσα ἀναφορὰ καὶ παρουσίαις τῆς μορφῆς του εἰς τὰς ἡμέρας μας ἀποτελεῖ καὶ ἀπότισιν φόρον ἀφειλομένης τιμῆς καὶ καθοδηγητικὸν παράδειγμα, κάτι τοῦ ὁποίου ὅλοι ἔχομεν ἀνάγκην: νὰ ἀγωνιζώμεθα μετὰ σθένους καὶ μετὰ πείσματος ἀκόμη, δι' ὅ,τι θεωροῦμεν ὡς ἀληθές.

ΕΝΑ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ

Πρό τινος ὡς γνωστὸν ἀπεβίωσεν ἡ γηραιὰ βασιλομήτωρ τῆς Ὀλλανδίας Βιλελμίνη ἡ ὅποια καὶ ὡς βασίλισσα καὶ κατόπιν, ὅταν ἀπεσῦρθη ὑπὲρ τῆς θυ-

γατρός της Τζουλιάνας, κατηύγασε μετὰ τὴν προσωπικότητά της τὴν πλέον πολυτάραχον πεντηκονταετίαν τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τῆς Εὐρώπης. Ὁ παγκόσμιος τύπος ἀφιέρωσε ἄρθρα καὶ σελίδας εἰς μνημόσυνον τῆς δράσεως καὶ τῶν ἀρχῶν πὺ καθωδήγησαν τὴν εὐγενῆ αὐτὴν βασίλισσαν εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ μικροῦ της βασιλείου μετὰ τῶν ὁποίων ἐμοιράσθη τὰς καλὰς καὶ τὰς κακὰς ἡμέρας, καὶ ἰδίως αὐτὰς, κατὰ τὴν λαίλαπα τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου. Ἡθὸς ὕψλόν καὶ ἀκέραιον, μόρφωσις σπανιωτάτη καὶ αὐστηρὰ προσήλωσις εἰς τὰς αἰωνίας πνευματικὰς ἀξίας ὑπῆρξαν τὰ ἐφόδια τῆς ὡς μονάρχου καὶ ὡς ἡγέτιδος.

Ἡ πριγκίπισσα Βιλελμίνη ἐνδιαφερομένη πάντοτε διὰ μίαν ἀναγέννησιν τοῦ κόσμου μετὰ βάσιν τὴν χριστιανικὴν κοσμοθεωρίαν ἐνδιεφέρετο διὰ κάθε πνευματικὴν προσπάθειαν ὅπουδήποτε διεξαγομένην, ἀπετέλει δὲ καὶ στέλεχος τῆς κινήσεως «Διεθνούς Χριστιανικῆς Ἡγεσίας» (I.C.L.). Εἰς τὰ πλαίσια τῆς ὀργανώσεως αὐτῆς εἶχε γνωρίσει καὶ τὴν σχετικὴν ἐργασίαν πὺ ἐπιτελεῖται εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἶχεν ἀποστείλει εἰς τὰς «Ἀκτίνες» τὴν περιφημον ἀνοικτὴν ἐπιστολήν της ἡ ὅποια ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 181 τεύχος (Μάϊος 1957) καὶ ἡ ὅποια ἀπηυθύνετο: «Πρὸς τοὺς συνανθρώπους μου ὅπουδήποτε καὶ ἂν εὐρίσκωνται».

Ὡς ἀφιέρωμα εἰς τὴν μνήμην τῆς μεγάλης αὐτῆς γυναικὸς μεταφέρομεν ἐδῶ ἕν ἀπόσπασμα τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης:

«Ἄς μὴ λησμονῶμεν οὐτε διὰ μίαν στιγμήν ποοῖος εἶναι Ἐκεῖνος πὺ μᾶς ὀμιλεῖ ἐπὶ τοῦ ὄρους. Δὲν εἶναι βεβαίως ἡ παραμορφωμένη εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ πὺ ἐφαντάσθη ὁ ἄνθρωπος καὶ πὺ ἔγινε αἰτία νὰ παραμεινῇ ὁ Χριστὸς ὁ μέγας Ἄγνωστος διὰ πολλοὺς. Εἶναι Αὐτὸς ὁ ἐνσαρκωθεὶς Θεὸς ὁ ὁποῖος ἦλθεν εἰς τὸν πλανῆτην αὐτὸν χάριν τῆς ἀνθρωπότητος, διὰ νὰ κλείσῃ τὴν μοιραίαν ἄβυσσον τὴν δημιουργηθεῖσαν διὰ τῆς ἁμαρτίας μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ Θεοῦ. Θυσιάζων τὸν ἑαυτὸν του ἐπὶ τὸν σταυροῦ, καὶ ἐνώων καὶ πάλιν τὰ κατὰ τὴν δημιουργίαν ἀχώριστα: τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον, καθὼς καὶ τὴν πίστιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν συνέπειαν τῆς πίστεως ταύτης εἰς τὰς καθημερινὰς πράξεις του, καθιστῶν τοιοῦτοτρόπως τὸν ἄνθρωπον ἱκανὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν αἰώνιαν πατρίδα του».

ΕΛΛΕΙΨΙΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

Ἀναμφιβόλως ἔχει σημειωθῆ ἀξία λόγου πρόοδος εἰς τὸ οἰκιστικὸν πρόβλημα. Ὁ δείκτης ὅμως τῶν ἀναγκῶν ἐξ-

ακολουθεῖ νά εὐρίσκεται εἰς αἰχμήν. Αἰχμήν ἢ ὅποια ἀποτελεῖ ἕνα ὀδυνηρόν νυγμόν διὰ τήν πολιτικήν ἡγεσίαν, τόν πολιτισμόν τοῦ τόπου, δι' ὅλους μας. Τό γεγονός ὅτι 260.000 οἰκογένειαι ἀγροτῶν καί ἐργατῶν εὐρίσκονται οὐσιαστικῶς χωρὶς στέγην θά ἔπρεπε νά μάς ἀφαιρέσῃ τουλάχιστον ὀλίγων ὥρων ὕπνον ἀπό τήν μακαριότητα καί ἀδιαφορίαν μας, διὰ νά ἰδοῦμε τί τέλος πάντων πρέπει νά γίνη, ὥστε αὐτόν τόν χειμῶνα κατὰ τι ὀλιγότεραι οἰκογένειαι νά τόν ὑποστοῦν χωρὶς τήν ὑπεράσπιση τῆς στέγης. Αὐτό θεθαίως, ἐάν ἐξακολουθῶμεν νά πιστεύωμεν ὅτι ἡ χώρα αὕτη εἶναι ἡ κοιτὶς πολλῶν ἄλλων πραγμάτων, ἀλλά καί τοῦ ἀνθρωπισμοῦ δηλ. τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τήν ἀξίαν ἀνθρώπου. Ἐκτός ἐάν ἄλλως ἀξιολογεῖται ὁ πτωχὸς ἀνθρώπος καί ἄλλως ὁ εὐπόρος. Διότι δι' αὐτόν τόν τελευταῖον φαίνεται ὅτι ἀμέτρως δαπανῶμεν. Δὲν εἴμεθα ἡμεῖς ἀρμόδιοι διὰ νά ἀναζητήσωμεν καί ὑποδείξωμεν τοὺς ἀναγκαίους πόρους διὰ τὰς στεγαστικὰς ἀνάγκας τῶν 260.000 οἰκογενειῶν, ἐπισημαίνουμε ὅμως τήν προκλητικὴν ἀνισοροπίαν εἰς τὰς δαπάνας. Τὸ γνωρίζουμεν ὅτι εἶναι ὀχληρόν νά ὑπενθυμίσωμεν τήν ὑπόθεσιν τοῦ Γκόλφ εἰς τήν Γλυφάδα. Νομίζουμεν ὅμως ὅτι δαπάνη 14.000.000 δρχ. δι' ἕνα ἄθλημα ὑπερπολυτελείας, τὸ ὁποῖον ἐξυπηρετεῖ σχεδὸν μόνον τοὺς ἐκλαμπροτάτους τοῦ Διπλωματικοῦ σώματος, εἶναι ἀσφαλῶς ἕνα δείγμα ἐλλείψεως ἰσοροπίας. Μὲ τὸ ποσὸν αὐτὸ ἀσφαλῶς πολλὰ οἰκογένειαι πολυτέκνων θά εἶχαν ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὸ ἄγχος «τοῦ τρύπιου τσίγκου». Τυλάχιστον ἄς ἀναγγεθῆ πῶς θά χρησιμοποιηθοῦν τὰ ἔσοδα τοῦ γκόλφ.

#### Εἶναι ἢ ὀχι δημοσία ὑπηρεσία;

Τὸ σχολεῖον τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως διατηρεῖ τὸν τίτλον Δημοτικὸν Σχολεῖον. Ὁ τίτλος αὐτὸς φαίνεται ἐμπνέει εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας τὴν νοοτροπίαν νὰ ἐμπιστεύεται εἰς τὸν Δήμον—ὄχι τὴν Δημοτικὴν Ἀρχήν—τὴν φροντίδα διὰ πολλὰς ἀνάγκας του. Περίπου αὐτόν τὸν ρόλον ἐπαμύζονται αἱ λεγόμεναι Σχολικαὶ Ἐφορίαι τῶν ὁσίων ἢ ἀπστολῆ, ἐπὶ τὸ ἀπλοῦστερον, συνοψίζονται εἰς τὴν δημιουργίαν καί συντήρησιν ἑνὸς πενιχροῦ ταμεῖου διὰ τὴν κάλυψιν διαφόρων δαπανῶν. Εἰς πλείστα ὅμως χωρία ἢ ὑπαρξίς Ταμεῖου παρὰ τῆ σχολικῆ ἐφορία, εἶναι ἐκ τῶν πραγμάτων ἀδύνατος. Καί ἐπομένως παραμένουν ἀνικανοποίητοι βασικαὶ ἀνάγκαι. Ἴδου ἕνα πρόχειρο παράδειγμα:

Σχολεῖον χωρίου τοῦ Ὀρεινοῦ Βάλτου δὲν ἔχει π.χ. σημαίαν (εἶναι πολλὰ χωριά εἰς τὴν ἰδίαν μοῖραν). Δὲν ἔχει τί ἄλλο νὰ

πράξῃ καί καταφεύγει εἰς τὴν «ζηττιανίαν». Διότι ἔρχεται ἡ 28ῆ Ὀκτωβρίου, ἡ Ἡμέρα τῆς Σημαίας (!) καί τὰ παιδιὰ δὲν ἀντικρῶζον τὴν σημαίαν παρὰ μόνον εἰς τὸ ἰχνογράφημα πού μὲ ἐπιμέλειαν ἐτοιμάζει ἡ διδασκάλισσα ἐπὶ τοῦ πίνακος.

Ἄλλὰ ἐρωτᾶται: Διατί νὰ φροντίξῃ ἰδίαις δαπαναῖς ἡ Σχολικὴ Ἐφορία διὰ τὴν σημαίαν; Δὲν εἶναι δημοσία ὑπηρεσία τὸ σχολεῖον; Μὲ τὴν ἀντίληψιν αὕτην ἐπεκτεινομένην θά ἤμπορούσε κανεὶς νὰ ἴδῃ καί τὸν διοικητὴν μιᾶς στρατιωτικῆς μονάδος νὰ καταρτίξῃ ἐπιτροπὴν διὰ τὴν κατασκευὴν σημαίας τῆς μονάδος, παρομοίως τὸν οικονομικὸν ἔφορον ἀπὸ ἐπιλέκτους φορολογουμένους, τὸν νομάρχην ἀπὸ τοὺς διακεκριμένους, πολλὰς τοῦ νομοῦ κ.ο.κ. διὰ τὴν σημαίαν τοῦ δημοσίου Καταστήματος τοῦ ὁποίου παρίστανται. Ἄλλὰ ἀπὸ τῆς στιγμῆς πού θά υἱοθετήσωμεν τὴν ἀντίληψιν αὕτην φεύγουμεν πλέον ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς σοβαρότητος. Ἡ σημαία εἶναι ἕνα παράδειγμα. Ὑπάρχουν καί πολλὰ ἄλλα ἀνάγκαι.

Πότε θά μεριμνήσωμεν δι' αὐτάς;

#### Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν νέων βαρβαρῶν

Πρὸ τετραετίας ἕνας ἐκ τῶν παλαιῶν καί πλέον δοκίμων δημοσιογράφων ἐδημοσίευσεν ἐπιφυλλίδα εἰς τὴν ὁποίαν κατεφέρθη μὲ δριμύτητα ἐναντίον τῶν νέων δημοσιογράφων («τῶν νέων βαρβαρῶν» ὅπως τοὺς ἠνόμασε). Μεταξὺ ἄλλων λίαν ἐπιτυχῶν ἔγραφε τότε, ὅτι ἦδη «οἱ ὑπεύθυνες στήλεις παραχωροῦνται ἐνεξέλεγκτα κατὰ τὸ πλεῖστον σὲ μετριότητες ἢ αὐθάδεις μηδαμινότητες. Ἐκεῖ ἀλωνίζουσιν, ὑβρίζουσιν, βωμολογοῦν, ἀσυναρτολογοῦν, τιποτελογοῦν σίγουροι γιὰ τὴν ἀσυδοσία τους, ἀσφαλεῖς γιὰ τὴν ἀνοχὴ τοῦ κοινοῦ πού τοὺς διαθᾶζει, «κρίνουσιν» ἀξίεις ἠθικῆς, πνευματικῆς ἢ καλλιτεχνικῆς, ἐγχώριες καί ξένες, μὲ ὕψη καί τρόπους κουτσαθάκηδων, διαγράφουν προσπάθειες πολύμοχθες μὲ μιὰ μουτζαλιά, ὑπηρετοῦν μὲ ἀναίδεια καί χωρὶς ἔχους πνευματικῆς ἀξιοπρέπειας πολιτικῆς, κομματικῆς ἢ ἄλλες ἰδιότητες ἀκάθαρτες σκοπιμότητες, περισιάνουν νοσηρῆς προσωπικῆς ἐμπάθειες καί ἐνῶ τὸ κεφάλι τους εἶναι μογκολφιέρα, ὑποδύονται μιὰ θαρύτητα πού στὴν πραγματικότητα δὲν ἀντιστοιχεῖ οὔτε μιὰ ὑποδιαίρεσις γραμμαρίου...» Ἡ τετραετία πού ἐπέρασε κραυγὴν ἀφήνει διὰ τὴν ἐπιδεινώσιν αὕτην καταστάσεως ἀπὸ τὸν πληθωρισμόν αὐτῶν τῶν θλιβεροτήτων. Δὲν θέλωμεν νὰ σχολιάσωμεν τώρα τὴν γενικὴν νοσηρότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Τύπου μόνον ἐνὸς σημείου ἐπιθυμοῦμεν τὴν ὑπογράμμειν: πρόκειται περὶ τῆς πολιτικῆς ἐξαρτήσεως ὁλῶν τῶν ἐφημερίδων. Εἰς



τους καθημερινούς διαξίσιμους των διαβάζομεν: «ὁ Κυβερνητικὸς τύπος» ἢ «ὁ Κεντρικὸς τύπος» κ.λ.π. Οἱ χαρακτηρισμοὶ αὐτοὶ ἐκφράζοντες μίαν πραγματικότητα ἀδιάμφεστον γίνονται πανταχόθεν ἀδιαμαρτυρήτως δεκτοί. Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ παίξῃ ὄντως ὀδηγητικὸν ρόλον ὁ τύπος, ὅταν ἡ προσκόλλησις του εἰς τὰ κόμματα ἐπιφέρῃ δεσμεύσεις αἱ ὁποῖαι ἀποπνίγουν τὴν ἀλήθειαν; Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀκουσθῇ φωνὴ ἀδέσμευτος, ὅταν τὰ πάντα παρουσιάζονται καὶ σχολιάζονται ὅπως τὰ βλέπει τὸ καπνισμένον πρῖσμα τῶν κομματικῶν μαγειρείων;

Οἱ «ἄνθρωποι τοῦ πνευματικοῦ ἤθους», διαποροῦν πῶς δημοσιογραφικοὶ ὀργανισμοὶ μὲ παράδοσιν καλὴν, φθάνουν εἰς κομματικὴν στρατεύσιν ἢ ὁποῖα εἰς βαθμὸν ἀπέχει ἐλάχιστα ἀπὸ τὴν ἐρυθράν; Ἀλλὰ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἄς παύσουν νὰ ὀμιλοῦν περὶ «λειτουργήματος», διότι κινδυνεύουν νὰ μετατρέψουν τὰς ἐφημερίδας εἰς «κομματικὴν μπροσοῦραν».

Δὲν θὰ ἦτο δυνατόν εἰς τὸν τόπον αὐτὸν νὰ ἀναπτυχθῇ ἀδέσμευτος τύπος, ὁ ὁποῖος θὰ ὑπῆρχε ἰδέας καὶ πεποιθήσεις, ποῦ ἀνεβάζουσιν τὸ ἐθνικὸν καὶ πνευματικὸν ἐπίπεδον τοῦ λαοῦ μας;

#### ΤΟ ἜΡΓΟΝ ΠΑΡΕΡΓΟΝ,

Ὅταν ἕνας Ἕλλην πολίτης διορίζεται δημόσιος ὑπάλληλος, ὑποτίθεται ὅτι τὸ κύριον ἔργον του εἶναι ἐκεῖνο διὰ τὸ ὁποῖον διωρίσθη. Παρὰ τὸ αὐτοπόνητον ὅμως τοῦ πράγματος φαίνεται ὅτι ὑπάρχουν ἐξαιρέσεις αἱ ὁποῖαι ἐπιφέρουν μίαν πλήρως ἀντίστροφον ἀντίληψιν καί, περισσότερον ταύτης, ἐφαρμογὴν. Ἡ ἀντιστροφή πραγματοποιεῖται εἰς ἀρκετοὺς ἐκ τῶν λειτουργῶν τῆς Ἀνωτάτης Ἐκπαίδευσεως. Νομίζομεν ὅτι τὸ κύριον ἔργον των εἶναι ἡ διδασκαλία τῶν σπουδαστῶν καὶ ἡ ἐπιμελὴς καθοδήγησις των διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς Ἐπιστήμης τὴν ὁποῖαν οἱ ἴδιοι συνεχίζουν νὰ καλλιεργοῦν. Αὐτὰ ὅμως κατήντησαν πάρεργον πρὸς τὸ ὁποῖον κάποτε δὲν αἰσθάνονται καὶ πολλὴν δέσμευσιν. Συχνὰ βλέπετε γαταίωσιν μαθημάτων κυριολεκτικῶς «γιὰ ψύλλου πῆδημα». Ἐπιμελῶς ὅμως ἐκτελοῦν τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων παρέργων εἰς τὰ ὁποῖα ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως (μὲ τὸ ἀζημίωτον συχνά) ἐκλήθησαν νὰ ὑπηρετήσουν. Πρόεδρος εἰς τὸ α' συμβούλιον, ἀντιπρόεδρος εἰς τὸ β', σύμβουλος εἰς τὸ γ' κ.ο.κ. Συνεδρίασις ἐπὶ συνεδριάσεως, τρέχουν ἀσθμαίνοντες διὰ νὰ προλάβουν. Καὶ τὸ μάθημα «ἐς αὔριον». Ἡ ἢ ἐξέτασις ἀντὶ τῆς ὀγδοῆς πρωϊνῆς πραγματοποιεῖται τὴν ὀγδόην ἑσπερινήν, χωρὶς κἂν νὰ ὑπολογίζεται ἡ ταλαιπωρία τοῦ ἀναμένοντος φοι-

τητοῦ. Ἀφήνομεν δὰ τὰς περιπτώσεις ἐκεῖνας κατὰ τὰς ὁποίας καθηγηταὶ ἀνωτάτων σχολῶν διευθύνουν ὑπηρεσίας ἢ ὀργανισμοὺς, ὅπου καὶ τὸ θῶρον δὲν ἐπαρκεῖ. Εἰς τὸν ἑλληνικὸν ὀρίζοντα δὲν ὑπάρχουν ἔραγε ἄλλα στελέχη διὰ τὰ συμβούλια καὶ τοὺς ὀργανισμοὺς, ὥστε οἱ καθηγηταὶ νὰ ἀφεθοῦν ἀπερίσπαστοι εἰς τὸ ἔργον, διὰ τὸ ὁποῖον ἔδωκαν ὄρκον ὅτι θὰ ἐπιτελέσουν; Ποῖος θὰ μᾶς πληροφορήσῃ περὶ τοῦ ποῖον τὸ ἔργον καὶ ποῖα τὰ πάρεργα μερικῶν καθηγητῶν;

#### ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι καὶ εἰς τὸ παρελθὸν καὶ τώρα ἔχομεν ἀρκετάς περιπτώσεις καθηγητῶν οἱ ὁποῖοι, καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ ὕψηλου των ὑπουργήματος συνεχίζουν νὰ καλλιεργοῦν τὴν ἐπιστήμην, ἀλλὰ καὶ εἰς κύκλους νέων ἐπιστημόνων ἢ καὶ τελειοφοίτων ἐμπνέουσιν τὸ πνεῦμα τῆς ἐρεύνης καὶ τοὺς καθοδηγοῦν εἰς μίαν ἀνοδὸν δημιουργικὴν, ὥστε νὰ εὐχαριστήται κανεὶς ἀπὸ τὸ φωτεινὸν των παραδείγμα καὶ νὰ ἐλπίζῃ πολλά διὰ τὸ μέλλον τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πραγματικῆς προόδου.

Ἀλλὰ διατὶ αὐτὰ τὰ φωτεινὰ παραδείγματα νὰ εἶναι τόσο ὀλίγα καὶ νὰ διακρίνονται αἰσθητῶς μέσα εἰς τὴν ἔρημίαν; Εἶναι καιρὸς, νομίζομεν, νὰ αὐξηθοῦν αἱ τάξεις τῶν ἐρευνητῶν καὶ καθοδηγητῶν. Τὰ Σεμινάρια μελέτης ἐπιστημονικῶν θεμάτων καὶ τὰ ἀνάλογα ἀνώτερα Φροντιστήρια πρέπει νὰ πυκνωθοῦν, διὰ νὰ δημιουργηθῇ τὸ κατάλληλον κλίμα καὶ τὸ ἔδαφος πρὸς περαιτέρω μελέτην καὶ ἔρευναν. Ὅταν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν τῶν πνευματικῶν ἡγετῶν ὑπάρχῃ ἡ δημιουργικὴ ἀνησυχία καὶ ἡ ἔφεσις διὰ τὴν γνώσιν, ἐν συνδυασμῶ μετὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν νέαν γενεάν, θὰ εὐρίσκειται ὁ καιρὸς καὶ αἱ ὑπάρχουσαι δυσκολαί. Πολλοὶ ἢ ὀλίγοι καὶ ἀπὸ διαφόρων κατευθύνσεων, θὰ ὑπερνικῶνται, ὥστε ὄντως νὰ εὐρωμεν τὴν ὀρθὴν γραμμὴν πορείας, εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν τῆς με τοσοῦτον ταχύον ρυθμῶν ἐξελισσομένης ἀθροιστικῆς.

Ἄλλως ἢ ἀντίθεσις θὰ αὐξάνῃ καὶ τὸ χάσμα θὰ εὐρύνεται. Ἡ νέα γενεὰ ποῦ βλέπει καὶ τῆς ὁποίας μέρος σπουδάζει μακρὰν τῆς χώρας μας, θὰ κάμῃ σαφὴ τὴν διάκρισιν αὐτῆν.

#### ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΙΣΡΑΗΛ

Ἐὰν ἐπανάληψιν ἀκούεται ἡ ἔκπληξις καὶ ὁ θαυμασμός πρὸς τὸ νεοῦστατον κράτος τοῦ Ἰσραήλ, τοῦ ὁποῖου ἡ ἡλικία δὲν ὑπερβαίνει τὰ 15 ἔτη. Ἐνα

μικρό κρατίδιο με πληθυσμό τὸ 1948 περι-  
τάς 700.000 δέχεται ἕκτοτε μυριάδας Ἑ-  
βραίων μεταναστῶν (ἤδη ὁ πληθυσμὸς ἀ-  
νήλθε εἰς 2.232.300) οἱ ὅποιοι φθάνουν ἐ-  
κεῖ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς «στερούμε-  
νοι τῶν πάντων καὶ χωρὶς ἐπαγγελματικῆν  
κατάρτισιν». Τὸ Ἰσραήλ ἐπέτυχε νὰ με-  
τατρέψῃ τὴν ἄγονον καὶ ἔρημον γῆν του  
εἰς χώραν ἢ ὅποια «ρέει μέλι καὶ γάλα».

Τὸ σπουδαῖον ὅμως δὲν εἶναι τὸ οἰκο-  
νομικόν του θαῦμα, ὅσον ἢ ἐκπολιτιστικὴ  
ἀφομοίωσις τῶν μεταναστῶν καὶ ἡ δημι-  
ουργία ἐνὸς κράτους μὲ ἐντελῶς ἰδικὴν του  
«προσωπικότητα». Τὰ τέκνα τοῦ Ἰσραήλ  
παρ' ὅτι «ἐκ τῶν τῆς οἰκουμένης περάτων  
συνέδραμον» δὲν ἔφτιαξαν ἕνα κοσμοπολι-  
τικὸν κράτος ἀλλὰ τοῦ ἔδωσαν μίαν «φυ-  
σιογνωμίαν» ἐντελῶς ξεχωριστὴν, τὴν «φυ-  
σιογνωμίαν» τοῦ λαοῦ τῆς Βίβλου.

Ἀπὸ σχετικῶν δημοσίεμα τῆς ἐν Ἑλλά-  
δι Διπλωματικῆς Ἀντιπροσωπείας τοῦ  
Ἰσραήλ μεταφέρομεν τρία χαρακτηριστι-  
κὰ στοιχεῖα: α) Οἱ ἑβραϊκοὶ θρησκευτι-  
κοὶ νόμοι ἐπὶ τῆς τροφῆς τηροῦνται εἰς ὅ-  
λας τὰς μονάδας τοῦ Στρατοῦ Ἀμύνης  
τοῦ Ἰσραήλ. β) Ὅλα τὰ ταχυδρομικὰ  
γραφεῖα εἶναι κλειστά τὸ Σάββατον καὶ  
τὰς ἑορτάς. γ) Αἱ δημόσιαι ὑπηρεσίαι καὶ  
οἱ ὄργανισμοί, τὰ καταστήματα καὶ τὰ  
θεάματα ἀργοῦν τὸ Σάββατον, ὡς ἐ-  
πίσης καὶ τὰ μεταφορικὰ μέσα.  
Τὸ Σάββατον ἀρχίζει τὴν Παρασκευὴν με-  
τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου καὶ λήγει τὸ Σάββα-  
τον μόλις νυκτώσει. Πάντως τὴν Παρασκευ-  
ὴν τὸ κλείσιμον τῶν καταστημάτων προη-  
γεῖται γενικῶς κατὰ πολὺ τῆς δύσεως τοῦ  
ἡλίου». Θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι τοιαῦτα ὑ-  
περβολαί(;) θὰ εἶχον ἀποτελέσματα δυσ-  
μενῆ εἰς τὸν τουρισμόν. Καὶ ὅμως, παρ'  
ὅτι εὐρίσκεται τὸ Ἰσραήλ εἰς ἐμπόλεμον  
κατάστασιν μὲ ὅλα τὰ κράτη ποῦ τὸ περι-  
βάλλον καὶ ἡ μετ' αὐτοῦ ἐπικοινωνία πρα-  
γματοποιεῖται μόνον ἀπὸ ἀέρος καὶ θαλάσ-  
σης, ἡ τουριστικὴ του βιομηχανία ἀκμά-  
ζει.

Ἡμεῖς ποῦ εἰσῆλθαμεν ἤδη εἰς τὴν Εὐ-  
ρωπαϊκὴν οἰκογένειαν ποῖαν ἄραγε «φυ-  
σιογνωμίαν» φιλοδοξοῦμεν νὰ παρουσιά-  
σωμεν; Πολὺ φοβοῦμεθα ὅτι ἡ Ἑλλάς  
«τοῦ ἀρχαίου πνεύματος» καὶ τῆς «χρι-  
στιανικῆς παραδόσεως» εἶναι περισσότε-  
ρον «ἔπεα πεπρόντα» καὶ ὀλιγώτερον ἔρ-  
γον τῆς ἐποχῆς μας.

#### Η... ΧΟΡΕΟΥΣΑ ΗΓΕΣΙΑ

Ἡ χορευτικὴ σαίζον θὰ φθάσῃ εἰς τὸ  
ἕνιθ τῆς τὸν μῆνα αὐτόν.

Δὲν θέλομεν νὰ σχολιάσωμεν τὴν συνή-  
θειαν ἢ ὅποια γίνεται καθεστῶς διὰ τὴν  
περίοδον αὐτὴν, οὔτε τὴν ἀντιθεσίαν της  
πρὸς τὸ νόημα τοῦ θρησκευτικοῦ ἑορτα-  
στικοῦ κύκλου τῶν ἡμερῶν αὐτῶν, ποῦ δί-  
δει ἀφορμὴν εἰς τὸ «ξεφάντωμα». Οὔτε ἀ-  
κόμη μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ χορεύουσα... φι-  
λανθρωπία, ἀφοῦ ὁ «μεγάλος ἐτήσιος χο-  
ρὸς» ἀποτελεῖ πλέον τὸ σπουδαιότερον ἐ-  
πίτευγμα εἰς τὰ πεπραγμένα ποικίλων  
προσπαθειῶν. Δὲν ἀντέχομεν ὅμως εἰς τὸν  
πειρασμόν νὰ ἐκφράσωμεν τὴν ἀπορίαν  
μας διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἡγεσίας τοῦ  
τόπου, πολιτικῆς καὶ ἄλλης, μετὴν ὅποιαν  
σπεύδει νὰ δώσῃ, ὄχι δὲ ἀπαξ μόνον, τὸ  
«παρῶν» εἰς τὸ προσκλητήριον τῆς χορευ-  
τικῆς σάλπιγγος. Οὐδεὶς θεβαίως ἀρνεῖ-  
ται τὴν ἀνάγκην τῆς ψυχαγωγίας, ἀλλὰ  
νομίζομεν ὅτι ὁ τόπος περιμένει ἀπὸ τὴν  
ἡγεσίαν του τὸν τόνον τῆς περισσοτέρας  
σοβαρότητος (διότι πῶς νὰ τὸ κά-  
μωμεν, δὲν εἶναι καὶ πολὺ σοβαρὸν νὰ  
στροβιλιζῶνται εἰς τὴν πίσταν εἰς ἐξάλλους  
ρυθμοὺς ἐκπρόσωποι τῆς ἡγεσίας-κάποτε  
πολὺ γηραῖοι-μὲ νεαράς ἀτιθίδας, ἀστέρας,  
ἀστερίσκους κλπ.) καὶ τῆς ἐργώδους  
προσπαθείας διὰ «νὰ σταθοῦμε στὰ  
πόδια μας» εἰς τὸν χορὸν τῆς Ε.Ο.Κ.

# ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ ΚΙ ΕΜΕΙΣ

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

ΜΕ ΤΟ μικρό βιβλίο του «'Η συμβολή τών Κεφαλλήνων στά νεοελληνικά γράμματα» ὁ κ. Χρίστος Θεοδωράτος μάς θύμισε ἢ μάς ἔμαθε ἀξιόλογες προσωπικότητες τῆς Κεφαλληνιάς, πού συνέβαλαν στήν ἀνάπτυξη τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ Μηνιάτης μάς χάρισε ὑποδείγματα ἐκκλησιαστικῆς ρητορείας καί μάς μετέδωσε τὸ καυτὸ πάθος γιὰ τὴν θρησκεία, ὁ Τυπάλδος τὴν ἀγάπη στὸν ἰδανισμό καί τὴν πατρίδα, ὁ Παῦλος Καλλιγιάς στάθηκε ἀληθινὸς νομομαθῆς, σοβαρὸς μελετητῆς, τῶν ἀρχαίων κειμένων καί εἰσηγητῆς στήν Ἑλλάδα τοῦ κοινωνικοῦ μυθιστορήματος μὲ τὸν Θάνο Βλέκα. Ὁ Δαμῶδός μάς ἔφερε τὴν ὀρθολογικὴ φιλοσοφία, ἐνῶ ὁ Σκαλτσούνης, τοῦ ὁποῦοῦ πολλὲς ἰδέες διεκδικοῦν τὴν πατρότητα στὶς «'Ακτίνες», ὑπῆρξε ὁ ἀληθινὸς μαχητῆς τοῦ γνήσιου χριστιανικοῦ πνεύματος.

Ὁ σ. ἀναφέρει πολλὲς ἄλλες προσωπικότητες, τὶς ὁποῖες παραλείπω καί στέκω στὸν Λασκαράτο. Ἐπὶ τέλους, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Τωμαδάκη, βρέθηκε κι' ἕνας ἄλλος ἐπιστήμων πού νὰ κάνει σωστὴ τοποθέτηση τοῦ Κεφαλλήνου λογίου. «'Ἐζησεν ὁ Λασκαράτος, νέος τὰ μέγала χρόνια τῆς Ἑλλάδος, τὸν ἀγῶνα τοῦ Εἰκοσιέναια. Καί ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ γραπτὰ του πουθενὰ δὲν ἀναφαίνεται τὸ μέγα γεγονός, δὲν συνεκινήθη» (σελ. 26). «Ἐίδε τὶς διώξεις καί τὶς ἀπαγχονίσεις καί τὶς μαστιγώσεις καί τὶς δημεύσεις περιουσιῶν τῶν ἀγωνιζομένων γιὰ τὴν ἀπαλλαγὴ τῆς Ἐπτανήσου ἀπὸ τὸν Ἄγγλικὸ ζυγὸ. Ὁχι μόνον δὲν συνεκινήθη, ἀλλὰ ἐσάρκασε τοὺς ἀγωνιστὰς.» (σελ. 26). «Ὁ πολυγραφώτατος Λασκαράτος δὲν βρίσκει οὔτε λέξι νὰ γράψῃ γιὰ τὰ μέγала ἔθνηκα καί κοινωνικὰ ζητήματα» (σελ. 27). «Δὲν ἔχει σχέση μετὴν πνευματικὴ διαθήκη τοῦ Σολωμοῦ... Τὸ ἔργο τοῦ Λασκαράτου δὲν προήγαγε τὴν ὑπόθεσι τοῦ δημοτικισμοῦ» (σελ. 27).

Γενικά τὸ πόνημα τοῦ κ. Θεοδωράτου εἶναι σύντομο, περιεκτικὸ, ἀντικειμενικὸ στὴν στάθμισι τῆς προσφοράς καί τὴν ἀναμέτρηση τῆς ἀξίας καθενὸς Κεφαλλήνου λογίου ἢ ἐπιστήμονος καί ἀποτελεῖ βοήθημα γιὰ τοὺς νέους, πού θέλουν νὰ γνωρίσουν πρόσωπα καί κείμενα τῆς Κεφαλληνιάς.

★

ΥΠΗΡΞΕ πολλὴ ἐνδιαφέρουσα ἢ διάλεξις πού ἔδωσε ἢ Κάθριν Γιάγκ γιὰ τὰ ἀρχαῖα ἐλληνικὰ γράμματα καί τὴν σημασία τους ὡς μορφω-

ΑΚΤΙΝΕΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1963

τικοῦ ἀγαθοῦ στὴν διάπλασι τῆς προσωπικότητος τῶν νέων.

Ἐγὼ δὲν πρόκειται νὰ σχολιάσω, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ παρουσιάσω δύο λαμπρὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν λόγο τῆς ἀγγλίδος παιδαγωγοῦ σὲ συνέδριο βρετανῶν ἐκπαιδευτικῶν.

«Οἱ διδάσκαλοι καλὰ θὰ ἔκαναν νὰ ἐξοπλισθοῦν μὲ τὰς ἀρετὰς ἐκεῖνας, πού κατέστησαν τὰς Ἀθῆνας τοῦ ε' π.Χ. αἰῶνος ἀθανάτους εἰς τοὺς αἰῶνας μὲ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, τὸ φλογερὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὰς τέχνας, τὴν πίστιν εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ἀτόμου καί εἰς τὰς αἰωνίας ἀξίας τοῦ κόσμου». «Οἱ Ἑλληνας ἐδίδαξαν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀλήθειαν».

★

ΜΕ ΤΗΝ εὐκαιρία τῆς παρουσιάσεως τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἰδεῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν Γιάγκ θὰ ἤθελα νὰ συστήσω στοὺς ἀναγνώστας μου τὸ νέο βιβλίο τῆς «Δαμασκοῦ». «Οἱ Ἑλληνας» τοῦ Kitto σὲ μετάφρασι Λάμψα.

Ὁ ἀγγλος συγγραφεὺς ἔχει τὸ σπάνιο ταλέντο νὰ συνδυάζῃ τὴν βαθεῖα γνώσι μὲ τὴν ἀπλότητα στὴν διατύπωσι τῶν νοημάτων καί τὴν λιτότητα τῆς ἐκφράσεως. Ἐνῶ μ' ἐπιτηδειότητα εἰσδύει στὸ πνεῦμα, τὸν χαρακτήρα καί τὶς μορφωτικὰς ἀξίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, δὲν κουράζει, ἀλλ' ἐνθαρρύνει καί ἀναπαύει τὸν ἀναγνώστη εἰσάγοντάς τον σὲ ἔννοιες ἀξιόλογες, ἀρχῆς μὲ φιλοσοφικὸ κύρος καί ἰδέες παραμόνιμες.

Ἀπὸ τὸ σχολεῖο ἔχομε συνήθως ἐπιτόλαιη γνώσι ἢ παίρνομε ἐχθρική στάσι γιὰ τὰ ἀρχαῖα κείμενα. Σκεπτόμαστε τίς συντακτικὰς δυσχέρειες, θυμόμαστε τὴν πίεσι τοῦ διδασκάλου ἐπάνω μας γιὰ τὴν ἐκμάθησι γραμματικῶν ἀνωμαλιῶν ἢ τὴν ἀντιμετώπισι μεταφραστικῶν προβλημάτων. Φτωχὰ λείψανα στὴν μνήμη μας ἀπέμειναν κάποιες χρονολογίες ἢ κάποια ὀνόματα.

Μὲ τὸν Kitto ὁμως οδηγητὴ αἰσθανόμεστε τοῦ κειμένου τὴν γοητεία, παρακολοθεῖτε τῆς φιλοσοφίας τὸ βάθος, γευόμεστε τῆς ποιήσεως τὸ κάλλος, διαπιστώνομε τῶν συγγραφέων τὴν πολυμερῆ μεγαλοφυΐα. Μὲ τὴν ἀνάγνωσι αὐτοῦ τοῦ βιβλίου μεταφερόμεθα σ' ἕνα κόσμον, σ' ἕνα πολιτισμὸ πού σὰν κύρια ἐκδήλωσί του εἶχε τὴν γνώσι, τὴν ὁμορφιά καί τὴν ἀνάτασι.

★

ΧΡΗΜΑΤΑ ἀργούσαν νὰ τοῦ στείλουν. Ἐ-

# ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

## Η ΕΣΥΓΙΑΝΗ ΤΟΥ ΘΕΑΜΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΠΡΟΦΥΛΑΞΗ ΤΗΣ ΝΕΟΤΗΤΟΣ

Είναι τόσο απλά, εύκολα και πραγματοποιήσιμα τα μέτρα, τα όποια συνοψίζουν τα συμπεράσματα των όμιλιών κατά την Έβδομάδα «Θέσμις και Νεότης», για την εξυγίανση του θεάματος και την προφύλαξη της νεότητας, ώστε να πιστεύουμε ότι ασφαλώς θα τα υιοθετήσει το Κράτος και θα τα εφαρμόσει. Τα μέτρα αυτά είναι: 1) Ν' απαγορευθεί για λόγους όχι μόνο ήθικους, αλλά και ψυχολογικούς προπάντων, η είσοδος στον κινηματογράφο νέων ηλικίας κάτω των δεκατέντε ετών. 2) Νά ασκείται από την αρμοδία Έπιτροπή συστηματικός και δίκαιος προληπτικός έλεγχος των ταινιών. 3) Ν' απαγορευθούν οι προκλητικές εικόνες στην είσοδο των κινηματογράφων και η προβολή άποσπασμάτων από ακατάλληλες ταινίες κατά τα διαλείμματα προβολής καταλλήλων ταινιών. Και 4) Νά τελειώνουν νωρίτερα οι βραδινές προβολές, ώστε να δίδεται ο απαραίτητος χρόνος αναπαύσεως σε όσους είναι ύποχρωμένοι να πηγαίνουν πρωί στην καθημερινή τους εργασία.

πρεπε ή αίτησις να περάση από τα «άρμοδια πρόσωπα», που έπρεπε να βάλουν τα γυαλιά τους στην γαμπή ρίνα της ιδιοφυίας τους, να μελετήσουν «μετά προσοχής» (τό πνεύμα της οικονομίας είναι διάχυτο στο έλληνικό δημόσιο και ως γνωστόν καμμία σπατάλη δεν γίνεται) το έγγραφο, ν' απορρίψουν μέρος της προτεινομένης δαπάνης, να άποταθούν στον «ύπευθυνο» για ύπογραφή (και μία ύπογραφή είναι δυσεύρετο άπόκτημα), να σταλή στον ταμία, ό ταμίας να κάνει φιλά...

Χρειάζεται, όπως βλέπετε, μακρά και επίπονη διαδικασία, απαιτούνται έβδομάδες μήνες ή και χρόνια, για να σταλούν χρήματα για την έπισκευή μιάς στέγης σχολείου! Και ό καπμένος ό κυρ-δάσκαλος σκαρφάωσε στην στέγη κι' έπιασε να διορθώνη τα κεραμίδια, γιατί ή βροχή δεν περιμένει έγκρίσεις δαπάνης, αλλά μαστιγώνει άλύπητα τα θύματά της. Σε κάποια όμως στιγμή, φαίνεται, ό κυρ-δάσκαλος ζαλίστηκε και έπεσε...

Πολύ άμφιβάλλω αν ή χήρα και τα όρφανά παίρνουν τώρα σύνταξη. Κάποιο νομικό «κώλυμα» θα ύπάρχη. "Η ό άποθανών δεν θα έχη

'Από τα μέτρα αυτά ιδιαίτερη σημασία έχει ό προληπτικός έλεγχος των ταινιών, ό όποιος πρέπει να είναι όχι μόνο ούσιαστικός αλλά και «δίκαιος». Και σ' αυτό ακριβώς τό σημείο επιθυμούμε να έπιστήσουμε ιδιαίτέρως την προσοχή των άρμοδίων. Η στενή και άδικη λογοκρισία, προκαλώντας τη δυσπιστία και την αντίδραση του Κοινού, όχι μόνο δεν φέρνει καλά άποτελέσματα, αλλά και ματαιώνει και αντιμάχεται τον σκοπόν του μέτρου. Μόνον ό λογικός, μετρομηένος και έμπεριστατωμένος έλεγχος, ό «δίκαιος», θα είναι δυνατόν να επιβληθή στη συνείδηση του κοινού και να εξουδετερώση άποτελεσματικά τον στυγνό και άπληστο συμφεροντολογισμό των έπιχειρηματιών.

## «ΜΙΑ ΑΡΜΑΘΙΑ ΑΠΟ ΚΑΚΑ ΑΝΤΙΓΡΑΦΑ»

Τί είναι πάλι αυτό τό «φιάσκο» με την έκθεση άντιγράφων ζωγραφικών έργων του μεγάλου Έλληνα καλλιτέχνη Θεοδοζόπουλου; Διατυμπανίσθηκε με τον θορυβώδεστο διαφημιστικό τρόπο πώς πρόκειται για έβδομήντα «ποτά άντίγραφα» έργων του περίφημου ζωγράφου και πώς ή άντιγραφή των έργων ύπληξε τό καλλιτεχνικό έπίτευγμα ένός εικοσάχρονου μόθου εκλεκτού Ίσπανού καλλιτέχνη. Γι' αυτό παραχωρήθηκε τιμητικά τό μέγαρο του Ζαπτείου και τό κυριώτερο: τό ίδιο τό Έμποργείο της Παδείας έθεσε την έκθεση υπό την αίγίδα του.

Και ύστερα άπ' όλα αυτά τα φανταχτερά και τα θορυβώδη παρουσιάζονται όλοι οι άρμοδιοι καλλιτεχνικοί κριτικοί, μ' έπικεφαλής τον ίδιο τον Διευθυντή της Έθνικης Πινακοθήκης

συμπληρώσει τα συντάξιμα έτη ή θα ώφειλε να προσέχη ή θα λείπη κάποιο πιστοποιητικό... Εύτυχώς που ή 'Ακαδημία έβράβευσε την πράξη του προσφέροντας στην οικογένεια του δασκάλου 25.000 δρχ. Όσο για μένα; Έχω μια άπορία: ποιός ξέρει τό δνομά του!

★

ΔΥΟ καθολικές όργανώσεις συγκροτούν συνέδριο στην Βηρυττό του Λιβάνου στις 16-23 Άπριλίου 1963 με θέμα «τά δικαιώματα του παιδιού και ή πραγματοποίησίς τους στον σύγχρονο κόσμο».

'Από την σχετική πρόσκληση διαβάζω τα θέματα των εισηγήσεων και των συζητήσεων, που θα γίνουν στα γαλλικά, στα άγγλικά και τα άραβικά και δείχνουν σοβαρή προετοιμασία.

Όσοι ενδιαφέρονται μπορούν ν' άποταθούν: Bureau international Catholique de l' enfance, 42 rue de Chabrol, Paris 10<sup>e</sup>.

ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ

και αποκαλύπτουν οτι τα εδδομήντα αυτα «πιστα αντίγραφα» είναι «μια άμαθία από κακά αντίγραφα», οτι πρόκειται για μια «άνευθυνη εργασία» και οτι «τα παρουσιαζόμενα έγχρωμα τελάρα δεν έχουν καμμία σχέση με τον μεγάλο ζωγράφο».

Αλλά αυτα άκριτως, που καταγγέλλει ενυπόγραφα ο Διευθυντής της Έθνικης Πινακοθήκης, γιατί τάχα να μη ζητήση να τα μάθη και να τα εξακριβώσει από πριν το Υπουργείο της Παιδείας, ώστε, αντί να δώσει στην έκθεση την προστασία του, να φροντίση να προστατεύση, όπως είχε υποχρέωση, τον ίδιο το Θεοτοκόπουλο, την καλλιτεχνική αξιοπρέπεια του τόπου και τη δική του σοβαρότητα; Άζαπανόητα και θλιβερά πράγματα.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ



### «ΧΩΡΙΣ ΠΑΤΡΙΔΑ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΓΛΩΣΣΑ»

«Ήμουν άνθρωπος χωρίς πατρίδα και χωρίς γλώσσα», εδήλωσε σε μια ενδιαφέρουσα συνέντευξή του ο έπιτυχημένος θεατρικός συγγραφέας, που γύρισε στην πατρίδα ύστερα από 19 χρόνων ζωής στη Σοβιετική Ένωση. Να εξηγή την επιστροφή μόνη ή παραπάνω φράσι του ή να την φωτίξη ακόμη καλύτερα ή θεαίωσί του, πως στο κατευθυνόμενο κράτος που σαν ξένος έζησε, κατώρθωσε να φυλάξη «την ελευθερία της σκέψης του άκέρωτα»; Παρήγορη διαβεβαίωση με πολλαπλή σημασία: Για την δύναμη του ανθρώπου να μείνη πνευματικά ελεύθερος σ' όποιοδήποτε καθεστώς του έπιφυλαχθή να ζήση; για την «έξοδο», που για τον «ελεύθερο συγγραφέα» θα γίνη αναπόφευκτη από το περιβάλλον, στο όποιο εσωτερική ελευθερία και καλλιτεχνική δράση είναι φαινόμενα ασυμβίβαστα. Και κάτι ακόμη στο θέμα 'Αλέξη Παφνη: η στάσι των εδδω εκπροσώπων του σοβιετικού ιδεολογικού κόμου, πολιτικών, άρθρογράφων, προπαγανδιστών παντός σοβιετικού... Άγνόησαν έντελως αυτόν που γύρισε από την Ρωσία (έχουν γυρίσει πολλοί ως τώρα;), γιατί γύρισε από την Ρωσία... ελεύθερος άνθρωπος!

### ΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

Διαβάζουμε «Στο τελευταίο συνέδριο της «Διεθνούς Ένώσεως για το Παιδικό βιβλίο» που έγινε στο Άμβουργο, έλαβα μέρος 100 Έκδότες, Συγγραφείς, Βιβλιοθηκάριοι και Παιδαγωγοί από 15 χώρες. Το κύριο θέμα του συνεδρίου ήτο η υποβολή των υπό ανάπτυξη χωρών στην όργάνωση καταλλήλων για παιδιά και νέους βιβλιοθηκών. Από τους κυριώτερους όμιλητές τονίστηκε η σημασία του καλού παιδικού και νεανικού βιβλίου για την άνυψωση του μορφωτικού και κοινωνικού επιπέδου των λαών. Κατά την διάρκεια του συνεδρίου άπονεμήθηκε το διεθνές βραβείο Hans Chri-

stian Andersen» για το καλύτερο παιδικό βιβλίο του 1961 στον άμερικανό συγγραφέα M. De Jong για το βιβλίο του «The wheel on the school».

Οί γιορτές των Χριστουγέννων και του Νέου έτους έδωσαν μια καλή εύκαιρία να δοϋμε το δικό μας Παιδικό Βιβλίο, πλούσια άπλωμένο στις προθήκες και στους «πάγκους» των βιβλιοπωλείων. Διαβάσαμε και κάποια κριτικά σημειώματα για την νέα παραγωγή και την ποιότητά της. «Στην εμφάνισή του (χαρτί, τύπωμα, εικονογράφηση, βιβλιοδεσία κλπ) έχει να επιδείξη τα τελευταία χρόνια αξιοσημείωτες προόδους, στο περιεχόμενο όμως μένει διστακτικό, πίσω από τη φαντασία του σημερινού παιδιού», διαπιστώνει γνωστός κριτικός και δεν εξαντλεί φυσικά το θέμα.

Δύο παρατηρήσεις σήμερα από την στήλη αυτή: - Άνάμεσα στα ποικίλα βραβεία άδικα θα άναζητήσετε κ' ένα για το καλύτερο ελληνικό παιδικό βιβλίο της χρονιάς. Θα βοηθούσε όστόσο όχι λίγο η καθιέρωσί του της ύπαθεσι του καλού παιδικού βιβλίου. - Άπόρχει στον τόπο μας ειδική φροντίδα για παιδικές και νεανικές βιβλιοθήκες; Όσο έχουμε περιορίζεται μόνο στην πρόχειρη βιβλιοθήκη των Έντευκτηρίων και των Λεσχών των Νεανικών Όργανώσεων και είναι προστιτές μόνο στα μέλη των Όργανώσεων αυτών.

### ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΛΑΟ

Βιβλιοθήκες για τον λαό ζητά σε δύο άρθρα της γνωστή συνεργάτις προϋνής Άθηναικής Έφημερίδος και εκθέτει, τί έχει γίνει στον τόπο μας ως σήμερα στον τομέα αυτό, τί πρέπει να γίνη και τί θα μπορούσε να γίνη, με την βοήθεια μάλιστα μεγάλων Διεθνών Όργανισμών. Στα στοιχεία που παραθέτει από την ανάπτυξη του θεσμού στο έξωτερικό, θα μπορούσε να προσθέσει κανείς πάμπολλα ακόμα. Θα άρχουσε π.χ. να περιγράφη μια έπίσκεψη στο δίκτυο των Λαϊκών (Δημοτικών) Βιβλιοθηκών μιας γερμανικής μεγαλοπόλεως και να μεταφέρει με άπλο τρόπο την έμπιστοσύνη που του γέννησε η έμπειρία αυτή για το μέλλον του λαού, που η άνυψωση του μορφωτικού και πολιτιστικού επιπέδου του δεν είναι μικρότερη έγνοια της ήγεσίας του, άπ' ό,τι η έξασφάλισι της ύλικής ευημερίας του. Η σύγκρισι κατανάη συντριπτική για την δική μας, την πολιτική και την «άξιοματική», ήγεσία και στο θέμα αυτό.

### ΚΑΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Χωρίς σόλια η παρακάτω είδησι από το Δελτίο της ΟΤΝΕΣΚΟ: «Τό λιγότερο 5% του γενικού προϋπολογισμού τους θα διαθέτουν από το τρέχον έτος τα Πανεπιστήμια της Λατινικής Άμερικης για τον έφοδιασμό και την λειτουργία των βιβλιοθηκών τους. Αυτή την άπόφασι έλαβαν οί αντιπρόσωποι 19 Πολιτειών της Νοτίου Άμερικης σε ειδικό συνέδριο που έγινε

πρό μηνών στην 'Αργεντινή με την ύποσθηξη της ΟΥΝΕΣΚΟ. Σ' αυτό αντιμετώπισθηκαν τα κεντρικότερα προβλήματα αποδοτικής λειτουργίας μίας πανεπιστημιακής βιβλιοθήκης και έτέθησαν οι βάσεις για μία ευρεία ανταλλαγή συγγραμμάτων μεταξύ των Νοτιοαμερικανικών Πανεπιστημίων».

#### ΑΠΟ ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ

— Στην καρδιά της βιομηχανικής περιοχής του Ρούρ, στην γνωστή για την φιλοξενία σημαντικών καλλιτεχνικών εκθέσεων παλαιά ξ-παυλι των Κρούπ στο Essen, οργανώθηκε το φθινόπωρο με τεράστια συρροή επισκεπτών 'Εκθεσι Πρωτοχριστιανικής Τέχνης από την περιοχή της Ρώμης. Το μουσείο του Βατικανού και το Μουσείο Χριστιανικής Τέχνης του Campo Santo Teutonico έστειλε 477 έργα πρωτοχριστιανικής τέχνης, που βγαίνουν για πρώτη φορά από τα σύνορα της περιοχής, στην οποία φιλοτεχνήθηκαν και βρέθηκαν. Τα πιο γνωστά από αυτά: ο Σταυρός του 'Ιουστίνου, γνωστός ως Crux Vaticana, zήμα του Αιτοζοράτορος 'Ιουστίνου Β' (565-578), ή μοναδικής καλλιτεχνικής αξίας σαροφάγος του Πρόβου (Ρώμη 380 μ.Χ.), μαρμαρίνου πλάκα με μονόγραμμα του Μεγάλου Κωνσταντίνου, ο μαρμαρίνος «'Αμνός του Θεού» του Ε' αιώνας, μία πρωτοχριστιανική παιδική σαροφάγος με ανάγλυφη παράσταση της 'Αναστάσεως του Λαζάρου και πολλά άλλα αντικείμενα μικροτεχνίας για λατρευτική χρήση.

— Σημαντικές άνασκαφικές άνακαλύψεις στο έμπροσθιο τμήμα του Ναού του Παναγίου Τάφου στα 'Ιεροσόλυμα ενίσχυσαν την αίσθηση των αρχιτεκτόνων για την διάσωση του τόσο πολύτιμου για όλη την Χριστιανοσύνη μνημείου. Οι νέες άνασκαφές έδειξαν, ότι ο Ναός έχει θεμελιωθεί σε στερεές βραχώδες έδαφος.

— Σε κεντρικό Εύαγγελικό Ναό του 'Ανοθέου οργανώθηκε την νύκτα των Χριστουγέννων ειδική Δειτουργία για τους πολυαριθμούς ξένους εργάτες της γερμανικής βιομηχανίας. Το Εύαγγέλιο της Γεννήσεως άντήχησε στους θόλους της παλαιάς εκκλησίας για πρώτη φορά σε έξι γλώσσες: γερμανικά, έλληνικά, ιταλικά, ισπανικά, γαλλικά και σερβικά.

— Η κομμουνιστική Κυβέρνησι της Τσεχοσλοβακίας δεν τόλμησε ούτε έφετος, παρά τις προθέσεις της, να όρίση την ήμερα των Χριστουγέννων ως εργάσιμη ήμερα. Τα κομμουνιστικά όργανα εξέηλθσαν την κοπιητή τους εναντίον εκείνων που σπατάλησαν πολύτιμα ήμερομήθια για την κοπή και μεταφορά χριστουγενιάτικων δένδρων, ενώ μπορούσαν να μεταφέρουν ζαχαρότευτλα στα εργοστάσια και πατάτες στην άγορά!

— Ο Όμοσπονδιακός Έπουργός για τα θέματα της οικογενείας και της νεότητος άνεκοίνωσε πρό ήμερών στην Βόννη, ότι το κρατικό βραβείο 1962 για το καλύτερο παιδικό βιβλίο άπονεμήθηκε στην ισραηλιτική καταγωγής συγ-

γραφέα Clara Asschar—Pinkhof για το έργο της «Sternkinder». Το βραβείο συνοδεύει χρηματικό ποσόν 40.000 δρχ. περίπου. Έφετος άπονεμήθηκε και ειδικό βραβείο για το καλύτερο παιδικό βιβλίο με ιστορικό περιεχόμενο στην συγγραφέα Ingeborg Engelhardt για το βιβλίο της «Ένα πλοίο προς την Γροιλανδία».

Α. Μ.



#### ΕΚΘΕΣΗ ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΑΤΣΙΟ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ

Η ευκαιρία που δόθηκε στο έλληνικό κοινό να γνωρίση τον ζωγράφο Caravaggio ήταν έξαιρετική και προκάλεσε πολή ενδιαφέρον, γιατί το έργο του μεγάλου αυτού καλλιτέχνη, όπως είναι γνωστό, ήταν μία έπανάσταση στην πορεία της κλασικής παράδοσης της 'Ιταλικής και ευρωπαϊκής τέχνης στο τέλος του 16ου αιώνας.

Το έργο του δεν είναι πολή μεγάλο σε ποσότητα, για τούτο, όπως μάς λέγει ο διευθυντής του Μουσείου του Capodimonte καθηγητής Raffaello Causa, που προλογίζει τον κατάλογο της Έκθέσεως, οι τέσσαρες πίνακες που ήσαν στην 'Αθήνα από τους πιο αντιπροσωπευτικούς της ζωγραφικής του, άρχουν για να φωτίσουν τις σημαντικότερες φάσεις της τέχνης του, προσφέροντας σε μία συμπυκνωμένη σύνθεση, τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν δόξαληξη την εξέλιξη του καλλιτέχνη, από την πρώτη περίοδο της ήρεμης και αισθητικής ένατενίσεως της φύσεως και της ένθουσιώδους άναζητήσεως των χρωματικών «άξιών» πάνω στο φως, έως τη μετέπειτα φάση των τραγικών θεμάτων και βιαιών φωτιστικών έντυπώσεων.

Ο Caravaggio γεννήθηκε λίγο πριν από το 1569 στην Λομβαρδία, ήταν γιός του αρχιτέκτονα Μαρκησίου da Caravaggio και λεγόταν Michelangelo Merisi da Caravaggio. 'Από μικρός άφισε το πατρικό του σπίτι, σπούδασε στο Μιλάνο τη ζωγραφική του λομβάρδιζου cinque cento κοντά στον ζωγράφο S. Petezzano, κατόπιν πήγε στην Βενετία και μετά στη Ρώμη, για να άρνηθη πιά εκεί τις έξεζητημένες στατικές φόρμουλες του μαριερισμού και ν' ανακαλύψη καινούργιους τρόπους θεώρησης της τέχνης, που άργότερα θά δοούν βαθιά άπηση και διάδοση στην Εύρώπη, έπηρεάζοντας κατά διαφόρους τρόπους την κατοπιή εξέλιξη των καλλιτεχνικών γεγονότων ως την σύγχρονη εποχή.

Στην εποχή και στο περιβάλλον που έζησε στην Ρώμη ο Caravaggio, αυτός ο νεοτερισμός στην τέχνη έμεινε άκατανόητος. Έτσι αναγκάζεται να πάη στην Μάλτα όπου ο Μέγας Μάγιστρος Alof di Wignacourt του προσφέρει μεγάλες τιμές έχαραστημένου που του έφτιαξε όραίο το πορτραίτο του, που τώρα βρίσκεται στο Μουσείο του Λούβρου.

Μά και στην Μάλτα δεν μένει πολή γιατί

μαλλώνει μ' ένα ιππότη και αναγκάζεται να φύγει για τις Συνακουσες, μετά πηγαίνει στην Μεσσήνη, στο Παλέριο και στην Νεάπολη, για να πεθάνει, μετά από μια ζωή πολύ σκληρή και ταραχμένη, στις άκτες του Lazio το 1609.

Τα βασικότερα έργα του Caravaggio και της Σχολής του που εξετέθησαν στο «Ζάππειο»—όπως είχε ο μελετητής του έργου του καθηγητής Italo Faldi (1), σε διάλεξη του που οργανώθηκε επ' ευκαιρία της Έκθεσης στην Αρχαιολογική Έταιρία—αποκαλύπτουν κατά ένα τρόπο σαφή, ποιά ήταν η τοποθέτηση του Caravaggio εξεταζόμενη μέσα στα πλαίσια της καλλιτεχνικής κίνησης του καιρού του, δηλαδή η κατηγορηματική του άρνηση προς τους συμβατικούς τύπους του μανιερισμού και προς τα ιδανικά του αταγεννησιακού, κλασσιζόντος φορμαλιστικού κάλλους, και η επιθυμία του να εκφράσει το γνήσιο και αληθινό στοιχείο της φύσης, φθάνοντας ακόμα και στις πιο βίαιες και όμιες εκφράσεις της.

Ακριβώς γι' αυτό το πολεμικό της περιεχόμενο ή ζωγραφική του, αν και προκάλεσε μεγάλο θόρυβο, δεν βρήκε όμως παρά περιορισμένη άμεση απήχηση και το μεγάλο μήνυμα που έβλινε μέσα της, δεν έγινε αντιληπτό παρά πολύ αργότερα, τον 17ον αιώνα από τους Φερμερ και Ρέμπραντ, τον 18ον από τον Γκόγια και τον 19ον από τους Κουρμπε και Μανέ.

Τα τέσσερα έργα του Caravaggio, που μαζί με τους άλλους πίνακες της Σχολής του χαρήκαμε στο «Ζάππειο», μας έδωσαν μια γενική εικόνα της πορείας του έργου του. Θυμιάσαμε τον χαριτωμένο πίνακα του «Ανάπαισις στην Αίγυπτο» της Galleria Doria, που ανήκει στην ομάδα των νεανικών του έργων που έγιναν γύρω στα 1590, επίσης τον «Άγιο Γερόνιμο» της Galleria Borghese, που έγινε για τον καρδινάλιο Scipione Borghese, μεταξύ του 1605 και 1606. Ο πίνακας αυτός προδίδει με την σύνθεσή του την άδυσσο που χωρίζει τον ζωγράφο από τον οφτανισμό της Αναγεννήσεως.

«Ο Δείπνος εις Έμμαους» (Galleria di Brera) που τοποθετείται χρονολογικά προς το τέλος της ζωής του (1607), είναι ένα θείο πράγματι όραμα με το παιχνίδι του φωτός και της σκιάς του πάνω στις μορφές.

Στην «Μαστίγωση» (Napoli, S. Domenico Maggiore 1607) ο Caravaggio απορρίπτει την επιτηδευμένη ομορφιά που λατρεύει το σέϊτσέντο της εποχής του και μάς δίνει με το άταλό chiaro scuro τον ένα νέο τρόπο προβολής των μορφών του, πιο γνήσιο και αληθινό, που αργότερα θα μιμηθή ένα πλήθος μεγάλων ευρωπαϊ-

ων καλλιτεχνών που θ' ακολουθήση την Σχολή του.

Έργα που θυμίζουν πολύ την φωτιστικότητα του Caravaggio στην έκθεση του «Ζάππειου» ήταν «Η Βάπτισις του Χριστού» του ζωγράφου Caracciolo, επίσης «Ο Άγιος Γρηγόριος ο Αρμένιος στην Δεξαμενή» του Fracanzano, ή «Pietà» του Ribera και «Ο Άγιος Λαυρέντιος που μοιράζει στους πτωχούς την περιουσία της Εκκλησίας» του Serodine.

Πίνακες του Caravaggio στολίζουν σήμερα φημισμένες ευρωπαϊκές πινακοθήκες (Παρίσι, Βερολίνο, Βιέννη, Ρώμη, Μιλάνο, Φλωρεντία, Νεάπολη) και ακόμα ιστορικές εκκλησίες της Ίταλιας.

Άρχειο πίνακες του βρίσκονται κυρίως στην Ρώμη (Galleria Borghese, Galleria Doria, Μουσείον Βατικανού, Συλλογές Μαρκισίας Patrizi και Ruffo della Scaletta) όπου έζησε άρκετά. Έχοντας μάλιστα και την ύποστηριξη του καρδινάλιου Del Monte πήρε και σημαντικές παραγγελίες για πίνακες με θρησκευτικό θέμα. Τότε ζωγράφησε στην Ρώμη και τις εικόνες της Άγιας Τραπέζης της Cappella Contarelli, στον Άγιο Λουδοβίκο των Γάλλων (πίνακας του Αγίου Μαθαίου) και στην εκκλησία της Santa Maria del Popolo («Άγιος Πέτρος και Άγιος Παύλος, 1600-1601).

Η επιτυχημένη παρουσίαση των πινάκων του Caravaggio και της Σχολής του στο «Ζάππειο» μάς έδωσε μια όραση αισθητική εικόνα μας ζωντανής εποχής της Ίταλικής τέχνης που είχαμε την ευκαιρία να θαυμάσουμε και να χαρούμε στην Αθήνα, χάρις στην ευγενική προσφορά της γειτονικής μας φίλης χώρας.

## II. ΜΑΘΙΟΠΟΤΑΟΣ

### ΜΙΑ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Άγαπητές «Ακτίνες»,

Χάρην της αληθείας επιθυμώ να παρατηρήσω πως στο άρθρο μου «Δεν υπάρχει μεταφυσική;» που δημοσιεύσες στο τεύχος 'Ιανουαρίου υπάρχουν μερικά λάθη για τα οποία δεν φέρω εγώ την ευθύνη και τα οποία αλλάζουν την σκέψη μου.

Στην σελ. 28, στήλη 2, σειρά 6η, η πρότασή μου είναι «Κι' ο στοχασμός φέρνει απ' εαυτού δυστυχία», χωρίς την δημοσιευθείσα προσθήκη.

Στην σελ. 29, στήλη 2, σειρά 8η της παραγράφου 1, η πρότασή μου είναι «Κι' η πίστη είναι δογματική» και όχι «περιέχει δογματική».

Στην σελ. 29, στήλη 2, και σελ. 30, στήλη 1, έχουν παραλειφθή μερικές προτάσεις, γι' αυτό υπάρχουν κάπου κάπου λογικά κενά.

Με εκτίμηση  
Μάριος Νικολινάκος

1. Ο Καθηγητής Italo Faldi είναι διευθυντής της Galleria Nazionale d'Arte Antica στην Ρώμη.

## Ἀπὸ τὸ σημειωματᾶριο

### τοῦ Τομέως Προνοίας τῆς Χ.Ε.Ε.

Τὸν Χειμῶνα τοῦ 1961 ἡ ἰδέα μιᾶς μικρῆς ὁμάδος ἀπὸ νέους ἐπιστήμονας νὰ βοηθήσουν κυρίως ὕλικά φοιτητὰς τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν τῶν Ἀθηνῶν ἔγινε πραγματικότης. Καὶ ἰδρύθηκε αὐτὸ πού ὀνομάσαμε ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΙΜΑΤΙΟΘΗΚΗ.

Ὁ ρόλος τῆς εἶναι ἀπλός: Συγκεντρώνει ρούχα, πάντα σὲ καλῆ κατάστασι, ἀπὸ φιλικὰς οἰκογένειες καὶ μὲ ὅση εἶναι δυνατόν διακρίσει καὶ προσοχῆ τὰ παραχωρεῖ σὲ φοιτητὰς πού τὰ ἔχουν ἀνάγκη.

Ἡ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΙΜΑΤΙΟΘΗΚΗ εἶναι ἐγκατεστημένη στὸ σπίτι ἐνὸς ἀπὸ τὰ μέλη τῆς προσπάθειας καὶ τὸν περασμένο χειμῶνα τὴν ἐπεσκέφθησαν 32 φοιτηταί. Τοῦτο τὸν χειμῶνα οἱ φοιτηταί πού ἔχουν ἤδη ἐξυπηρετηθῆ ἔχουν ξεπεράσει τοὺς 20. Καὶ ἀναμένονται πολὺ περισσότεροι. Ἀξίζει ἴσως νὰ σημειωθῆ ὅτι γίνεται προσπάθεια ὥστε ὁ καθ' ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρω φοιτητὰς νὰ ἐξυπηρετῆται κατὰ τὸν πληρέστερον τρόπο, ὅχι μόνον ἀπὸ ἀπόψεως ποιότητος ρουχισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ποσότητος. Σὲ εἰδικὴ καρτέλλα σημειώνει τὰ εἶδη πού ἔχει ἀνάγκη καὶ γίνεται προσπάθεια ἀπ' αὐτὰ νὰ πάρη ἢ ὅλα ἢ τὰ περισσότερα.

Ἡ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΙΜΑΤΙΟΘΗΚΗ ἔχει ἐξ ἄλλου στὸ ἐνεργητικὸ τῆς δύο Χριστουγεννιάτικα Δείπνα γιὰ φοιτητὰς ἀπὸ τὴν ἐπαρχία, πού ἔγιναν μὲ συνολικὴ συμμετοχὴ 55 φοιτητῶν τὸ 61 καὶ τὸ 62, σὲ σπίτι ἄλλου συνεργάτου. Εἶτε ἐξ αἰτίας τῶν δείπνων αὐτῶν εἶτε ἐξ αἰτίας τῶν ἐνεργειῶν πού γίνονται ἀπὸ τὰ στελέχη τῆς Φ.Ι., μέσῳ γνωστῶν φοιτητῶν, ἱερέων καὶ φοιτητικῶν ὀργανώσεων, ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν πού γνωρίζουν τὴν δρᾶσι τῆς Φ. Ι. ἔχει φέτος μεγαλώσει ὑπερβολικά.

Εὐτυχῶς, παράλληλα μὲ τὴν αὔξησι τῶν φοιτητῶν πού ἔχουν ἀνάγκες, κατὰ τὸ τρέχον ἀκαδημαϊκὸν ἔτος αὐξήθηκε ἱκανοποιητικὰ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν συνεργατῶν τῆς Φ.Ι. καὶ ἀπὸ φοιτητὰς προθύμους κατὰ πάντα νὰ τὴν βοηθήσουν στὸ ἔργο τῆς.

Ἡ ἠδξημένη, ὅμως, αὐτὴ κίνησις ἐξήντησε ταχύτατα τὰ ἀποθέματα τοῦ ἱματισμοῦ. Γίνεται λοιπὸν κι' ἀπὸ τῆς στήλης αὐτῆς ἡ ἐκκλησις ὥστε τὸ ἔργο τοῦτο πού μὲ τόσο ἐνθουσιασμὸ καὶ ἀγάπη ξεκίνησε νὰ συνεχισθῆ καὶ νὰ παράσχη τίς ὑπηρεσίες του πρὸς ἓνα ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλύτερο ἀριθμὸ φοιτητῶν.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, πού χωρὶς ἀμφιβολία, θὰ ἀναλάβουν ἡγετικὰς θέσεις σὲ μιὰ κοινωνία πού ὅλοι ὀνειρευόμαστε (καὶ πολλοὶ ἀγωνιζόμαστε) νὰ γίνῃ καλύτερη ἀπὸ τὴν σημερινή, μένουν σήμερα σχεδὸν γυμνοί....

Σὰς ζητοῦμε νὰ συνεργασθῆτε μαζί μας νὰ τοὺς βοηθήσωμε.

Νὰ πῶς:

Ὅ,τι μεταχειρισμένο ἢ καινούργη ἀνδρικό ρουχισμὸ νομίζετε ὅτι μπορεῖτε νὰ διαθέσετε, κάνετε τὸν ἓνα δέμα τὸ ὁποῖον ἀφίνετε σὲ μιὰ ἀπὸ τίς δύο διευθύνσεις: ΚΑΡΥΤΣΗ 14 ἢ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 45 ἢ τηλεφωνεῖτε σ' ἓνα ἀπὸ τὰ τρία τηλέφωνα λέγοντας ὅτι ἐνδιαφέρεσθε γιὰ τὴν Φ.Ι. γιὰ νὰ περάσῃ κάποιος ἀπὸ τὸ σπίτι σας νὰ τὸ πάρη: 961.828 — 962.934 — 964.275.

Παρακαλοῦμε γράψετε στὸ δέμα τίς λέξεις ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΙΜΑΤΙΟΘΗΚΗ ἢ ἀπλῶς Φ.Ι. καὶ τὸ ὄνομα μὲ τὴν διεύθυνσί σας.